

MARMOL

EU: gázpiaci liberalizáció és szétválasztás

Kutatás

Dr. Borbély Szilvia

MARMOL

Budapest, 2006. január

Tartalom

I. rész: Gázpiaci liberalizáció a régi EU-tagállamokban	6
1. Az OECD 2001-es javaslata a szabályozott szolgáltatások szétválasztására és a szétválasztás lehetséges módozatai.....	7
1.1. A nem-piaci szolgáltatásokhoz való hozzáférés szabályozása.....	7
1.2. Tulajdonosi szétválasztás.....	8
1.3. Tulajdonosi klub.....	9
1.4. Üzemeltetés szétválasztás.....	10
1.5. A szétválasztáshoz alkalmazható módszerek előnyei és hátrányai: összegzés.....	11
2. A vonatkozó EU-s szabályozás. Az EU 1998-as és 2003-as gázirányelve.....	13
2.1. 1998-as EU gázirányelv: fokozatos gázpiaci nyitás, számviteli elkülönítés.....	13
2.2. Nemzetközi Energia Ügynökség minimális javaslata: leányvállalatokra történő szétválasztás. Optimális megoldás: divesztíció.....	14
2.3. A 2003-as EU-s gázirányelv.....	14
2.3.1. A szétválasztási rendtartás.....	19
2.3.2. Jogi és/vagy funkcionális szétválasztás.....	20
2.3.3. A jogilag szét nem választott elosztórendszer esetén vizsgálandó tényezők.....	23
2.3.4. Számviteli szétválasztás.....	23
3. A tevékenységek szétválasztása: EU-s tapasztalatok.....	26
3.1. Gázpiaci liberalizáció az EU-ban.....	26
3.2. Szétválasztás.....	28
3.3. Hálózati üzemeltetők függetlensége a gyakorlatban	30
3.4. Európai Energia Szabályozók Tanácsának (Council of European Energy Regulators) megállapításai.....	32
4. Az EPSU – a Közszolgálati Szakszervezetek Európai Szövetsége – állásfoglalása az egységes gázpiacról.....	33
Források.....	36
II. rész: a német gázpiac és az EU.....	38
1. A német gázpiac.....	39
1.1. A német gázpiac szerkezete.....	40
1.2. A német gázpiac liberalizáltsági foka 2005-ben.....	43
2. E.ON stratégia: a vertikális integráció.....	45
2.1. Erős piaci pozícióra való törekvés.....	46
2.2. Fúzió divesztíciós feltételekkel.....	46
2.3. Sajátos divesztíciós megoldások az E.ON Ruhrgas-on belül.....	50
2.4. Ruhrgas Transport AG & Co. KG.....	51
2.5. Vegyesvállalatok és törekvés a vertikális integrációra.....	52
2.6. RGE Holding GmbH és az E.ON Ruhrgas International AG. közötti kapcsolat	54
2.7. Piacorientált szerkezeti struktúra.....	55
2.8. A Mol-Ruhrgas üzlet	56
3. EWE AG: növekedés és korai jogi szétválasztás.....	58
4. BEB Erdgas und Erdöl GmbH.....	59
5. RWE Energy AG.....	60
5.1. RWE Energy: munkavállalók képviselői a szétválasztásról.....	65
Források.....	67
III. rész: A brit gázpiac és az EU.....	69
1. A brit gázpiac és szereplői.....	70
1.1. A British Gas.....	74
1.2. A többi szereplő.....	74

1.2.1. PowerGen (E.ON UK plc).....	74
1.2.2. Scottish Power plc.....	75
2. A brit gázpiaci stratégiák.....	75
2.1. A gázpiaci liberalizáció.....	75
2.2. Brit gáztárolási stratégia.....	75
2.3. Az OFGEM.....	76
2.4. A brit gázpiacon a piaci versenyt lehetővé tevő tényezők.....	77
2.4.1. Független szállítói rendszer üzemeltetők.....	77
2.4.2. Egyszerű gázpiaci szabályozás.....	77
2.4.3. Hálózati szabályozás, árkontroll.....	78
2.4.4. Információhoz jutás nehézségei.....	79
3. A British Gas és az unbundling.....	80
3.1. British Gas: kiválások és tőkeátcsoportosítások: kronológia.....	80
3.2. A British Gas (BG Group) szerkezete.....	84
3.3. A brit gázszektor privatizálása.....	84
3.4. British Gas: szerkezetváltások.....	87
3.4.1. A Centrica.....	87
3.4.2. A Transco leányvállalattá alakulása és a BG Group plc létrehozása.....	89
3.4.3. A szétválasztás előnyei az Ofgem megállapításai alapján.....	90
3.5. Az új BG csoport.....	91
3.6. A Lattice leválása, majd a National Grid létrehozása.....	93
4. A munkavállalók pénzügyi részvétele a szétválást követően.....	96
Források.....	98
1.1. A francia gázpiac szerkezete.....	102
1.2. Francia gázpiac: lassú liberalizáció.....	103
1.2.1. A gázár.....	104
1.2.2. Az földgáz-infrastruktúra egyenlőtlen megoszlása Franciaországban.....	105
1.3. A versenyt elősegítő tényezők.....	106
1.3.1. Gázellátási program.....	106
1.3.2. Piaci szerkezetváltás a szállítói hálózat üzemeltetés terén.....	106
1.3.3. Harmadik fél hozzáférési lehetősége a raktározási kapacitásokhoz	108
1.4. EDF és GDF: fúzió?.....	108
2. A Gaz de France.....	109
2.1. Gaz de France jellemzői.....	109
2.2. Tulajdonosi struktúra.....	109
2.3. Gaz de France leányvállalatai.....	110
2.4. Ellátási kötelezettség.....	112
2.5. A Gaz de France stratégiája.....	112
2.6. Európai jelenlét megerősítése.....	114
2.7. A növekedés és a közszolgálat együttes célja	115
3. Gaz de France és Total: szerkezeti változások a uniós követelményeknek megfelelően.....	115
3.1. A szétválasztás (unbundling).....	116
3.2. Elosztási hálózat megnyitása valamennyi földgázellátó előtt.....	117
3.3. Partnerség erősítése a helyhatóságokkal.....	118
4. Új belépők.....	119
5. Szabályozás a francia gázszektorban	120
5.1. A földgáz-ágazattal kapcsolatos legutóbbi szabályozások.....	120
6. A szakszervezetek álláspontja és lépései.....	121
6.1. A dolgozók motivációjának erősítése.....	121

6.2. Kollektív megállapodás.....	122
6.3. Szakszervezetek figyelmeztetése a közszolgálat védelmében.....	122
6.4. Szakszervezeti felhívás a 2005 május 29-i népszavazáson a „nemmel” szavazásra. .	125
Források.....	127
1.1. A gázpiaci liberalizáció elérése irányába tett általános intézkedések.....	133
1.2. A gázpiaci liberalizáció elérése irányába tett specifikus intézkedések.....	134
1.3. A mai spanyol földgázpiac jellemzői.....	134
2. A Gas Natural SDG, S.A jellemzői.....	135
2.1. A Gas Natural tulajdoni részesedései és szétválása (unbundling).....	135
2.2. A GAS NATURAL tervezett akvizíciója piackivásárlásra.....	137
2.2.1. Szakszervezeti tiltakozás a koncentrációval szemben.....	139
Források.....	141
VI. rész: Az olasz gázpiac és az EU követelmények.....	143
1. Az olasz gázpiac szerkezete és a gázpiaci liberalizáció.....	144
1.1. Piaci liberalizáció.....	144
1.2. Szétválások és koncentrációk.....	146
1.2.1. Hálózathoz való hozzájárulás.....	150
1.2.2. Nagyker piac.....	150
1.2.3. Árak.....	151
Források.....	152
.....	152
Összegzés.....	153

Ábrák jegyzéke

1. ábra: Hozzáférés szabályozása.....	8
2. ábra: Tulajdonosi szétválasztás.....	9
3. ábra: Tulajdonosi klub.....	10
4. ábra: Üzemeltetési szétválasztás.....	11
5. ábra: Szétválasztási módozatok: előnyök és hátrányok.....	12
6. ábra: A szétválasztási szabályok alkalmazása a szállítási rendszerüzemeltetőre (TSO) és az elosztói rendszerüzemeltetőre (DSO) vonatkozóan.....	25
7. ábra: Nemzeti gázliberalizációs programok.....	26
8. ábra: Áram-és gázpiaci liberalizáció összehasonlítása.....	27
9. ábra: Szállítói hálózati rendszerüzemeltető: alkalmazják-e a törvénybe iktatott szétválasztást?.....	29
10. ábra: Gázpiaci vállalkozások szétválasztásának állapota az EU tagállamokban, 2005.....	30
11. ábra: A német gázimport.....	40
12. ábra: A német gázpiac szerkezete.....	41
13. ábra: Régiók közötti földgázszállítás Németországban.....	41
14. ábra: Szétválasztás típusai: szállítás és elosztás.....	44
15. ábra: Ruhrgas Ag.....	50
16. ábra: A Ruhrgas Transport AG&Co.Kg kivitelezése.....	51
17. ábra: E.ON AG/ E.ON International Finance B.V.....	53
18. ábra: Powergen.....	53
19. ábra: Az RWE AG jelentősebb részvényállománya.....	60
20. ábra: A befektető vállalat részesedését tükröző számviteli módszert alkalmazó nagyobb partnerek.....	62
21. ábra: Az RWA AG tulajdonosi struktúrája.....	63
22. ábra: Az energia-üzletág vertikális integrációjának sémája az RWE csoportban.....	64
23. ábra: Földgázellátók a brit piacon.....	71
24. ábra: Az Interconnector tulajdonosi szerkezete (%).....	72
25. ábra: Szétválások, szerkezetváltás: kronologikus sorrend.....	80
26. ábra: Szétválások.....	82
27. ábra: A BG Group szerkezete.....	84
28. ábra: 1995-ös Gáztörvényt követően földgázelosztó engedélyhez jutók.....	86
29. ábra: Előző struktúra: BG plc.....	91
30. ábra: Új struktúra: BG Csoport.....	92
31. ábra: A Lattice és a BG csoport.....	93
32. ábra: 2005 októbere: National Grid plc leányvállalatainak profilja és névváltozása.....	94
33. ábra: Gaz de France üzletágai.....	110
34. ábra: Szabályozott és szabadpiac részesedése a spanyol földgázpiacban, 2005 jan-nov.....	135
35. ábra: A Gas Nacional-ról az akvizíció feltételeként leválasztandó vállalatok.....	137

I. rész: Gázpiaci liberalizáció a régi EU-tagállamokban

1. Az OECD 2001-es javaslata a szabályozott szolgáltatások szétválasztására és a szétválasztás lehetséges módozatai

A földgázpiacon működő vertikálisan integrált vállalkozásokon belül a nem-piaci tevékenységek a piaci tevékenységekkel általában együtt valósulnak meg. Alapproblémaként felvetődött az, hogy a nem-piaci tevékenység végrehajtója korlátozhatja a piaci tevékenység versenyképességét, mégpedig úgy, hogy meghatározza, milyen feltételek mellett juthatnak a piaci versenyben résztvevők a nem-piaci szolgáltatásokhoz. A piaci liberalizációt és a versenyszektor bővítését ösztönző stratégiakészítők számára tehát fontos kérdéssé vált, hogyan lehet a piaci szereplők versenyképességét megőrizni, sőt előmozdítani? Ezzel a kérdéssel nemcsak az EU megfelelő szakértői és döntéshozói foglalkoztak, hanem – többek között - az OECD is. Az OECD 2001-es anyaga többféle javaslatot tartalmaz a piaci és nem-piaci tevékenységek szétválasztására, pl. a piaci és nem-piaci részek tulajdonosi szétválasztását, a nem-piaci résznek egy független (non-profit) vállalkozás irányítása alá történő helyezését (azaz az „üzemeltetés” leválasztását); az integrált cég kisebb, egymást kiegészítő részekre történő felszabdalását, stb.¹ Az integrált földgázipari vállalkozás tevékenységei szétválasztásának célja tehát, hogy megbízható képet nyerjünk az engedélyköteles üzletágak vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetéről, illetve az, hogy megelőzhető legyen az (engedélyköteles és a másodlagos) tevékenységek közötti keresztfinanszírozás, s ezzel a másodlagos tevékenység ne veszélyeztesse az engedélyköteles tevékenységet, megvalósulhasson a piaci verseny.

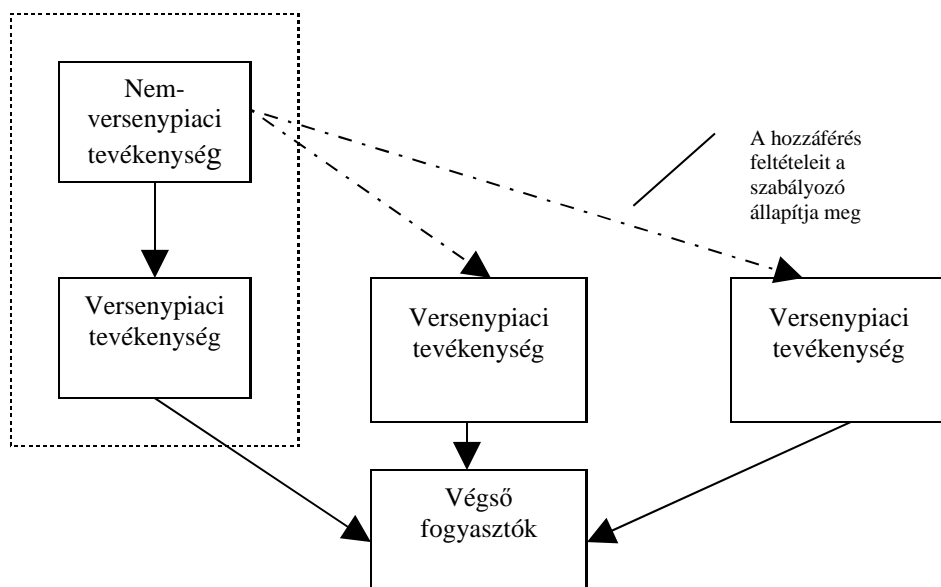
1.1. A nem-piaci szolgáltatásokhoz való hozzáférés szabályozása

A legkevésbé jelentős beavatkozás az, amikor csak a nem-piaci szolgáltatáshoz való hozzáférést szabályozzák. Ez olyan előnnyel jár, hogy a méretgazdaságosság megmarad. A szabályozó hatóságnak azonban nincs könnyű dolga. Akkor lehet ezt megvalósítani, ha a nem versenypiaci tevékenységet könnyű szemmel tartani (ellenőrizni). A szabályozó hatóságnak kell azt biztosítania, hogy a nem piaci

¹Forrás: STRUCTURAL SEPARATION IN REGULATED INDUSTRIES, OECD, DAF/CLP(2001)1 Report by the Secretariat, 10-Apr-2001, <http://www.oecd.org/dataoecd/49/15/2474629.pdf>

tevékenység kapacitásához minden azt igénylő diszkrimináció-mentesen hozzá juthasson.

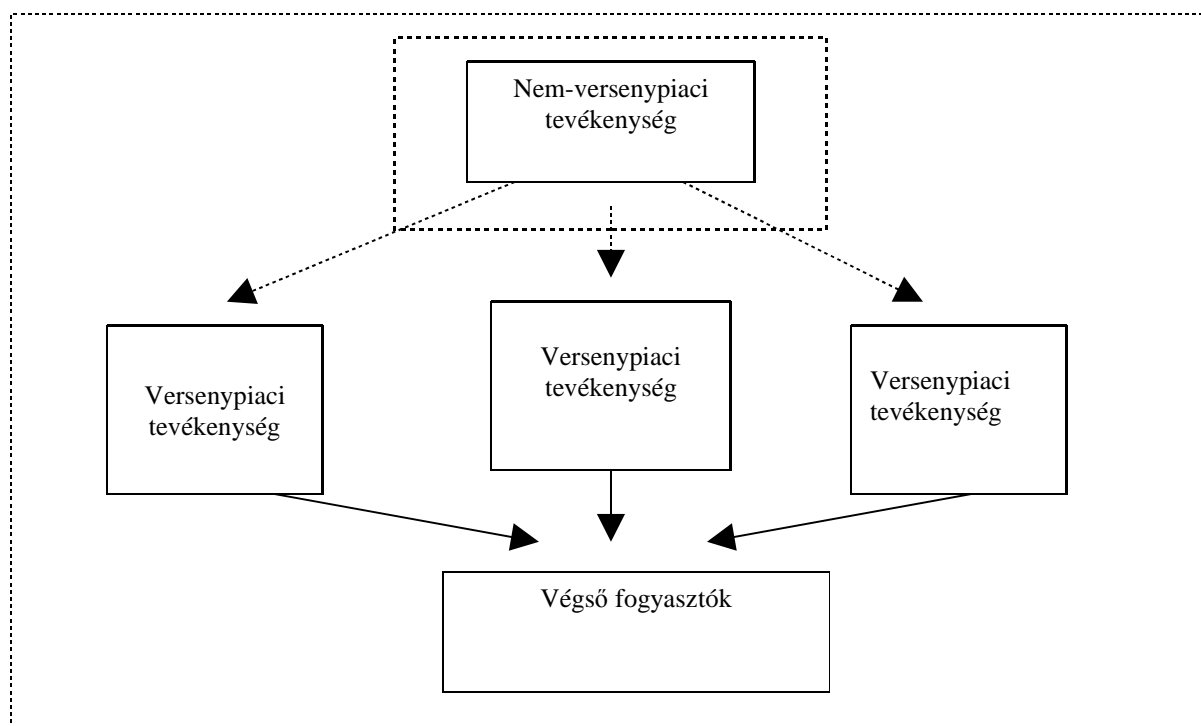
1. ábra: Hozzáférés szabályozása

1.2. Tulajdonosi szétválasztás

A szétválasztás legerőteljesebb formája a tulajdonosi szétválasztás. A teljes tulajdonosi szétválasztás előnye, hogy kiküszöböli a diszkrimináció lehetőségét, hátránya az, hogy elvesznek az egyszerre többféle tevékenység végzéséből származó előnyök.

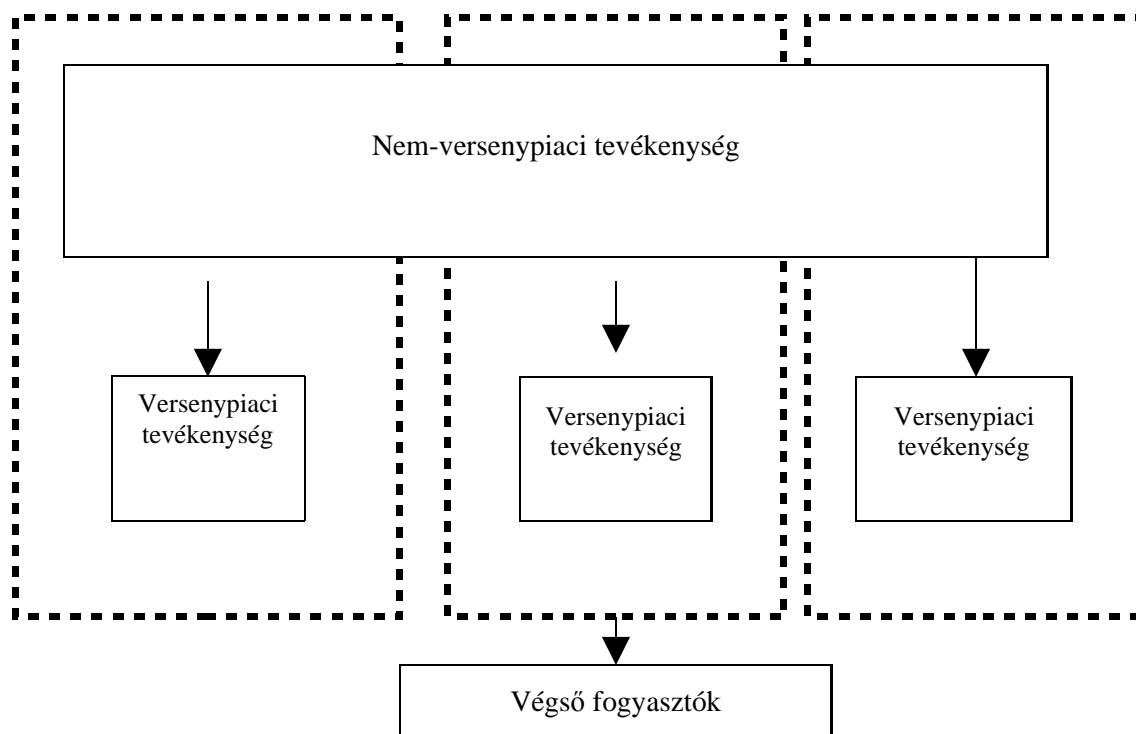
2. ábra: Tulajdonosi szétválasztás

1.3. Tulajdonosi klub

A tulajdonosi klub esetében a nem-piaci tevékenység a piaci tevékenységet végző vállalatok közös tulajdonában van. Ez a megoldás kiküszöböli ugyan a versenytársak közötti diszkrimináció lehetőségét, s ezáltal csökkenti az aktív szabályozói beleszólás szükségességét, s a fogyasztók szükségletei a nem versenypiaci tevékenység esetében is szem előtt vannak. Hátránya azonban az, hogy a versenypiacon működő tulajdonosok együttes fellépésükkel, összefogva esetleg megakadályozhatják új szereplők belépését a piacra. Ezt olyan szabályozással lehet kiküszöbölni, amely az újaknak a „klubba” való belépésére vonatkozik. További hátránya ennek a megoldásnak, hogy a piaci szereplők – a tulajdonosok – összejátszhatnak a nem piaci szereplővel szemben. Gond lehet az is, ha a tulajdonosi klub túlságosan nagyszámú, irányíthatatlanná válhat. Azaz ez a megoldás inkább ott célszerű, ahol kis számú szereplő van.

3. ábra: Tulajdonosi klub

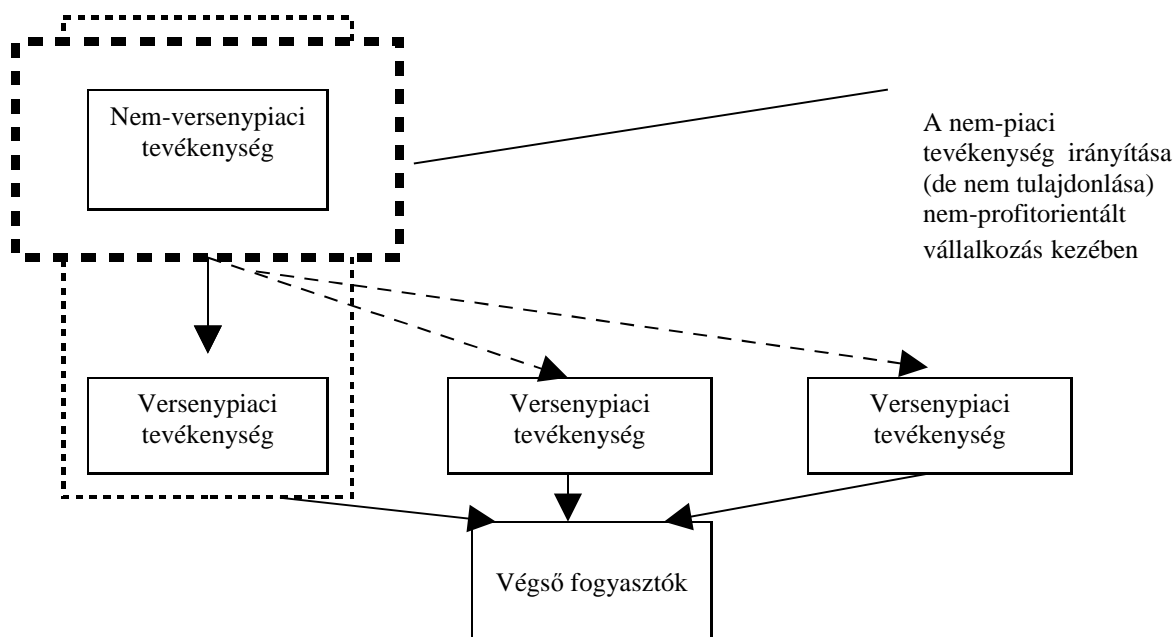
1.4. Üzemeltetés szétválasztás

Ebben az esetben a nem-versenypiaci szereplő üzemeltetésének irányítása (de nem tulajdonlása) egy független szervezet kezében van, azaz elkülönül a tulajdonlás és az irányítás. Ha a nem-piaci szereplő irányítását egy olyan tőle független szervezet végzi, amely viszont valamilyen formában a szabályozó hatóságtól függ, akkor ahhoz hasonló helyzet áll elő, mint amikor a nem-piaci szereplő szolgáltatásaihoz való hozzájutás feltételeit a piaci szereplők számára a szabályozó hatóság határozza meg (csak közbeiktatnak még egy szereplőt). Ha viszont a nem-piaci tevékenység és a piaci tevékenységek közé iktatott irányító (ellenőrző) szervezet (vállalat) igazgatói tanácsában szerepelnek a piaci szereplők képviselői is, akkor a tulajdonosi klub-szerű megoldás jöhet létre.

Az egész konstrukció hatékony működése attól is függ, hogy a közbeiktatott szervezet (vállalat) részesedik-e a nem-piaci tevékenységet végző vállalat profitjából vagy sem, azaz érdekelt-e a nem-piaci tevékenység hatékonyságában illetve az abba történő beruházásokban. Az ábrán a közbeiktatott non-profit szervezetet a

szaggatott vonallal rajzolt téglalap jelzi, amely tehát irányítja (ellenőrzi), de nem tulajdonolja a nem-piaci tevékenységet végző vállalatot.

4. ábra: Üzemeltetési szétválasztás

1.5. A szétválasztáshoz alkalmazható módszerek előnyei és hátrányai: összegzés

Az OECD által felvázolt valamennyi módszereknek megvannak a hátrányai is. Adott ország jellegzetességeitől függ az, hogy adott esetben melyik módszer alkalmazható a leghatékonyabban és a legkevesebb hátránnyal. A megoldások egy része szerkezeti jellegű beavatkozás, más része a benne részt vevők viselkedését szabályozza.

5. ábra: Szétválasztási módozatok: előnyök és hátrányok

	Előnyök	Hátrányok	Viselkedés jellegű szerkezeti megoldás? vagy megoldás
Nem-piaci szolgáltatásból való hozzáférés szabályozása	Méretgazdaságossági előnyök megmaradnak; a költséges szétválasztást elkerülik	A szabályozótól aktív beavatkozást igényel, ami nem egyszerű. Előfordulhat, hogy a szabályozó hatóságnak nem áll a rendelkezésére elegendő információ vagy nincs eszköze a versenyellenes magatartás valamennyi formájának legyőzésére. Ellenőrzési kapacitást igényel	Viselkedés jellegű megoldás
Tulajdonosi szétválasztás	Nincsenek diszkriminációt előidéző tényezők	A méretgazdaságossági előnyök elvesznek. Költséges és önkényes szétválasztás valósul meg.	Szerkezeti megoldás
Tulajdonosi klub	Nincsenek diszkriminációt előidéző tényezők	A klub kizárhatja a külsőket; elősegítheti az összejátszást; csak bizonyos körülmények között hatékony	Szerkezeti megoldás
Üzemeltetési szétválasztás	A diszkrimináció-és a piac ellenes magatartást segítheti elő	A profit esetleges hiánya csökkenti az innovatív és dinamikus	? (nem tiszta a jelleg)

		szolgáltatások nyújtására történő ösztönzést	
--	--	--	--

2. A vonatkozó EU-s szabályozás. Az EU 1998-as és 2003-as gázirányelve

2.1. 1998-as EU gázirányelv: fokozatos gázpiaci nyitás, számviteli elkülönítés

A földgáz belső piacának létrehozásáról szóló 1998-as EU irányelv fokozatos, s a gázpiacon első lépésben a villamosenergia-piacénál kisebb mértékű piacnyitást írt elő. Az 1998-as irányelv azt követeli még csak meg, hogy a földgázvállalatok különítsék el **számvitelüket** a földgáz szállítását, elosztását és raktározását illetően, úgy, mintha külön vállalatok végeznék e tevékenységeket.

Az irányelv hatályba lépést követően a 2001-es OECD tanulmány ² meg is állapítja, hogy több tagállam túlteljesítette az 1998-as gázirányelv célkitűzéseit: Ausztria, Spanyolország, Olaszország, Írország, Hollandia és Nagy-Britannia már ekkor tervezték vagy már elkezdték megvalósítani az integrált vállalatok szállítási és kereskedelmi tevékenységének szétválasztását. Mások viszont - mint pl. Belgium, Dánia, Németország, Finnország és Franciaország - nem szándékoztak túlteljesíteni az irányelv előírását. Írországban a versenyhivatal szólította fel a BGE-t, hogy válassza szét két teljesen független állami tulajdonú vállalatra szállítói és elosztói részlegét, mivel a számviteli szétválasztás elégtelennek bizonyulhat a potenciális versenyellenes magatartás kiküszöböléséhez.

A későbbi, 2003-as irányelvet készítette elő az a vélemény, hogy a szállítás (beleértve a rendszer-üzemeltetést) és az ellátás közötti teljes jogi szétválasztás hiánya a diszkriminációmentes hálózathoz jutás legvalószínűbb akadálya, és egy domináns helyzetben lévő vállalkozás a szétválasztás hiányában kihasználhatja helyzetét. Ha a teljes szétválasztás nem történik meg, akkor csak nagyon erős szabályozó rendszerrel lehet a diszkrimináció-mentességet biztosítani.³

² STRUCTURAL SEPARATION IN REGULATED INDUSTRIES, OECD, DAFPE/CLP(2001)1 Report by the Secretariat, 10-Apr-2001, p. 32

³ European Commission, (2000), "State of implementation of the EU Gas Directive (98/30/EC): An

2.2. Nemzetközi Energia Ügynökség minimális javaslata: leányvállalatokra történő szétválasztás. Optimális megoldás: divesztíció

Hasonlóképpen vélekedett a Nemzetközi Energia Ügynökség, aláhúзва a szabályozás korlátozott lehetőségét, és a szétválasztás erőteljesebb formájának szükségességét, elégtelennek ítélve a számviteli szétválasztást, ugyanis ez – véleménye szerint - nem oldja meg a „bizalmas információkhoz való privilegizált hozzáférés”, valamint a „kettős” könyvvitel problémáját. A hatékony szétválasztás a Nemzetközi Energia Ügynökség szerint minimum azt jelenti, **hogy a szállítási és a kereskedelmi tevékenységet ketté választják úgy, hogy az két külön leányvállalatban bonyolódjon.** Ez a megoldás nem túlságosan megerőltető a földgázcégek számára, és politikailag is elég könnyű megvalósítani. A valódi szétválasztás persze azt jelentené, hogy a szállítással foglalkozó leányvállalatot „kínai fal” venné körül, és teljesen független lenne a földgáz kereskedelmi ügyeivel foglalkozó holding szintű döntéshozóktól. Ezt a feltételt azonban nagyon nehéz betartani. Ezért a Nemzetközi Energia Ügynökség szerint, ha megvalósítható, akkor célszerűbb a szállítói tevékenységet jogilag is, eladással leválasztani a többi, energiaellátással kapcsolatos tevékenységtől, azaz **a divesztíció a legjobb megoldás a verseny szempontjából.** Divesztíció alkalmazásával javasolja a földgázraktározás leválasztását is a szállításról és a kereskedelemről.⁴

2.3. A 2003-as EU-s gázirányelv

Az 2003/55/EK új gázirányelv a földgázpiaci verseny további elősegítését, azonos feltételek mellett a **hálózati infrastruktúrához való hozzáférés** biztosítását, a
Overview”, May 2000

⁴ International Energy Agency, (1999), “Regulatory Reform in European Gas”, IEA/SLT(99)16, March 1999

keresztfinanszírozás elkerülését célozta. Az új gázirányelv a korábbinál jóval nagyobb lépést jelent a piaci liberalizáció irányába: a feljogosított fogyasztók körét **2007. július 1-jétől** minden fogyasztóra kiterjeszti, előírja a szállító, elosztó vállalatok számára a szétválasztást, erősíti a fogyasztók helyzetét, pl. azzal, hogy a tagállamok kötelesek biztosítani a feljogosított fogyasztó részére a költségmentes szolgáltató-váltást és az információhoz jutás jogát.

Az új gázirányelv ennél fogva kiterjed

- A szállítási tevékenységeknek az ellátási tevékenységektől való jogi és üzemeltetési leválasztására.
- A harmadik félnek a szállítási és elosztási hálózatokhoz történő szabályozott hozzáférésére.
- Valamennyi fogyasztó részére lehetőséget kíván biztosítani az ellátók közötti szabad választáshoz.

Az EU 2003-as gázirányelve szerint **a hatékony és megkülönböztetéstől mentes hálózati hozzáférés biztosítása érdekében szükséges, hogy a szállítási és az elosztó-hálózatokat – vertikálisan integrált vállalkozások esetén – eltérő jogi személyek üzemeltessék.** A Bizottság megvizsgálja a tagállamoknak az e követelmény teljesítésére hozott, azonos hatású intézkedéseit, és adott esetben javaslatokat nyújt be ennek az irányelvnek a módosítására. Szintén szükséges, hogy a szállítási és az elosztói rendszerüzemeltetőknek tényleges döntéshozatali joga legyen azok fölött az eszközök fölött, amelyek a hálózatok fenntartásához, üzemeltetéséhez és fejlesztéséhez szükségesek, amennyiben a kérdéses eszközök a vertikálisan integrált vállalkozások tulajdonában és üzemeltetésében vannak.

Fontos azonban megkülönböztetni az említett **jogi és a tulajdonosi** szétválasztást. **A jogi szétválasztás nem feltétlenül von maga után változást az eszközök tulajdonlásában, és nincs akadálya annak sem, hogy hasonló vagy azonos foglalkoztatási feltételeket alkalmazzanak a vertikálisan integrált vállalkozás egészében.** Azonban szervezeti intézkedéseken keresztül a felelős döntéshozók függetlenségét biztosító, megkülönböztetéstől mentes döntéshozatali eljárást kell kialakítani.

További intézkedéseket kell hozni annak biztosítása érdekében, hogy a **szállításhoz való hozzáférés tarifái átláthatóak és megkülönböztetéstől mentesek** legyenek. Ezeket a díjakat minden felhasználóra nézve megkülönböztetéstől mentesen kell alkalmazni. Ahol a tároló létesítmény, a vezetékkészlet vagy a kiegészítő szolgáltatások kellően versenyképes piacon működnek, a hozzáférést átlátható és megkülönböztetéstől mentes, piaci alapú mechanizmusok révén kell biztosítani.

A Gázirányelv 9. cikke a szállítási rendszer-üzemeltetők szétválasztásával foglalkozik:

“(1) Ha a szállítási rendszerüzemeltető egy vertikálisan integrált vállalkozás része, legalább jogi formájában, valamint szervezeti és döntéshozatali szempontból függetlennek kell lennie a szállításhoz nem kapcsolódó egyéb tevékenységektől. Ezek a szabályok nem keletkeztetnek kötelezettséget arra, hogy a szállítórendszer eszközeit tulajdonjogi szempontból elválasszák a vertikálisan integrált vállalkozástól.

(2) Az (1) bekezdésben említett, a szállítási rendszerüzemeltető függetlenségének biztosítására a következő minimum követelményeknek kell eleget tenni:

- a) a szállítási rendszerüzemeltető irányításában részt vevő személyek nem vehetnek részt az integrált földgázipari vállalkozás olyan szervezetében, amely a földgáz kitermelés, elosztás és ellátás napi üzemviteléért közvetve vagy közvetlenül felelős, ;
- b) megfelelő intézkedéseket kell hozni annak érdekében, hogy a szállítórendszer irányításáért felelős személyek szakmai érdekeit olyan módon vegyék figyelembe, amely biztosítja számukra a független cselekvés lehetőségét;
- c) a szállítási rendszerüzemeltetőnek tényleges, a vertikálisan integrált földgázipari vállalkozástól független döntéshozatali jogköre van a hálózat üzemeltetéséhez, karbantartásához és fejlesztéséhez szükséges eszközöket illetően. Ez nem akadályozhatja a megfelelő koordinációs mechanizmusokat, amelyek az anyavállalat gazdasági és irányítási felügyeleti jogait biztosítják a leányvállalat befektetett eszközei – a 25. cikk (2) bekezdésének megfelelően közvetve szabályozott - megtérülésének védelme érdekében. Ez különösen az anyavállalat számára lehetővé teszi, hogy jóváhagyja a szállítási rendszerüzemeltető éves pénzügyi tervét, vagy bármely, ezzel egyenértékű

eszközt, és hogy általános korlátokat szabjon a leányvállalat eladósodásának mértékére vonatkozóan. Ugyanakkor nem jogosítja fel az anyavállalatot, hogy a napi üzemvitellel kapcsolatos utasításokat adjon, vagy a szállítóvezetékek építésével, illetve felújításával kapcsolatos egyedi döntésekkel kapcsolatban utasításokat adjon, ha azok nem haladják meg az engedélyezett pénzügyi tervben vagy bármely, azzal egyenértékű eszközben megszabott kereteket;

- d) a szállítási rendszerüzemeltető megfelelőségi programot állít össze, amely intézkedéseket határoz meg a megkülönböztető magatartás kizárása érdekében és biztosítja, hogy a program végrehajtását megfelelő módon ellenőrizzék. A program meghatározza az alkalmazottaknak a célkitűzés megvalósításához szükséges kötelezettségeit. A megfelelőségi program felügyeletéért felelős személy vagy testület éves jelentést készít a megtett intézkedésekről, amit nyilvánosságra hoz és eljuttat a 25. cikk (1) bekezdésében említett szabályozó hatósághoz.”

Hasonló a helyzet az elosztó rendszerüzemeltetőnél. **A gázirányelv 13. cikke az elosztói rendszer-üzemeltetők szétválasztását szabályozza**

(1) Ha az elosztói rendszerüzemeltető egy vertikálisan integrált vállalkozás része, legalább jogi formájában, valamint szervezeti és döntéshozatali szempontból függetlennek kell lennie a nem az elosztással kapcsolatos, további tevékenységektől. Ezek a szabályok nem keletkeztetnek kötelezettséget arra, hogy az elosztórendszer eszközeit tulajdonjogi szempontból elválasszák a vertikálisan integrált vállalkozástól.

(2) Az (1) bekezdésben említett követelményen túlmenően, ha az elosztói rendszerüzemeltető egy vertikálisan integrált vállalkozás része, szervezeti és döntéshozatali szempontból függetlennek kell lennie a nem az elosztással kapcsolatos további tevékenységektől. Ennek elérése érdekében a következő minimumkövetelményeket kell alkalmazni:

- a) az elosztói rendszerüzemeltető irányításában részt vevő személyek nem vehetnek részt az integrált földgázipari vállalkozásban olyan szervezetében, amely a földgáz kitermelés, szállítás vagy ellátás napi üzemvitelért közvetve vagy közvetlenül felelős;

MARMOL

- b) megfelelő intézkedéseket kell hozni annak érdekében, hogy az elosztóhálózat irányításáért felelős személyek szakmai érdekeit olyan módon vegyék figyelembe, amely biztosítja számukra a független cselekvés lehetőségét;
- c) az elosztói rendszerüzemeltetőnek tényleges, a vertikálisan integrált földgázipari vállalkozástól független döntéshozatali jogköre van a hálózat üzemeltetéséhez, karbantartásához és fejlesztéséhez szükséges eszközöket illetően. Ez nem akadályozhatja a megfelelő koordinációs mechanizmusokat, amelyek az anyavállalat gazdasági és irányítási felügyeleti jogait biztosítják a leányvállalat befektetett eszközei - a 25. cikk (2) bekezdésének megfelelően közvetve szabályozott - megtérülésének védelme érdekében. Ez különösen az anyavállalat számára lehetővé teszi, hogy jóváhagyja az elosztói rendszerüzemeltető éves pénzügyi tervét, vagy bármely, ezzel egyenértékű eszközt, és hogy általános korlátokat szabjon a leányvállalat eladósodásának mértékére vonatkozóan. Ugyanakkor nem jogosítja fel az anyavállalatot, hogy a napi üzemvitellel kapcsolatos utasításokat adjon, vagy az elosztóvezetékek építésével, illetve felújításával kapcsolatos egyedi döntésekkel kapcsolatban utasításokat adjon, ha azok nem haladják meg az engedélyezett pénzügyi tervben vagy bármely, azzal egyenértékű eszközben megszabott kereteket;
- d) az elosztói rendszerüzemeltető megfelelőségi programot állít össze, amely intézkedéseket határoz meg a megkülönböztető magatartás kizárása érdekében és biztosítja, hogy a program végrehajtását megfelelő módon ellenőrizzék. A program meghatározza az alkalmazottaknak a célkitűzés megvalósításához szükséges kötelezettségeit. A megfelelőségi program felügyeletéért felelős személy vagy testület éves jelentést készít a megtett intézkedésekről, amit nyilvánosságra hoz és eljuttat a 25. cikk (1) bekezdésében említett szabályozó hatósághoz.

A tagállamok dönthetnek úgy, hogy az (1) és a (2) bekezdés rendelkezéseit nem alkalmazzák az olyan integrált földgázipari vállalkozásokra, amelyek 100000-nél kevesebb rácsatlakozott fogyasztót szolgálnak ki.⁵

⁵ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS TANÁCS 2003/55/EK IRÁNYELVE (2003. jún 26.) a földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 98/30/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről; <http://ccvista.taie.x.be/Fulcrum/CCVista/hu/32003L0055-HU.doc>

2.3.1. A szétválasztási rendtartás

Az **EU Bizottság értelmezése** szerint a hálózathoz való hozzáférés diszkriminációmentességének biztosítására, valamint az érdekellentétek elkerülése érdekében tehát le kell választani a hálózati üzletágot (természetes monopólium) a vertikálisan integrált társaságok olyan tevékenységeiről, amelyek a piacon versengenek, azaz a termelésről és a szolgáltatásról. A szétválasztás célja – mint említettük - a hátrányos megkülönböztetés, a keresztfinanszírozás és a versenytorzulás elkerülése.

A szétválasztás lehet **jogi, funkcionális vagy csupán számviteli**. Míg a jogi és funkcionális szétválasztást nem kötelező a 100 ezer fogyasztóval kevesebbel rendelkező hálózatok esetén, addig a számviteli szétválasztás minden hálózati rendszerüzemeltetőt érint.

A különálló társaság létrehozásának kötelezettsége csak a hálózati üzletágot, azaz a természetes monopóliumot érinti. Minden más tevékenységet, azaz a szolgáltatást és a termelést, továbbra is lehet egyazon társaságon belül üzemeltetni.

6

A hazai GET módosítási javaslatának⁷ célja az integrált földgázipari vállalkozás tevékenységeinek számviteli szétválasztásával és a tevékenységek teljesítményeinek bemutatásával, hogy megbízható és valós képet lehessen nyerni a vállalkozás engedélyköteles üzletágainak vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről.

A szétválasztási rendtartás alapvető elemei a következők:⁸

⁶ A BIZOTTSÁG OSZTÁLYAINAK ÉRTELMEZÉSE A VILLAMOS ENERGIA- ÉS FÖLDGÁZ BELSŐ PIACÁRA VONATKOZÓ 2003/54/EK ÉS 2003/55/EK IRÁNYELVEKRŐL, Az új villamos energia és gázirányelvek szétválasztási rendtartása, 2003. szeptember 30

⁷ GET módosítási javaslat, 2005 október, 6. számú melléklet: „A tevékenységek számviteli szétválasztásának alapelvei, a szétválasztással szemben támasztott követelmények és a szétválasztási módszer kötelező tartalmi elemei”

⁸ A BIZOTTSÁG OSZTÁLYAINAK ÉRTELMEZÉSE A VILLAMOS ENERGIA- ÉS FÖLDGÁZ BELSŐ PIACÁRA VONATKOZÓ 2003/54/EK ÉS 2003/55/EK IRÁNYELVEKRŐL, Az új villamos energia és gázirányelvek szétválasztási rendtartása, 2003. szeptember 30

1. A szállítási rendszerüzemeltető (TSO, Transport System Operator) és az elosztói rendszer- üzemeltető (DSO, Distribution System Operator) jogi leválasztása a szállításhoz illetve elosztáshoz nem kapcsolódó egyéb tevékenységekről.
2. A szállítási rendszerüzemeltető és az elosztói rendszerüzemeltető funkcionális szétválasztása annak érdekében, hogy biztosítsák ezek függetlenségét a vertikálisan integrált vállalkozáson belül.
3. Az elosztói rendszerüzemeltető esetében a jogi és funkcionális szétválasztás követelménye alóli mentesség lehetősége.
4. Számviteli szétválasztás: annak megkövetelése, hogy a szállítási rendszerüzemeltető és az elosztói rendszerüzemeltető külön nyilvántartást vezessen.

2.3.2. Jogi és/vagy funkcionális szétválasztás

A jogi szétválasztás követelményét 2007. július 1-éig, azaz a piac teljes megnyitásának napjáig el lehet halasztani. **A jogi és funkcionális szétválasztási követelményeket akkor kell alkalmazni, ha a szóban forgó hálózati üzletág egy vertikálisan integrált vállalkozás** része. **Vertikálisan integrált** egy vállalat,

- ha a társaság egyidejűleg a villamos energia/gáz termelésében vagy szolgáltatásában érintett, és a hálózat üzemeltetése ugyanebben a jogi struktúrában zajlik. Még pontosabban megfogalmazva:

“a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről szóló, 2004. január 20-i 139/2004/EK tanácsi rendelet 3. cikkének (1) bekezdésében meghatározott olyan földgázipari vállalkozás vagy vállalkozások csoportja, ahol az érintett vállalkozás (vállalkozáscsoport) a szállítás, rendszerirányítás, elosztás, tárolás közül legalább az egyik tevékenységre, és a földgáztermelés, földgáz közüzemi nagykereskedelem, földgáz közüzemi szolgáltatás és földgáz-kereskedelem közül is legalább egy tevékenységre rendelkezik engedéllyel”⁹.

⁹ 2005. évi törvény a földgázellátásról szóló 2003. évi XLII tv. Módosításáról. Horizontális a vállalat, ha a földgáztermelési, illetve e törvény szerinti engedélyköteles tevékenységek közül legalább egy tevékenységre rendelkezik engedéllyel, illetve más, nem földgázipari tevékenységet is folytat.

- ha a hálózat üzemeltetése jogilag különálló hálózati társaságban zajlik, azonban pl. a szolgáltató/termelőtársaság birtokolja a kapcsolódó hálózati társaság részvényeinek többségét ¹⁰

A szétválasztás lépései

- Különálló hálózati társaságot kell létrehozni (ha még nem létezik).
- Ha a hálózati társaság a kapcsolódó szolgáltató/termelőtársaság „ellenőrzése” alatt marad, a hálózati társaságot funkcionális szempontból, a gázirányelv 13. cikke 2. bekezdése szerint szét kell választani, hogy biztosítsa szükséges függetlenségét az anyavállalattól.

Ha viszont a szolgáltató/termelőtársaság ugyan rendelkezik a hálózati társaság tulajdonrészével, de nem – vagy már nem – “ellenőrzi” a hálózati társaságot, a szóban forgó hálózati vállalkozás nem képezi az irányelv szerinti vertikálisan integrált vállalkozás részét. Ennek eredményeképpen a gázirányelv 13. cikkében, 2. bekezdésében foglalt szétválasztási követelményeket egyáltalán **nem kell alkalmazni.**

Mikor „ellenőrzi” a szolgáltató/termelőtársaság a hálózati társaságot?

Tanács 4064/89/EGK rendelete a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről 3 cikke szerinti meghatározást használjuk. Egy társaság akkor rendelkezik “ellenőrzéssel” egy másik kapcsolódó társaság felett, ha:

- a kapcsolt társaság részvényeinek többsége a birtokában van, vagy
- nincs birtokában a részvények többsége, de facto kizárólagosan ellenőrzi a kapcsolt vállalkozást, pl. mivel a többi részvény nagyszámú kisméretű részvényes között oszlik meg és ezt az utolsó éves közgyűlés során ténylegesen lezajlott szavazások is tanúsítják. A kisebbségi részvényes feletti de facto ellenőrzés olyan konkrét szerződéses rendelkezésből is fakadhat, amely jogot ad a társaság üzletpolitikájának meghatározására.

¹⁰ A BIZOTTSÁG OSZTÁLYAINAK ÉRTELMEZÉSE A VILLAMOS ENERGIA- ÉS FÖLDGÁZ BELSŐ PIACÁRA VONATKOZÓ 2003/54/EK ÉS 2003/55/EK IRÁNYELVEKRŐL, Az új villamos energia és gázirányelvek szétválasztási rendtartása, 2003. szeptember 30

Minek kell megfelelni a szétválasztást követően?

A szállítást és az elosztást különálló „hálózati” társaságnak kell végeznie. A hálózati társaságnak nem feltétlenül kell a hálózati eszközök tulajdonosának lennie, azonban a funkcionális szétválasztás követelményeinek megfelelően “tényleges döntéshozatali joggal” kell rendelkeznie.

A vertikálisan integrált társaság elvileg szabadon megválaszthatja a hálózati társaság jogi formáját, feltéve, hogy a választott társasági forma elégséges függetlenséget biztosít az anyavállalattól.

A **kombinált hálózatüzemeltető**, azaz egyetlen társaságban több eltérő jellegű hálózat üzemeltetése az irányelvek jogi szétválasztás alóli mentességgel rendelkeznek és kifejezett rendelkezésben engedélyezik ezt a fajta kombinált működést, feltéve, hogy a számviteli szétválasztás megtörténik és a kombinált üzemeltető az ágazat többi tevékenységétől funkcionálisan elválik.

Funkcionális szétválasztás esetén a vezetőség szétválasztása megkívánja, hogy a hálózati társaság vezetősége ne legyen érintett a kapcsolódó szolgáltató/termelőtársaság vagy holding társaság vezetőségében. Ez vonatkozik a felső vezetésre (igazgatóság) és az operatív vezetésre.

A jogilag lehetséges kereteken belül korlátozni kell a hálózati üzletág személyzetének áthelyezését a társaság más tevékenységeihez. **A felső vezetés esetében a szerződés lejáratát követően nem lehet visszatérni a vertikálisan integrált társaság azonos szektorban dolgozó más ágazatához.**

A hálózati üzletágban érintett társaság nem birtokolhatja a kapcsolódó szolgáltató vagy holding társaság részvényeit,. Máskülönben nem lehet biztosítani a hálózat vezetőségének függetlenségét. Ugyanígy ki kell zárni azt a lehetőséget, hogy a hálózati társaság vezetőségének tagjai **magánvagyonukban** rendelkezzenek ilyen részvényekkel.

Kérdés, hogy **oszthat-e a szállító/elosztó, a szolgáltató és esetleg egyéb üzletág olyan szolgáltatásokon, mint a személyügy és a pénzügy, az**

informatikai szolgáltatások, a szállás és közlekedés. Ezt a kérdést **egyedileg** lehet vizsgálni, bár az **általános szabály az, hogy ezeket a szolgáltatásokat is általában független módon kell biztosítani.** Ha mégis közösek, akkor bizonyítani kell, hogy miért így a leggazdaságosabb, illetve azt, hogy megvizsgálták a független szolgáltatások lehetőségét is.

2.3.3. A jogilag szét nem választott elosztórendszer esetén vizsgálandó tényezők

- A vertikálisan integrált szervezeten belül külön részleget kell létrehozni az elosztói üzletágnak és ezt "profit-centerként" kell működtetni.
- Ügyvezető igazgatót kell kinevezni a hálózati részleghez. Konkrét szerződése legyen a társasággal, amelyben különösen a megbízása visszavonására szolgáló kimerítő indokok felsorolásának kell szerepelnie. A vertikálisan integrált társasági igazgatóságában nem vehet részt.
- Abban az esetben, ha az igazgatósági tagoknak egyéni felelősségeik vannak, a hálózati üzletágért felelős társaság igazgatóságának tagja nem lehet egyidejűleg felelős a szolgáltatásért és termelésért.
- A hálózati részlegben dolgozó munkatársaknak egyidejűleg nem lehetnek a szektor egyéb tevékenységeihez kapcsoló feladatuk.
- A hálózati részleg és a társaság egyéb részlegei között megosztott közös szolgáltatásokat a lehető leginkább korlátozni kell, a fenti alapelveknek megfelelően.
- A hálózati szektorban dolgozó személyzet bére kizárólag a hálózati üzletág, mint a "profit center" teljesítményén, előre meghatározott elemek alapján határozható meg.
- Korlátozni kell a személyzet áthelyezését a hálózati részlegtől a társaság egyéb részlegeibe.
- A hálózati részlegben dolgozó munkatársak nem rendelkezhetnek a társaság részvényeivel.

2.3.4. Számviteli szétválasztás

MARMOL

A vállalkozások belső számvitelükben külön elszámolást kell, hogy vezessenek az átviteli és elosztási tevékenységük mindegyikéről, mintha a szóban forgó tevékenységeket különálló vállalkozások végeznék. Az alapelv az, hogy a gázzal kapcsolatos hálózati tevékenységekről külön elszámolást kell vezetni, míg az összes többi tevékenység esetében, beleértve a fennmaradó gáz és villamos energia tevékenységeket, konszolidált nyilvántartásokat lehet vezetni. A szabály alóli kivételként azonban a **piac teljes megnyitásáig külön számviteli nyilvántartást kell vezetni a feljogosított és nem feljogosított fogyasztóknak történt értékesítésről** a nem feljogosítottak részéről a feljogosítottaknak történő esetleges keresztfinanszírozás elkerülése érdekében. A gázirányelv 25. cikkének 1e bekezdése szerint az eredményes számviteli szétválasztás, felügyelete révén gondoskodnak arról, hogy a termelés/szolgáltatás és a szállítás/elosztás között ne forduljon elő keresztfinanszírozás.

Azaz az EU gázirányelv 17. cikke szerint "A földgázipari vállalkozások belső számvitelükben külön elszámolást vezetnek a szállítási, elosztási, LNG- és tárolási tevékenységeik mindegyikéről, mintha a szóban forgó tevékenységeket különálló vállalkozások végeznék, a hátrányos megkülönböztetés, a keresztfinanszírozás és a versenytorzulás elkerülése céljából. Elszámolást kell készíteniük – amely lehet összevont is – a szállításhoz, elosztáshoz, LNG-hez és tároláshoz nem kapcsolódó, egyéb földgázipari tevékenységeikről is. 2007. július 1-jéig külön elszámolást kell vezetniük a feljogosított, illetve a nem feljogosított fogyasztóknak nyújtott ellátási tevékenységről. Az elszámolásokban részletezni kell a szállítási/elosztóhálózat tulajdonlásából származó bevételeket. Adott esetben összevont elszámolást kell vezetni az egyéb, nem földgáz-ipari tevékenységeikről is. A belső számvitelnek tartalmaznia kell minden egyes tevékenység mérlegét és eredmény kimutatását.

Az auditálásnak külön ki kell térnie a hátrányos megkülönböztetés és keresztfinanszírozás elkerülésének igazolására. A vállalkozások belső számvitelükben határozzák meg az eszközök és források, a ráfordítások és bevételek, valamint az értékcsökkenési leírás megosztásának szabályait, a külön elszámolások készítése során a nemzeti szinten alkalmazandó számviteli szabályok sérelme nélkül. Ezeket a belső szabályokat csak kivételes esetben lehet megváltoztatni. A módosításokat jelenteni kell és kellő indoklással alá kell

támasztani. Az éves beszámoló mellékletében külön kell feltüntetni a meghatározott nagyságú, kapcsolt vállalkozásokkal folytatott ügyleteket.¹¹

6. ábra: A szétválasztási szabályok alkalmazása a szállítási rendszerüzemeltetőre (TSO) és az elosztói rendszerüzemeltetőre (DSO) vonatkozóan

	Jogi szétválasztás	Funkcionális szétválasztás	Számviteli szétválasztás
Szállítási rendszerüzemeltető	+	+	+
Elosztói rendszerüzemeltető több, mint 100.000 fogyasztóval	Mentesség lehetséges 2007. július 1-ig	+	+
Elosztói rendszerüzemeltető kevesebb, mint 100.000 fogyasztóval	Mentesség lehetséges	Mentesség lehetséges	+

Forrás:

http://66.249.93.104/search?q=cache:wvdCIXwPGTEJ:www.eh.gov.hu/gcpdocs/200406/sztvlaszts.doc+unbundling&hl=hu&lr=lang_hu

A **2003 évi hazai Gáztörvény (GET)** a piacnyitás első szakaszában még csak számviteli szétválasztási kötelezettséget írt elő. **A 2005. évi GET törvénymódosítási javaslat** szigorít: a szállítói és elosztói engedélyes köteles, szállítási, rendszerirányítási, illetve elosztási tevékenységet végző, vertikálisan integrált földgázipari vállalkozások számára szervezeti és döntéshozatali szétválasztást ír elő, az infrastruktúra üzemeltetésére, a hálózatokkal kapcsolatos feladatok ellátására külön, önálló jogi személyiségű vállalatot kell létrehozni, leválasztva a szállítási, illetve elosztási tevékenységről. Az elosztói engedélyes 2007. július 1-ig mentességet élvezhet.

¹¹ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS TANÁCS 2003/55/EK IRÁNYELVE (2003. jún 26.) a földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 98/30/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről; <http://ccvista.taie.x.be/Fulcrum/CCVista/hu/32003L0055-HU.doc>

A gáztörvény 2005 évi módosítás az EU irányelvben biztosított lehetőséggel élve, mentesíti a versenyt korlátozni amúgy sem képes, százezernél kevesebb rácsatlakozott fogyasztót ellátó elosztói engedélyeseket a jogi személyiség szerinti szétválasztás alól.

3. A tevékenységek szétválasztása: EU-s tapasztalatok

3.1. Gázpiaci liberalizáció az EU-ban

2002-ben az akkori uniós tagállamokra vonatkozóan összehasonlították azt a három jellemzőt, amivel leginkább megragadható a gázpiacok liberalizációjának foka. Ezek

- a harmadik fél hozzáférése,
- a szétválasztásra és
- a fogyasztók szabad választására vonatkoznak.

Megvizsgáltak továbbá, még két olyan jellemzőt is, mint azt, hogy a viták rendezése hogy történik, és a szabályozás ex ante (előzetesen) vagy ex post (utólagosan) valósul-e meg?

7. ábra: Nemzeti gázliberalizációs programok

Ország	Harmadik fél hozzáférése			Szétválasztás	Piac megnyitása a kereslet előtt		Osztályozás
	Hozzáférési ár	Viták rendezése	Szabályozás típusa		Engedményesek %, 2000-ben	Teljes megnyitás	
Nagy-Britannia	Hatósági	Hatósági	Ex-ante	Tulajdonosi	100	1998	23
Finnország	Hatósági	Hatósági	Ex-post	Tulajdonosi	90	2003	21
Olaszország	Hatósági	Hatósági	Ex-ante	Jogi	65	2003	17
Belgium	Hatósági	Hatósági	Ex-ante	Jogi	59	2005	16
Spanyolország	Minisztérium	Minisztérium	Ex-ante	Jogi	72	2003	15
Írország	Minisztérium	Minisztérium	Ex-ante	Jogi	75	2005	14
Németország	Kialkudott	Trösztellenes	Ex-post	Számviteli	100	2000	12
Dánia	Hatósági	Hatósági	Ex-post	Jogi	30	Nem specifikált	11
Luxemburg	Minisztérium	Hatósági	Ex-ante	Számviteli	51	2007	11
Svédország	Hatósági	Hatósági	Ex-post	Számviteli	47	2006	11
Ausztria	Kialkudott	Hatósági	Ex-post	Számviteli	49	2001	10
Hollandia	Kialkudott	Hatósági	Ex-ante	Számviteli	45	2004	10
Franciaország	Nem specifikált	Nem specifikált	Ex-ante	Számviteli	20	Nem specifikált	4
Görögország	Nem specifikált	Nem specifikált	Ex-ante	Nem specifikált	Nem specifikált	Nem specifikált	2
Portugália	Nem specifikált	Nem specifikált	Ex-ante	Nem	Nem specifikált	Nem specifikált	2

Forrás European Commission (2002), First Benchmarking Report on the Implementation of the Internal Electricity and Gas Market, Commission Staff WP) és //ftp.igier.uni-bocconi.it/wp/2003/230.pdf

***Osztályozás: értékek hozzárendelése**

- Harmadik fél hozzáférési ár: Hatósági (3), Minisztérium (2), Alkudott (1)
- Viták rendezése: Szabályozó hatóság/trösztellenes (2), Minisztérium (1)
- Szabályozás típusa: Ex-ante (2), Ex-post (1)
- Unbundling: Tulajdoni (8), Jogi (4), Számviteli (1)
- Engedményesek részaránya 2001-ben: 90-100 (4), 50-90 (3), 36-50 (2), <36 (1)
- Teljes nyitás <2000 (4), 2000-2003 (3), 2004-2007 (2), >2007 (1)

A fenti elemeket és osztályzatokat figyelembe véve a 2002-es felmérés szerint a legtöbb pontot elért, s e számítások szerint a legerőteljesebb gázpiaci liberalizációs lehetőség által jellemzett ország **Nagy-Britannia**, de az élmezőnybe – a 15 ország közül az első ötbe - tartozik Finnország, Olaszország, Belgium és Spanyolország is. E számítások alapján Németország a középmezőnybe tartozik. A legkevesbé értékelhető nemzeti gázpiaci liberalizációs programmal **Franciaország, Görögország és Portugália** rendelkezett. 2002-ben Franciaországban, Görögországban és Portugáliában még számos fontos kérdést nyitva hagytak.

8. ábra: Áram-és gázpiaci liberalizáció összehasonlítása

Gázáram	Elégtelen (<10)	Alacsony (10-14)	Közepes(15-19)	Magas(>19)
Elégtelen (<10)	Franciaország, Görögország	Portugália		
Alacsony (10-14)		Németország, Írország, Luxembourg	Ausztria, Dánia, Hollandia	Svédország
Közepes(15-19)			Olaszország, Spanyolország	
Magas(>19)				Finnország, Nagy-Britannia

Forrás: <ftp://ftp.igier.uni-bocconi.it/wp/2003/230.pdf>

Belgium, Finnország, Németország, Írország, Spanyolország és Nagy-Britannia a gázpiaci liberalizációjánál az árampiaci liberalizációhoz hasonló eszközöket alkalmazott. **Ausztriában, Hollandiában és Svédországban** a gázpiaci liberalizáció az árampiaci mögött maradt, ezekben az országokban a szétválasztás kevésbé hatékony módját alkalmazták a gázszektorban, mint amelyet az áramszektorban. Svédországban és Luxembourgnál a piacnyitás valamennyi fogyasztó számára 2006-ban illetve 2007-ben fog megtörténni.

3.2. Szétválasztás

Az integrált földgázipari vállalkozások tevékenységeinek szétválasztása során alkalmazott módszerek között a mind a szállítási, mind az elosztói tevékenységen belül az engedélyköteles és a másodlagos tevékenységet végző vállalkozások **jogi szétválasztását Olaszországban és Belgiumban** alkalmazták. Olaszországban mind a szállítási, mind az elosztási tevékenységet végző vállalkozások mérlegeit nyilvánosságra is hozzák, míg Belgiumban csak a szállítási tevékenység területén valósul meg ez a kívánalom, az elosztás területén nem publikálták a mérleget és eredmény-kimutatást. Olaszországban, ahol tehát a jogi szétválasztás is megvalósult, csak a szállítási rendszerüzemeltető esetében hoztak létre önálló vállalati (jogi) személyiséget, az elosztói rendszerüzemeltető esetében nem. A jogi szétválasztás esetében is van tehát arra példa, hogy a vállalat megtartja a korábbi jogi személyiségét, és egy helyen működik.

A szállítási és elosztói tevékenységeken belül a **pénzügyi/számviteli szétválasztást Németországban, Franciaországban és Svédországban** érvényesítették. Németországban és Franciaországban nem hozták azonban nyilvánosságra a mérleget, míg Svédországban igen. **Németországban, Franciaországban és Svédországban** a pénzügyi/számviteli szempontból szétválasztott vállalkozásoknak **nincs külön vállalati (jogi) személyisége és a szétválasztott tevékenységeket irányító vállalati központ földrajzilag is egy helyen van.**

A gázpiaci szétválasztás Nagy-Britanniában teljes. Saját módszert alkalmazva, mind a szállítói, mind az elosztói tevékenység területén külön-külön vállalati (jogi) személyiséggel s más-más földrajzi elhelyezkedésű székhellyel rendelkeznek a központok. A vállalati mérlegek nyilvánossága is biztosított.

Az ERGEG (European Regulators Group for Electricity and Gas) 2005. évi gázpiaci jelentése összegezve a következő helyzetet mutatja a gázpiaci vállalkozások szétválasztása terén:

2005. augusztusi állapot szerint még csupán 12 EU-s tagállam törvénykezése vette át a szállítási rendszerüzemeltetővel kapcsolatos szétválasztási

követelményeket (Ausztria, Dánia, Németország, Franciaország, Magyarország, Olaszország, Hollandia, Lengyelország, Portugália, Spanyolország, Szlovénia, Nagy-Britannia). Közülük néhányan már korábban jogrendszerükbe iktatták ezt a követelményt (Ausztria, Olaszország, Spanyolország), miközben másokban csak 2005 nyarán (Franciaországban és Németországban, 2005 júliusában). Belgiumban a szétválasztás jogi alapját képező törvény 2006-ban lép életbe, de – mint ahogy ezt fentebb láttuk - a vállalatok önkéntes alapon megkezdték a szétválasztást. Hét további tagállamban (Csehország, Észtország, Írország, Lettország, Litvánia, Szlovákia, Svédország) még nem született meg a törvény a jogi és a funkcionális szétválasztásról, míg öt tagállamban derogációt kértek és kaptak ez alól, vagy nem érinti őket a kérdés (Ciprus, Málta, Luxembourg, Finnország, Görögország).

Néhány tagállamban további, **erőteljesebb lépéseket** szándékoznak tenni, így pl. Olaszországban a tulajdonosi szétválasztás irányában, vagy olyan rendelkezések irányába, amelyek korlátozzák a földgáz versenypiaci részében aktív vállalatok számára a hálózati rendszerekben való tulajdonlását (Belgium, Spanyolország)) Három országban alkalmaznak teljes tulajdonosi szétválasztást, a hálózatokat illetően (Nagy-Britannia, Dánia, Hollandia).

9. ábra: Szállítói hálózati rendszerüzemeltető: alkalmazták-e a törvénybe iktatott szétválasztást?

Ország	Igen/nem
AUSZTRIA	igen
BELGIUM	igen
CSEHORSZÁG	nem
DÁNIA	Igen és a tulajdonosi szétválasztást is
ÉSZTORSZÁG	nem
FRANCIAORSZÁG	Igen: állam átfedéssel
NÉMETORSZÁG	Részben
MAGYARORSZÁG	igen
IRORSZÁG	nem
OLASZORSZÁG	Igen és a tulajdonosi szétválasztást is
LETTORSZÁG	nem

MARMOL

LITVÁNIA	nem
LUXEMBURG	nem
HOLLANDIA	Igen és a tulajdonosi szétválasztást is
LENGYELORSZÁG	igen
SZLOVÁKIA	nem
SZLOVÉNIA	nem
SPANYOLORSZÁG	igen
SVÉDORSZÁG	Igen és a tulajdonosi szétválasztást is
NAGY-BRITANNIA	Igen és a tulajdonosi szétválasztást is

3.3. Hálózati üzemeltetők függetlensége a gyakorlatban

A szállítási és az elosztói rendszerüzemeltetés terén a szétválasztás jellegzetességeiről ad számot a következő táblázat.

10. ábra: Gázpiaci vállalkozások szétválasztásának állapota az EU tagállamokban, 2005

I= igen, N=Nem, n.a.= nem alkalmazható

Országok	Szállítás						Elosztás					
	Szétválasztott központok	Szétválasztott vállalati képviselet	Szétválasztott számvitel útmutatóval	Szétválasztott számvitel könyvvizsgálattal	A szétválasztott számvitel közzététele	Különvált igazgatói tanácsok a más vállalatcsoport igazgatóinak részvétele nélkül	Szétválasztott központok	Szétválasztott vállalati képviselet	Szétválasztott számvitel útmutatóval	Szétválasztott számvitel könyvvizsgálattal	A szétválasztott számvitel közzététele	Különvált igazgatói tanácsok a más vállalatcsoport igazgatóinak részvétele nélkül
AUSZTRIA	I	I	N	N	N	I	Részben	Részben	N	N	N	Részben
BELGIUM	I	I	I	I	I	N	I	I	I	I	I	N

MARMOL

Csehország	N	N	I	N	N	N	N	N	I	N	N	N
DÁNIA	I	I	I	I	I	I	I	Részben	I	I	I	I
ÉSZTORSZÁG	N	N	I	N	N	N	N	N	I	N	N	N
FINNORSZÁG	N	N	I	I	I	N	Részben	Részben	I	I	I	N
FRANCIAORSZÁG	I	I ⁽¹⁾	I	I	I ⁽¹⁾	I	I	N	I	I	N	I
NÉMETORSZÁG	N ⁽¹⁾	N ⁽¹⁾	I ⁽²⁾	Y	N	I ⁽³⁾	N ⁽¹⁾	N ⁽¹⁾	I ⁽²⁾	I	N	I ⁽²⁾
MAGYARORSZÁG	I	Részben	I ⁽¹⁾	I	I	I	N	N	I	I	I	N
ÍRORSZÁG	N	N	N	N	I	N	N	N	N	N	I	N
OLASZORSZÁG	I	I	I	I	N	I	N	N	I	I	N	N
LETTORSZÁG	N	N	N	I	N	N	N	N	N	I	N	N
LITVÁNIA	N	N	I	I	N	N	N	N	I	I	N	N
LUXEMBURG	N	N	I	I	N	N	N	N	I	I	N	N
HOLLANDIA	I	I	I	I	I	n.a.	N	I	N	n.a.	I	n.a.
LENGYELORSZÁG	I	I	I	I	I	I	N	N	N	N	N	N
PORTUGÁLIA	I	I	N ⁽¹⁾	N ⁽²⁾	N	N	I	I	N ⁽¹⁾	N ⁽²⁾	N	N
SZLOVÁKIA	N	I	N	N	N	N	N	I	N	N	N	N
SZLOVÉNIA	N	I	I	I	I	I	N	N	N	N	N	N
SPANYOLORSZÁG	N	I	N	I	I	N	N	I	N	I	I	N
SVÉDORSZÁG	I	I	I	I	I	I	N	I	I	I	I	N
NAGY-BRITANNIA	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I
Igen	11	13	16	16	12	10	4	7	13	13	9	5
Nwm	11	8	6	6	10	11	16	13	9	8	13	15

Finnország: (Részben) különböző megoldások léteznek, de nincs speciális törvényi követelmény

Franciaország (1) 2005 jan. 1

Németország: (1) Nincs speciális törvényi követelmény.

(2) Hivatalos könyvvizsgálói szervezetek és/vagy a megfelelő szabályozó hatóságok által kidolgozott útmutatók.

Az Energia Törvényben megtalálhatók az alapvető szabályok és a felügyeleti jogok a releváns szabályozó hatóságok részére.

(3) A törvényesen leválasztott hálózat működtető felső vezetősége nem vállalhat posztot a vertikálisan integrált energia szolgáltató vállalat más üzletágában.

Portugália:(1) A Portugália esetében alkalmazható derogáció miatt, az irányelv szerinti számviteli szétválasztás nem történt meg.

(2) A Szabályozó hatóság nem ellenőrzi a számviteli szétválasztást.

Forrás: ERGEG, National Reports 2005 under the Electricity and Gas Directives and the Regulation on cross border electricity exchanges

Megállapíthatjuk, hogy az új EU gázirányelv gyakorlatban történő megvalósulása még csak részben történt meg, részben azért, mert a legtöbb tagállam nemzeti törvényhozásában csak késéssel alkalmazta az irányelvet, különösen ami a szállítási rendszerüzemeltetést illeti, de az elosztói rendszerüzemeltetésre vonatkozó szabályok is késtek. Másrészt viszont, éppen a szállítói rendszerüzemeltetés terén vannak olyan tagállamok, amelyek tovább mentek az irányelv követelményen és a tulajdonosi szétválasztást is szorgalmazzák. Ezek már a harmadik fél számára történő diszkriminációmentes elérhetőség irányába tettek lépéseket. Összességében megállapítható, hogy 2005 közepén kb. a tagállamok felében valósult meg a szállítási és elosztói rendszerüzemeltetők szétválasztása. Az elosztói tevékenységet illetően a legtöbb tagállam kihasználja a rendelkezésre álló derogációs lehetőséget, a kisebb elosztókat kiveszi mind a jogi és a funkcionális szétválasztás alól, és a nagyobb elosztók esetében és a 2007. júliusi határidővel, továbbá a nemzeti törvények csak éppen az EU irányelvben foglalt minimum követelményeket tartalmazzák. A piaci szereplők azt remélik, hogy a 2006 júliusától a gázszállítási hálózatokhoz való hozzáférés új szabályozása a jelenleginél világosabb keretet fog jelenteni.

3.4. Európai Energia Szabályozók Tanácsának (Council of European Energy Regulators) megállapításai

2005. november 21-én tette közzé az ERGEG (European Regulators Group for Electricity and Gas) vitairatát **az egységes európai gázpiac kialakításához szükséges intézkedésekről**, az **érdekeltek véleményét 2006. január végéig várja**.¹² Az egységes európai gázpiacot elősegíteni szándékozó akcióterv prioritásai között szerepelnek a tevékenységek szétválasztása mellett az olyan célok, mint a szabályozó hatóságok együttműködése, a jogi hézagok megszüntetése, harmonizációja; a transzparencia, az információk megfelelő kezelése, a verseny és a választás megvalósulása; a hálózati kapacitásokhoz való szabad hozzáférés; a határokon keresztül földgáz-kereskedelem; a kapacitások rendelkezésre állása és a földgáz-minőség. A megoldás keresésénél elsőbbséget kapnak a **regionális**

¹² **Roadmap for a competitive single gas market in Europe.** An ERGEG Discussion Paper for Public Consultation Ref: E05-SEM-13-03 21 November 2005

megközelítések és a közös alapelvek rögzítése és betartása. Az érdekelt felektől, a gázpiaci szereplőktől, várják a visszajelzést, pl. arról, hogy véleményük szerint mi a legfőbb akadálya az egységes európai gázpiac létrejöttének; mi a véleményük a regionális földgázpiac fogalmáról? A hosszú távú szerződések biztonságot jelentenek a befektetőknek, ugyanakkor a hatékony verseny akadályát képezhetik. A szabályozó hatóságoknak milyen lépést kellene tenniük a befektetőknek is még megfelelő szintű biztonság érdekében? Hogyan lehetne megosztani a kockázatot az infrastruktúrába befektetők és a hálózatokat használók között, stb.?

A vitairat aláhúzza a földgázszállítói vállalatok alapvető szerepét a földgázpiaci verseny kialakulásában. Az egységes európai gázpiac kialakulásában alapvető fontosságú, hogy a gázszállító vállalat a versenypiac többi szereplőjétől függetlenül működjön. A szállítói rendszer-üzemeltetőnek meghatározó befolyása van a nagykereskedelemre, hiszen mind az üzemeltetési, mind a beruházási döntései tükröződnek az árakban. Ha a földgázszállítási engedélyes és a piac többi szereplője, a termelők, a kereskedők, sőt még akár a nagyfogyasztók is, nem külön vállalkozásként működnének, a szállító más árt érvényesíthet, mint a piac többi, tőle független szereplője esetében. **A jelenlegi szétválasztási megoldások hatékonyságát az egyik felelős a piaci integráció vontatottságáért, és a földgáznak a határokat átszelő kereskedelme növekedésének lassúságáért.**

4. Az EPSU – a Közzszolgálati Szakszervezetek Európai Szövetsége – állásfoglalása az egységes gázpiacról

2005. december 1-én az EPSU Brüsszelben Európai Energia felvonulást szervezett. A szakszervezet üzenete: „Őrizzük a fényt. Állítsuk meg a deregulációs őrületet” („Keep the lights on. Stop the deregulation madness.“)

A szakszervezeti értékelés szerint a liberalizáció nem hozott több munkahelyet (sőt 10 év alatt 300 ezer munkahely szűnt meg az energiaszektorban), az állampolgárok számára nem hozott árcsökkenést, és nem vezetett egy megbízhatóbb energiarendszer kialakulásához. Sőt az infrastruktúrába, az energiafejlesztésbe, a képzésbe, a K+F-be történő beruházások hiánya éppen hogy a biztonságos, megengedhető energia rendszerek létét veszélyezteti hosszú távon.

A szakszervezeti követelések a következők:

- Lehetővé kell tenni, hogy a tagállamok energiapiacai zárva maradjanak és a hazai felhasználók szempontjából történjen a szabályozásuk. Ne valósuljon meg az erőltetett nyitás 2007-ben.
- A beruházásokkal kapcsolatos célkitűzéseket kell magunk elé tűzni, beleértve a képzéssel, K+F-el, a karbantartással és javításokkal kapcsolatos beruházásokat.
- Ne valósuljon meg az erőltetett szétválasztás.
- A jövőben alkalmazott eszközöknek a foglalkoztatás és az ellátás biztonságának jelentős javulásához, a felhasználók jogainak növekedéséhez kell vezetnie.

Az EPSU által a PSIRU (Public Services International Research Unit, Közszolgálati nemzetközi Kutató Részleg, Greenwich-i Egyetem) által az európai gáz és elektromos energiapiaci kezdeményezésekről készített jelentésben részletes elemzést találunk (Steve Thomas: The European Union Gas and Electricity Directives, 2005. szeptember. Ennek teljes szövege magyarul is rendelkezésünkre áll.).

A PSIRU elemzése alapján az EPSU elkészítette „Az EPSU hozzájárulása a Villamos Energia és Gáz belső piacának Fejlődési Beszámolójához” c. dokumentumát, amelyet az 2005 október 7-én fogadott el.¹³ Ebben arra a következtetésre jut, hogy a verseny az európai villamos energia és gáz piacán:

- nem fog működni, különösen a villamos energia gazdasági, fizikai és társadalmi jellemzőinek betudhatóan;
- veszélyeztetni fogja az ellátás biztonságát valamint az európai villamos energia infrastruktúra hosszú távú stabilitását;
- a háztartási fogyasztókat kiteszi a piac kiszámíthatatlanságainak;
- tovább rontja a foglalkoztatást, a foglalkoztatási feltételeket, a képzést és szakképzettséget, valamint a dolgozók jólétét;
- negatívan fog kihatni a nagy ipari fogyasztókra, kockára téve ezek versenyhelyzetét, csökkentve a növekedést és a foglalkoztatást.

¹³ http://www.epsu.org/IMG/pdf/HU_Adopted_comments_on_future_of_EU_int_mkt_gas_electricity.pdf

Az EPSU szerint **nincs szükség a tulajdon szétválasztására**, a szabályozó hatóságok feladata az, hogy biztosítsák a diszkriminációmentességet az átvitelhez való hozzáférés során. Elképzelhető, hogy a belső piacból néhány ország – ha akar – kimaradhat: **A háztartási fogyasztók piacát nem kellene megnyitni azokban az országokban, ahol esetükben továbbra is szabályozott tarifát akarnak alkalmazni.** A PSIRU beszámolója szerint *a kiskereskedelmi verseny a kis fogyasztók számára egyértelműen nagyobb kiadással jár, mint amit a verseny működtetésével kompenzálni lehet, azaz a kisfogyasztók az indokoltnál magasabb áraknak vannak kitéve. Amennyiben a nagykereskedelmi versenyt nem alkalmazzák a kisfogyasztók esetében, akkor egy megfelelő módon szabályozott tarifát kell bevezetni, ami nem engedi meg annak a kockázatát, hogy a kis fogyasztók szubvencionálják a nagy fogyasztókat.* Az egyes országoknak meg kellene engedni, hogy kimaradjanak a belső piacból saját lakosságuk demokratikus döntései alapján, például egy referendum révén.

Az EPSU véleménye, hogy azzal ellentétben, ami már megrögzött dogmává vált, a villamos energia és gáz belső piaca nem segíti az Európai Uniót azon lisszaboni célkitűzések elérésében, hogy a világ legdinamikusabb és legversenyképesebb térségévé váljék. Az Irányelveken és a szabályozási megközelítés módokon tehát változtatni kell.

Források

2005. évi törvény a földgázellátásról szóló 2003. évi XLII tv. módosításáról

A BIZOTTSÁG OSZTÁLYAINAK ÉRTELMEZÉSE A VILLAMOS ENERGIA- ÉS FÖLDGÁZ BELSŐ PIACÁRA VONATKOZÓ 2003/54/EK ÉS 2003/55/EK IRÁNYELVEKRŐL, Az új villamos energia és gázirányelvek szétválasztási rendtartása, 2003. szeptember 30

STRUCTURAL SEPARATION IN REGULATED INDUSTRIES, OECD, DAFPE/CLP(2001)1

Report by the Secretariat, 10-Apr-2001,
<http://www.oecd.org/dataoecd/49/15/2474629.pdf>,

European Commission, (2000), "State of implementation of the EU Gas Directive (98/30/EC): An Overview", May 2000

International Energy Agency, (1999), "Regulatory Reform in European Gas", IEA/SLT(99)16, March 1999

Roadmap for a competitive single gas market in Europe. An ERGEG Discussion Paper for Public Consultation Ref: E05-SEM-13-03 21 November 2005

ERGEG, National Reports 2005 under the Electricity and Gas Directives and the Regulation on cross border electricity exchanges <http://www.ergereg.org>

Steve Thomas: The European Union Gas and Electricity Directives, 2005. September, Public Services International Research Unit

Az EPSU hozzájárulása a Villamos Energia és Gáz belső piacának Fejlődési Beszámolójához,
www.epsu.org/IMG/pdf/HU_Adopted_comments_on_future_of_EU_int_mkt_gas_electricity.pdf

MARMOL

European Commission (2002), *First Benchmarking Report on the Implementation of the Internal Electricity and Gas Market*, Commission Staff WP

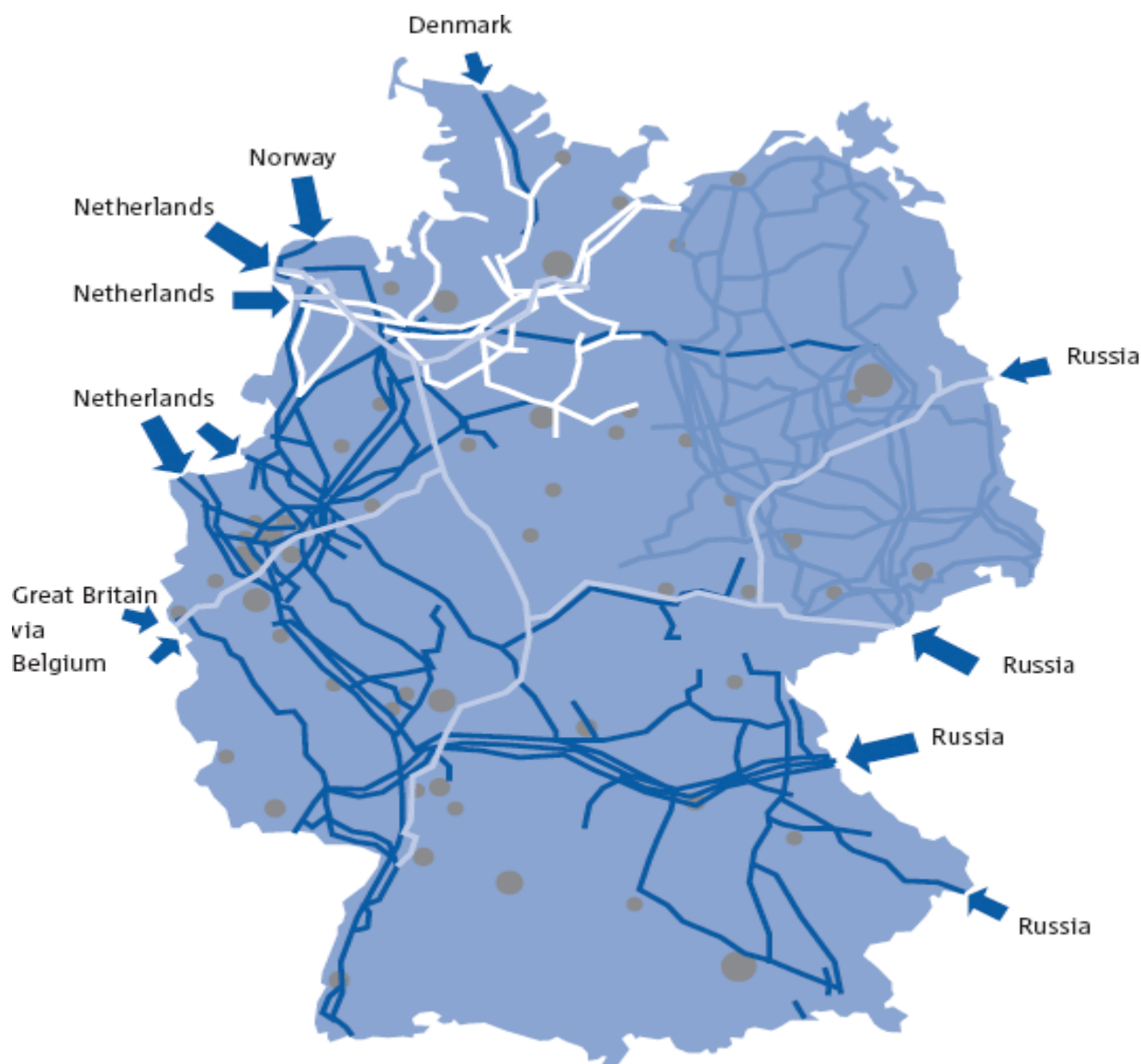
Michele Polo and Carlo Scarpa (2002): *The Liberalization of Energy Markets in Europe and Italy*, IGIER – Università Bocconi, December 2002, working paper no 230

EFET (2000) *Unbundling as a crucial factor in the completion of European Electricity and Gas Market Liberalisation*, European federation of Energy Traders, Position Paper, 2000, szeptember 18

II. rész: a német gázpiac és az EU

1. A német gázpiac

Németországban a gázfogyasztás teszi ki az energiafogyasztás kb. 20 százalékát, s részesedése növekvő tendenciájú. Az elektromos energia tíz százalékának előállításához is gázt használnak. Németország földgázkészlete azonban nem elegendő, keresletének legnagyobb részét (81 %-át) importból elégíti ki. Ennek csaknem egyharmada Oroszországból ékezik, 24 százaléka Hollandiából, kb. húsz százaléka Norvégiából. Azaz a legjelentősebb földgázexportőr Oroszország; a legnagyobb német földgázipari vállalatok nyersanyaguk legalább egy részét Oroszországból kapják a Gazprom-mal kötött szerződés keretében. A függés csökkentése érdekében 2000 szeptemberében a Wintershall-ből (40%), az BEB Erdgas und Erdöl GmbH (40%), BASF (12%), és a RWE-DEAból (7%) álló **Deutsches Nordseekonsortium** (Német Északi tengeri Konzorcium) megkezdte a termelést. Ez az első offshore földgáz projekt a német Északi tengeren, 190 mérföldre a német partoktól, s várhatóan 16 évig termel.

11. ábra: A német gázimport

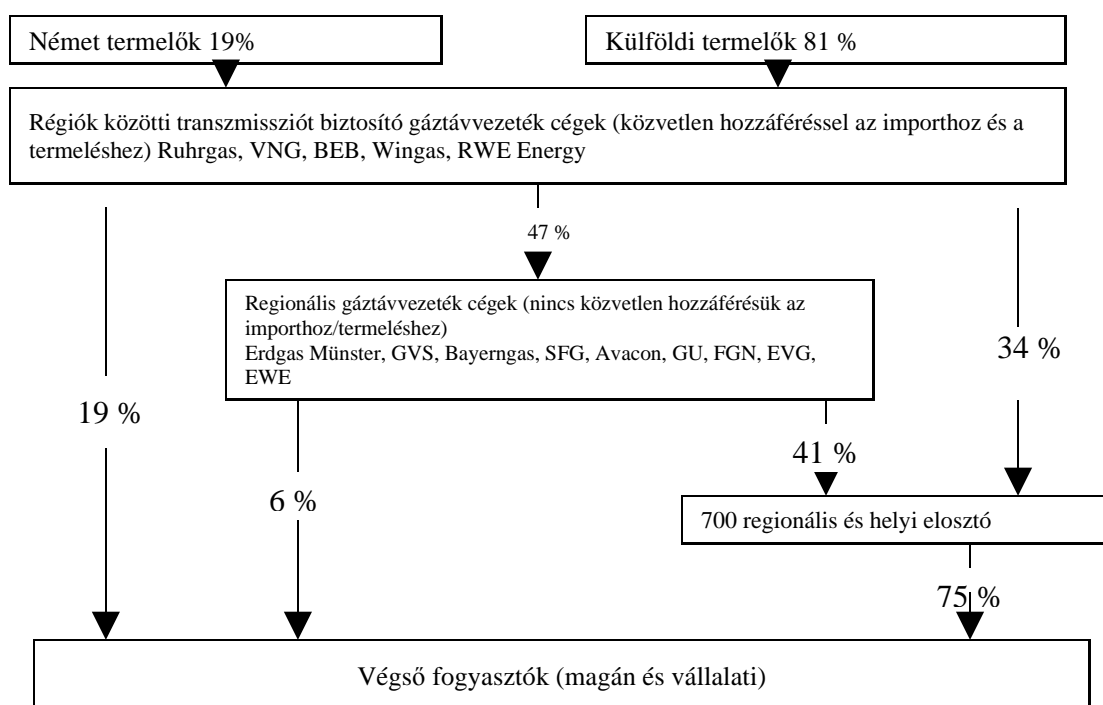
Forrás: <http://www.rwe.com/generator.aspx/language=en/id=450/home.html>

Az EU által szorgalmazott földgázpiaci verseny Németországban csak lassan bontakozott ki, bár gázpiacon sok egymástól független operátor (700 regionális és helyi elosztó) is működik, s versenyhelyzet van a csővezetéken keresztül történő szállításban és raktározásban is.¹⁴

1.1. A német gázpiac szerkezete

¹⁴ B. Bergman: E.ON Regulatory issues for Gas and electricity, ppt előadás

12. ábra: A német gázpiac szerkezete

Forrás: Bundesverband der deutschen Gas-und Wasserschaf e.V, 2004

A teljes földgáz kínálatból (996 TWh) 480 TWh-t fogyasztanak a lakossági és a kis vállalati fogyasztók, 250 TWh-t az ipari fogyasztók, 130 TWh-t az áramfejlesztők és 136 TWh-t egyéb fogyasztók.

A német gázpiac legnagyobb szereplői a régiók közötti transzmissziót biztosító, az import földgázhoz és a termeléshez közvetlenül hozzáférő (E.ON) Ruhrgas (79 milliárd köbméter gáz eladással), az RWE (35 milliárd köbméter eladással), a Wintershall (30 milliárd köbméter eladással).¹⁵

13. ábra: Régiók közötti földgázszállítás Németországban

¹⁵ 2004-es értékek, Facts and Figures RWA, 2005

MARMOL

Cég	Csővezeték (km)
Ruhrgas	7,300
VNG ¹⁾	7,300
BEB ¹⁾	3,500
RWE Energy ²⁾	2,300
Wingas ³⁾	1,850

1) Az adatok néhány regionális hálózatot is tartalmaznak

2) Korábban Thyssengas

3) A Wingas a Wintershall AG (Kassel) 65 %-os tulajdonú és az OAO Gazprom 35 %-os tulajdonú vegyes vállalata. Több mint 2000 km hosszú csővezetéket, szállítási és tárolási kapacitásokat üzemeltet.

A szállítóvezeték-rendszereken keresztül történő földgáztranzitról szóló 91/296/EGK irányelv hatálya alá tartozó német és a nagynyomású földgázrendszer felsorolása a bizottság 95/49 EK irányelve¹⁶ alapján a következő:

- Bayerngas GmbH
- BEB Erdgas und Erdöl GmbH
- Erdgas Verkaufs-Gesellschaft mbH
- Gas-Union GmbH
- Mobil Erdgas – Erdöl GmbH
- Ruhrgas AG
- Saar Ferngas AG
- Thyssengas GmbH
- Vereinigte Elektrizitätswerke Westfalen AG (VEW)
- Westfälische Ferngas AG
- EWAG, Nürnberg
- Gasversorgung Süddeutschland
- Schleswig AG
- Thüga AG
- Verbundnetz Gas AG
- Wingas GmbH

¹⁶ A BIZOTTSÁG 95/49/EK IRÁNYELVE (1995. szeptember 26.) a szállítóvezeték-rendszereken keresztül történő földgáztranzitról szóló 91/296/EGK irányelv hatálya alá tartozó társaságok listájának frissítéséről

A sok szereplő ellenére, a német gázpiac koncentrált. A gázpiac 57 százalékát a Ruhrgas AG tudja magáénak. A Ruhrgas AG ma már az E.ON 100 százalék tulajdonú leányvállalata, évente kb. 600 milliárd kilowatt óra földgázt forgalmaz. A Ruhrgas részt vett a Lengyelországot Németországgal összekötő, az oroszországi gázimporthoz nélkülözhetetlen csővezeték létrehozásában, s tulajdonosi részt szerzett az oroszországi Gazprom-ban is. Tevékenységi köréhez tartozik a szállítás, raktározás, marketing és a földgázhasznosítás. A Ruhrgas Energie Beteiligungs AG-n keresztül tulajdonnal rendelkezik a németországi és külföldi energiaipari vállalatokban, a Ruhrgas Industries GmbH-n keresztül pedig ipari vállalkozásokban.

A Ruhrgas fő ellenfele, a Wingas. A Wingas 1993-ban alakult, mint fentebb említettük, a Wintershall és az orosz Gazprom vegyesvállalatként. A Wingas a saját hazai csővezetékével és a nemzetközi vezetékhez való hozzáféréssel piaci részesedést nyert, miközben a Ruhrgas-é csökkent. A Wingas-nak az oroszországi Yamal félszigetet a német hálózattal összekötő csővezetéke tovább növelte a Wingas piaci részesedését.

A regionális cégek közé tartozik az EWE AG, amely Németország különböző régióiban van jelen a áram- és gázellátásban, továbbá egyéb szolgáltatásokat is kínál (távközlés, IT, könyvelői rendszerek, környezetvédelmi szolgáltatások, stb.) Az EWE AG részvényeinek többségi tulajdonosai önkormányzatok.

1.2. A német gázpiac liberalizáltsági foka 2005-ben

A német energiapolitikát az EU privatizációs és liberalizációs útmutatásai határozzák meg, s bár a német gázpiac az egyik legliberalizáltabbnak számított az EU-ban, a harmadik félnek a gázszállítói rendszerhez történő szabad hozzáférése 2000 augusztusi határideje betartása – a törvényes lehetőség ellenére - a gyakorlatban problémásnak bizonyult. Ugyanígy az 1998-as uniós gázirányelv célkitűzéseit Németország nem szándékozott túlteljesíteni, mint ahogy ez más országok viszont megtették (pl. Nagy-Britannia).

A 2003-ban életbe lépett uniós gázirányelv azonban a német gázipari vállalkozásokat is arra kényszerítette, hogy lépjenek. 2003-2004-ben lényeges változások történtek a német gázpiac működésének keretfeltételeiben; 2004-ben új szabályozórendszer lépett életbe. **Mind a szállítói, és mind az elosztói tevékenység esetében a döntően a számviteli szétválasztással éltek. Ezt nem kísérte azonban önálló vállalati identitás kialakítása és a vállalati központok földrajzi (fizikai) szétbontása, s a mérleget sem hozták nyilvánosságra. Ugyanakkor, azonban pl. az E.ON-nak a Ruhrgas felvásárlását a felelős minisztérium – egyebek mellett – már ahhoz kötötte, hogy szállítói tevékenységét jogilag független egységként válassza le.**

14. ábra: Szétválasztás típusai: szállítás és elosztás

	Szállítás						Elosztás					
	Szétválasztott központok	Szétválasztott vállalati képviselet	Szétválasztott számvitel útmutatóval	Szétválasztott számvitel könyvvizsgálattal	A szétválasztott számvitel közzététele	Különvált igazgatói tanácsok a más vállalatcsoport igazgatóinak részvétele nélkül	Szétválasztott központok	Szétválasztott vállalati képviselet	Szétválasztott számvitel útmutatóval	Szétválasztott számvitel könyvvizsgálattal	A szétválasztott számvitel közzététele	Különvált igazgatói tanácsok a más vállalatcsoport igazgatóinak részvétele nélkül
NÉMETORSZÁG	N ⁽¹⁾	N ⁽¹⁾	I ⁽²⁾	I	N	I ⁽³⁾	N ⁽¹⁾	N ⁽¹⁾	I ⁽²⁾	I	N	I ⁽²⁾

(1) Nincs speciális törvényi követelmény.

Forrás: ERGEG, National Reports 2005 under the Electricity and Gas Directives and the Regulation on cross border electricity exchanges

A **2005 augusztus 25-i** Szövetségi Gazdasági és Munkaügyi Minisztérium jelentése szerint, -- Benchmarking Report on the Electricity and Gas Markets – amelyet az EU Bizottság TREN (Közlekedési és Energia) Főigazgatóságának 2005 júniusi 2-i követelményeinek megfelelően készített el, **a gázpiaci kínálatot a magas importfüggőség, a vertikális ellátási láncok és a nagyszámú regionális és helyi ellátó jellemzi.** Ugyanakkor a verseny a gázpiacon csak a nagyfogyasztók esetében valósult meg, és itt sem az ország teljes egészében. **Nincs tehát teljes piaci árverseny az ellátók között, különösen nem a kisfogyasztókat illetően. Alacsony a piacra újonnan belépők száma is,** aminek okát az elemzők főleg abban látják, hogy egyrészt alacsony a gázpiaci likviditás, másrészt vannak még hiányosságok a

hálózathoz való hozzájutásban. A likviditási problémákon úgy próbálnak enyhíteni, hogy egy bizonyos gázmennyiséget aukcióra bocsátanak. Ez az E.ON/Ruhrigas fúzió egyik feltétele volt. A Szövetségi Kartell Hivatal – a Bundeskartellamt - pedig felhívta a figyelmet a kisfogyasztókat szolgáló elosztókkal kötött hosszú távú szerződések versenyt gátló hatására, illetve vizsgálja a hosszú távú szerződések hatását, továbbá azt, hogy a gázárnak az olajárhoz való kapcsolását a piac indokolja-e, vagy versenyellenes magatartásnak tekinthető?

2. E.ON stratégia: a vertikális integráció

Az E.ON a német tőzsde, a DAX által jegyzett 30 legnagyobb vállalat közé tartozik, 69710 alkalmazottal és 49 milliárd Euró éves bevétellel. (2004-es adat). A düsseldorf-i székhelyű E.ON 2000-ben alakult a VEBA és a VIAG fúziójából. Az E.ON az európai energia szektor egyik legfontosabb szereplője, közüzemi szolgáltatója. A svéd Sydkraft megvásárolásával létrejött az E.ON Sverige, a brit Powergen megvételével pedig pl. az E.ON UK. Az E.ON Közép-és Kelet-Európában is terjeszkedett (Magyarország, Lengyelország, Románia, Bulgária), s megjelent Oroszországban is. Az USA-ban Kentucky államban van jelen.

Az E.ON stratégiája a vertikális integrációra való törekvés, azaz a kitermelés, a földgázelosztás, szállítás, raktározás, és a gázszolgáltatás valamennyi területén való jelenlétre való törekvés.

Az áram-és gázpiac konvergenciája, a mindkét piacon való együttes jelenlét, az ami erősíti az E.ON piaci pozícióját; a két piac együttes nagysága lehetővé teszi a nagyobb piac előnyeinek kihasználását. Az E. ON hosszú távú célja vezető integrált áram és gázpiaci pozíció elérése, valamint részvétel minden olyan területen (pl. infrastruktúra), amely erősítheti a piacokhoz és a fogyasztókhöz történő eljutást.

Az E.ON törekvése érthető, vagy ahogy egy OECD tanulmány megfogalmazza: „ a földgázpiacon domináns szerepet játszó, az áramfejlesztéssel vertikálisan integrálódó vállalat növelni tudja az árakat, vagy csökkenteni tudja a földgáz kínálatot

a rivális áramfejlesztőknek. Néhány ország korlátozza is a földgázz szállítók/elosztók és az áramfejlesztők közötti integrációt”.¹⁷

2.1. Erős piaci pozícióra való törekvés

A liberalizált piacokon a **piac mérete döntő versenyelőnyt** biztosít. A hosszú távú stratégiával rendelkező erős és integrált szereplők által jellemzett piacok nagyobb biztonságot és biztonságosabb kínálatot jelentenek. Az E.ON stratégiájában elsősorban a már meglévő piacain történő további pozícióerősítés szerepel (Közép-Európa, a pán-európai gáz, Nagy-Britannia, az északi államok és az USA-beli Kentucky), illetve néhány új piac meghódítása (Olaszország, Oroszország), de mindenekelőtt az európai pozíció megszilárdítása a cél.

E.ON regionális stratégiája (Magyarország, Csehország, Szlovákia, Románia, Bulgária) keretében regionális áram- és gázellátás szinergia megvalósítására törekszik. 2005 első kilenc hónapjában az E.ON számára a szerkezetváltás költsége 14 millió euróra rúgott.

(A Ruhrgas megszerzésével az E.ON csoportba integrálódtak a magyarországi Ruhrgas portfólióba tartozó gázszolgáltatók, a DDGÁZ és a FŐGÁZ. Az E.ON Hungária (2005 április 1-i állapot) keretében az E.ON többségi tulajdonos a DDGÁZ-ban (50,01 %), a KÖGÁZ-ban (70,88 %); és kisebbségi tulajdonos a FŐGÁZ-ban (16,30 %). A 128 milliárd KWh földgázból 16,9 KWh-ot szolgáltatnak az E.ON vállalatok, a 3,1 millió magyarországi fogyasztóból 0,6 milliót szolgálva ki (2003-as adatok).¹⁸)

2.2. Fúzió divesztíciós feltételekkel

¹⁷ STRUCTURAL SEPARATION IN REGULATED INDUSTRIES, OECD, DAFPE/CLP(2001)1
Report by the Secretariat, 10-Apr-2001, p. 32

¹⁸ Strategy and key figures, E.ON, 2005,
http://www.eon.com/en/downloads/StrategieKennzahlen2005_en_20050601.pdf

Miközben egyik oldalon az EU a gázpiaci liberalizáció erősítését szorgalmazta, a másik oldalon – igaz kilenc német gázpiaci szereplő kezdeti jogi szintre is emelt tiltakozása ellenére – 2003. februárjában az **E.ON felvásárolta a RAG részeseését a Ruhrgas-ban**. Az E.ON-nak sikerült megegyeznie az öt támadó vállalatokkal.

Az E.ON előzőleg 2001. augusztus 15-én a Szövetségi Kartell Hivatalnál, a Bundeskartellamt-nál kérvényezte a Ruhrgas 60 százalékos tulajdonjogának megvásárlását, amely a Gelsenberg és a Bergemann cégek kezében volt. Ez a felvásárlás az E.ON azon stratégiájának a keretében zajlott, amelynek célja az, hogy az E.ON az európai villamosenergia és gáz piac egyik legnagyobb szereplőjévé váljon. Az E.ON arra számított, hogy ezzel a beszerzéssel – egyesítve a Ruhrgas gázpiaci jelenlétét az E.ON jelentős villamosáram piaci jelenlétével - Európa legjelentősebb energiaszektorbeli vállalata lesz. A törekvés megfelelt az E.ON azon stratégiájának is, hogy az áram- és a gázszolgáltatás integráltan, egy cég végezze.

A Szövetségi Kartell Hivatal viszont 2001 január 17-i és 2002 február 27-i döntésében megtiltotta a fúziót, arra hivatkozva, hogy az már veszélyes mértékig erősítené az E.ON domináns helyzetét a gáz- és a villamosenergia-piacon, s a piaci versenyre kifejtett negatív hatást már nem lehetne kompenzálni a vállalat pusztán ígéretével. Az E.ON-nak két lehetősége volt: megtámadja az ítéletet, vagy miniszteri felhatalmazást kér a német Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (Piaci korlátozás elleni törvény) 42 cikkelye alapján. Az E.ON miniszteri felhatalmazásért folyamodott 2002 február 15-én és március 5-én. E sajtóságos eljárás keretében a Gazdasági Minisztériumnak – mint speciális kartell hivatalnak - lehetősége van arra, hogy felülbírálja a Szövetségi Kartell Hivatalt, ha amúgy a verseny korlátozásából eredő hátránynál jelentősebb, a koncentrációból fakadó – „a gazdaság egészét érintő” – haszon. Igaz, az olyan kifejezés, mint „a gazdaság egészét érintő haszon” nincs pontosan meghatározva, tehát szabad kezét kap a döntéshozó abban, hogy mit tekint ilyennek.

A fúziót igénylő vállalatok azzal érveltek, hogy a fúzió hiányában a Ruhrgas jövőbeli működési kapacitását korlátozni fogja a meglévő, összetett részvényesi kör, továbbá a gázpiacon egy vertikális integráció kedvező makrogazdasági hatásokkal járna, s ezzel összefüggésében akár árcsökkenést is előidézhetne. Továbbá, hivatkoztak az

ellátási biztonságra és a nemzetközi versenyképességre, azaz a Ruhrgas képtelen lenne versenyezni a világpiacon, ha nem valósulna meg a fúzió. További indokot is felhoztak, a foglalkoztatás fenntartását és a szövetségi kormány környezetvédelmi céljait.

A Piaci korlátozás elleni törvény 42 (4) paragrafusa szerint a minisztériumnak ki kell kérnie a versenyjogi szakértőkből és közgazdászokból álló, monopóliumokkal foglalkozó bizottság véleményét. Ennek a véleménye szerint (2002. május 21) a fúzió negatívan érintené a német versenyhelyzetet, miután a fúzió eredményeként egy vertikálisan integrált áram- és gázszolgáltató vállalat jönne létre, és mindkét alágazat esetében az alágazat domináns cégéről, ezek összeolvadásáról van szó, s ez csak erősítené a jelenlegi piaci struktúrát, amit – a gázpiacon - a verseny hiánya jellemez. Továbbá, a bizottság semmi olyan különösen előnyös következményt nem lát a gazdaság egészét tekintve, ami indokolná azt, hogy eltekintsenek az előzőektől, s nem látja, hogy nőne az ellátás biztonsága sem, sőt a földgáz esetében az ellátás biztonságát éppen hogy a verseny jobban biztosítaná. A Bizottság szerint arra sem utalt semmi, hogy a fúzió nélkül a Ruhrgas-nak hosszú távon nehézségei akadnának a földgáz beszerzési piacon vagy a világpiacon. A bizottság véleménye azonban csak ajánlás jellegű, a miniszternek szabad keze van a döntésben. 2002. július 5-én a Minisztérium a következőkre kötelezte az E.ON-t: az E.ON-nak értékesítenie kell a VNG, SWB és a Bayerngas leányvállalatait; fenntartható világpiaci versenyképességet kell kialakítania, és javítania kell az ellátás biztonságát. A minisztérium végülis úgy döntött, hogy a fúzió fontos a német vállalat világpiaci versenyképessége szempontjából, ez pedig - tekintettel az importfüggőségre - a német gázpiac ellátási biztonsága szempontjából lényeges körülmény. A minisztérium úgy vélte, hogy mindezek a körülmények nagyobb súllyal esnek a latba, mint a versenyt akadályozó tényezők, s így az államtitkár a miniszter nevében – aki ezt nem tehetette, mivel korábban az E.ON-t létrehozó vállalatok egyikében volt alkalmazott - kibocsátotta a fúzióra vonatkozó felhatalmazást.

Persze, mondanunk sem kell, hogy az egész folyamatot a német energiapiac, az E.ON és a Ruhrgas piaci versenytársainak tiltakozása kísérte, és a düsseldorfi legfelső bíróságon megtámadták a döntést. A Bíróság 2002. augusztus 2-án felfüggesztette a miniszteri döntés végrehajtását, ügyrendi hibára és

MARMOL

szabálytalanságokra hivatkozva. Ezt követően a miniszteri felhatalmazás létrejöttéhez vezető folyamatot megismételték, kiküszöbölve az előző eljárás hibáit.

2002. szeptember 6-án a monopóliumokkal foglalkozó bizottság fenntartotta előző véleményét, s azt, hogy a minisztériumnak nem lett volna szabad kibocsátania a felhatalmazását. A minisztérium ezzel szemben 2002. szeptember 18-án másodszor is kibocsátotta a fúzióra vonatkozó felhatalmazást, de új feltételeket is szabott, így pl. a Ruhrgas-ra hárította az SWB és a Bayerngas részvényeinek eladását. Az E.ON piaci versenytársai ezt a második felhatalmazást is megtámadták, miközben a minisztérium a düsseldorf-i legfelső bíróságnál kérvényezte a fúzió felfüggesztésével kapcsolatos előző végzés érvénytelenítését. A bíróság szerint azonban az augusztusi végzés a minisztérium valamennyi azt követő döntésére is érvényes. Az egyik legfontosabb ügyrendi problémának azt jelölték meg, hogy vajon az államtitkár jogosult-e a miniszter helyett eljárni?¹⁹ Kilenc felperes vett részt az ügyben. Az E.ON végül is a miniszteri felhatalmazást megtámadó kilenc versenytársával **peren kívül** egyezett meg. Mind a kilenc ellenfél visszavonta a bírósági keresetét, így elhárult az akadály az elől, hogy az E.ON bekebelezze a RAG-nak a Ruhrgasban való részesedését, továbbá az E.ON megvásárolhassa a Ruhrgasnak a Shell-ben, Exxon Mobil-ban és más cégekben való részét. Az E.ON megegyezett az olyan versenytársakkal, mint az EnBW és a Fortum, velük részvényállomány csere történt. Az E.ON a Concord Power tulajdonosaival - az EnBW-vel és a Saalfeld Csoporttal - történt megállapodása alapján részt szerez a Concord Power-ből. A Concord Power épít a Balti tengernél lévő Lubmin-ben egy új kombinált ciklusú gázturbina erőművet. A többi ellenféllel, - Ampere, ares Energie, Gruppen- Gas- und Elektrizitätswerk Bergstraße, Stadtwerke Aachen, Stadtwerke Rosenheim and Trianel – az E.ON gáz és áramellátáson, részvényállományon, piaci támogatáson és más pénzügyi tranzakción alapuló megállapodásokat kötött, összesen 90 millió euro értékben, amellett, hogy mindenkinek megígérte a gázpiacon a nyitott és tiszta versenyt.²⁰

¹⁹ Forrás. http://www.gasandoil.com/ogel/samples/freearticles/roundup_07.htm
Volume I, issue #01 - January 2003

²⁰ 1/18/2003 E.ON to take control of Ruhrgas, Ministerial approval legally valid following settlement with opponents

2003. második felében a minisztériumi feltételeknek megfelelően az E.ON eladta a tulajdonában lévő **swb AG**-ben lévő 32,36 százalékos részesedést az oldenburg-i székhelyű EWE AG közüzemi vállalatnak 305 millió euróért; s kivonult a **Gelsenwasser**-ből és a **Bayerngas**-ból is. Az **EWE**-ben és a **VNG**-ben lévő tulajdonrészének eladásával pedig az E.ON – még a határidő, 2004. februárja előtt - végrehajtotta a Ruhrgas vételét engedélyező miniszteri rendelet **összes divesztíciós feltételét**. Az E.ON - nak az EWE Ag-ben lévő 27,4 százalékos tulajdona iránt az Energieverband Elbe-Weser Beteiligungsholding GmbH és a Weser-Ems Energiebeteiligungen GmbH érdeklődött .A két EWE részvénytulajdonos az elővásárlási joga alapján juthat hozzá az említett E.ON tulajdonrészekhez. Az E.On – továbbá – a lipcsei székhelyű földgázz szállító vállalatban, a VNG-ben lévő 42,1 százalékos részesedésből 32,1 százalékot is elad az EWE-nek. A fennmaradó 10 százalékot azonos áron a kelet-németországi önkormányzatoknak ajánlotta fel.²¹

2.3. Sajátos divesztíciós megoldások az E.ON Ruhrgas-on belül

A Ruhrgas²² üzletrészei a következők:

15. ábra: Ruhrgas Ag

²¹ <http://www.eon.com/en/presse/news-show.do?id=551>

²² Forrás: Hans-Peter Floren: Gas Transmission, Düsseldorf, 2004 március 11, előadás

MARMOL

Az európai gázpiacon (Németország, Belgium, Nagy-Britannia, Ausztria, Svájc) az E.ON Ruhrgas a gázvezeték és raktározás területén 11 vegyesvállalatban van jelen²³. A NETG-ben (Haan), a MEGAL GMBH-ban (Essen) 50 %-os, a Trans Europe Naturgas Pipeline GMBH, TENP (Essen)-ben 51 %-os, az EGL GMBH (Friedeburg-Etzel)-ben 75 %-os, a Transitgas AG, Zürich-ben 3 %-os, az Interconnector UK Limited-ben 14 %-os, stb. részesedése van.

Az E.ON Ruhrgas részvényállománnyal rendelkező **projektvállalatok** között a MEGAL, TENP, NETG-en, Interconnector-on és a Transitgas-on kívül megtalálhatjuk a következőket is: NETRA (41,8 %), NETG (50 %), METG (100 %), SETG (100 %), DEUDAN (25 %), WAG (5 %).

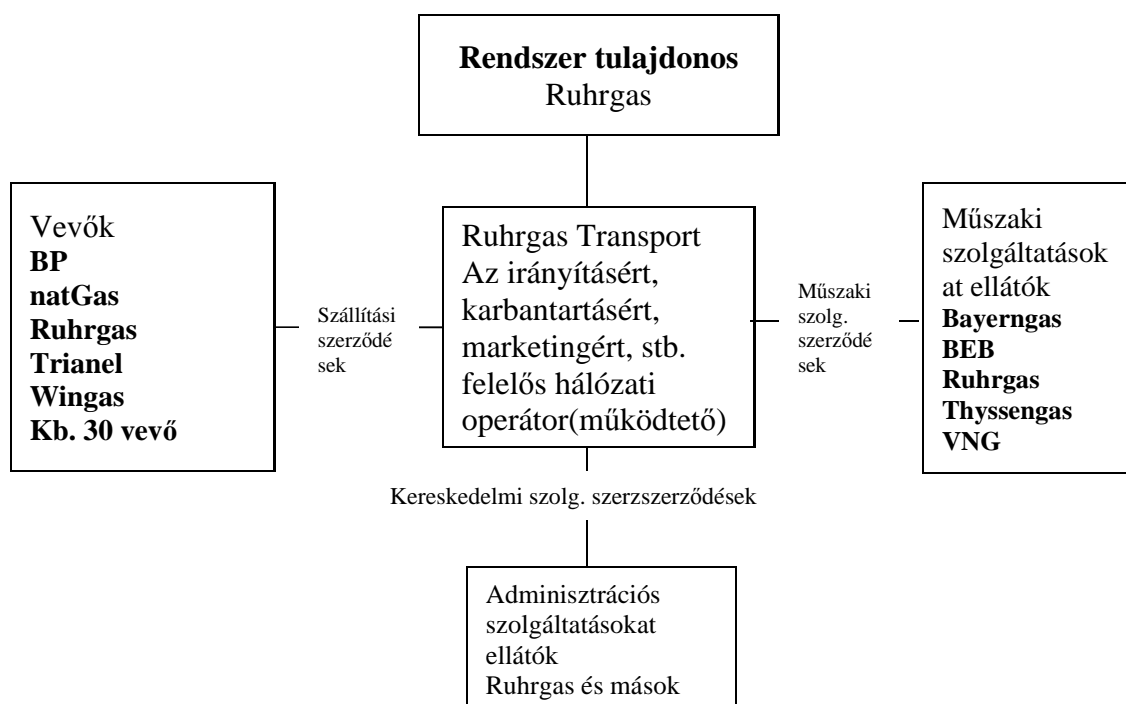
2.4. Ruhrgas Transport AG & Co. KG

A Ruhrgas akvizíció feltétele volt a földgázzállítás teljes leválasztása, jogilag független szállítói vállalat létrehozása 2004 január 1-től.

16. ábra: A Ruhrgas Transport AG&Co.Kg kivitelezése

²³ 2005 márciusi állapot

MARMOL

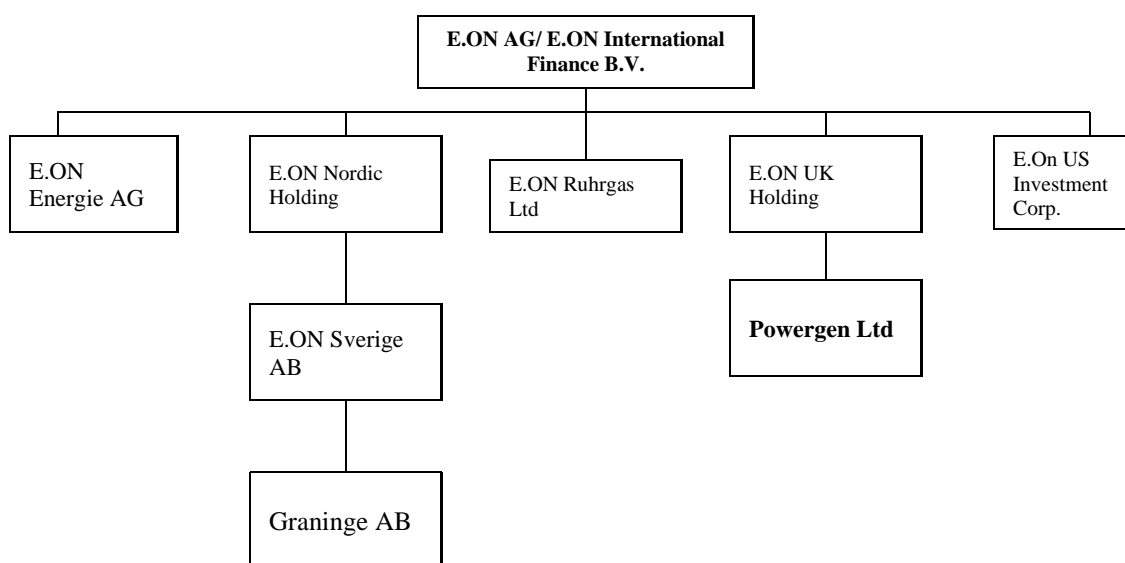
A Ruhrgas Transport Ag& CO.KG a földgázt szállító vezetékrendszer üzemeltetője, a vezetéken történő földgáz szállítást bonyolítja egyrészt saját hálózatában, másrészt menedzseli a harmadik fél hálózatában történő szállítást, továbbá a Ruhrgas AG számára a raktározást végzi. A Ruhrgas Transport a korábbi – az országba történő egy belépési pont és az országból történő egy kilépési pont közötti - transzmisszó helyett olyan modellt alkalmaz, amelynél minden hálózati operátor számára egyénileg érhető el a belépési és a kilépési pont, különböző – egyéni - tarifákkal. Az országba (Németországba) történő belépési és a kilépési pont kapacitását így külön-külön lehet lekötni és értékesíteni. A gázszállítás szempontjából az érintett területet öt díjzónára osztották be.

2.5. Vegyesvállalatok és törekvés a vertikális integrációra

Az E.ON uniós szintű tevékenységként kezeli a gázbeszerzést, szállítást, raktározást és kereskedelmet, miközben a teljes villamosáram üzletágat, a gázelosztást és ellátást elsősorban regionális tevékenységként, ahol az európai regionális célpiacok között Közép-Európát, Nagy-Britanniát, és északi régiót találjuk. Nagy-Britanniában

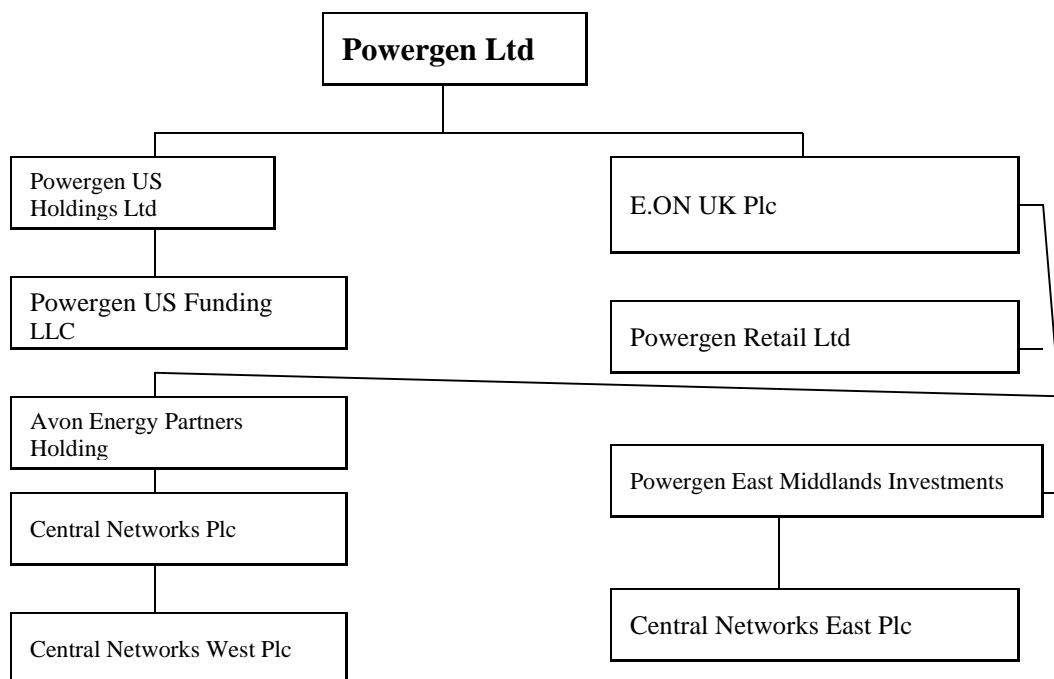
az E.ON Ruhrgas a **vertikálisan integrált** gázüzletág bővítésére lát lehetőséget. Ez magába foglalja a Balgzand-tól Bacton-ig tartó csővezeték építését, amely a tervek szerint 2006 végétől áll rendelkezésre (20 százalékos érdekeltséggel), valamint a Zeebrugge-tól Bacton-ig tartó, már meglévő vezeték (Interconnector) kapacitásbővítését, szintén 2006 végére (14 százalékos érdekeltséggel).

17. ábra: E.ON AG/ E.ON International Finance B.V.

Az E.ON Ruhrgas-on belül a Powergen kapcsolódásai a következők:

18. ábra: Powergen

2.6. RGE Holding GmbH és az E.ON Ruhrgas International AG. közötti kapcsolat

E.ON Ruhrgas AG-nek a nemzeti és külföldi energiaközműkben meglévő tulajdonait 1995. óta az E.ON Ruhrgas International AG (ERI)—ben összpontosítják, Németországban döntően gázz szállító leányvállalatokról van szó. Az RGE Holding GmbH három német földgázz szállító és elosztó vállalatban szerzett tulajdonrészt. Az E.ON Ruhrgas International Ltd-vel (ERI) nyereség és veszteség megosztási megállapodást kötött. A földgázz szállításban való ERI érdekeltsége az RGE Holding GmbH-n keresztül valósul meg:

Ferngas Nordbayern GmbH-ban (Nürnberg) az E.ON Ruhrgas International AG tulajdona - az RGE Holding GmbH-n keresztül - 53.10 %. A Ferngas Nordbayern GmbH 39 gázközműnek és az ő 360,000 fogyasztójának szállít földgázt 2,000 km hosszú nagynyomású földgázrendszerén keresztül. A vállalat ezen túlmenően 117 nagyfogyasztót, főleg bajorországi, szászországi és thüringiai iparvállalatokat is kiszolgál. A Ferngas Nordbayern GmbH az érdekeltségi területén működő több közüzemében is tulajdonnal rendelkezik.

Gas-Union GmbH-ban (Frankfurt/Main az E.ON Ruhrgas International AG tulajdona - az RGE Holding GmbH-n keresztül - 25.93%. A Gas-Union GmbH Hessenben és négy határos tartományban földgázzal látja el a közműveket és az iparvállalatokat. Nagynyomású földgázrendszere kb. 500 km hosszú. A vállalat tulajdonnal rendelkezik kelet-németországi energiaszolgáltató közművekben és egy hessen-i földalatti földgáztárolóban.

A Saar Ferngas AG-ben (Saarbrücken) az E.ON Ruhrgas International AG - az RGE Holding GmbH-n keresztül - 20 %-ot tulajdonol. A **Saar Ferngas AG** 1,712 km hosszú nagynyomású földgázrendszerrel rendelkezik, 51 regionális és helyi energiaszolgáltató közművet és 24 iparvállalatot, továbbá a Saar vidékén, Bajorországban, Baden-Württemberg-ben és a Rajna vidéken erőműveket lát el. A cégé egy földalatti földgáztározó. Tulajdonrészrel rendelkezik számos német és külföldi közműben.

2.7. Piacorientált szerkezeti struktúra

2003. augusztus 14-i kommunikációjában²⁴ az E.ON kifejtette, hogy arra törekszik, hogy szervezetét alkalmassá tegye a piaccal és a fogyasztókkal közvetlenül kapcsolatos döntések meghozatalára, azaz képes legyen gyorsan alkalmazkodni a piaci követelményekhez.

Az **áram-földgáz integráció** részeként az egyes üzletágakra – földgáztermelés, földgáz hálózat (vezeték) üzemeltetése, kereskedés—új vállalatok jönnek létre. A Ruhrgas fogja irányítani a főleg földgáz üzemeltetőként működő Thüga-t és az E.ON holland gázszektorbeli leányvállalatát, a D-Gas-t. A tervek szerint az E.ON németországi regionális áramszolgáltatást végző üzei az E.ON Energie részei maradnak; a cseh és a magyar üzemeket az E.ON Energie irányítása alatt egyetlen nemzeti vállalatban fogják össze. A Ruhrgas lesz a felelős az E.ON balti tengeri érdekeltségeinek működtetéséért.

Egy-egy – vállalatcsoportot alkotó – nagyobb vállalat lesz felelős az E.ON működtetéséért és nyereségességéért a cég célpiacain. A Ruhrgas lesz a felelős az

²⁴ Forrás: <http://www.eon.com/en/presse/news-show.do?id=523>

E.ON pán-európai gázüzletágáért, az E.ON Energie a közép-európaiért, a Powergen a nagy-britanniaiért, a Sydkraft az északi régióiért, az LG&E az USA középnyugati területéért. A Sydkraft-ot (amely jelenleg az E.ON Energie alá tartozik) és a LG&E-t (jelenleg a Powergen alá tartozik) az E.ON AG közvetlenül fogja irányítani.

Az E.ON AG vállalati központját feldarabolják és az E.ON-t nemzetközi energia csoportként fogják irányítani. Ennek érdekében új vezetési eljárást dolgoztak ki: az egyes piaci egységek felett álló stratégiai piacok menedzsmentje lesz a felelős a koordinálásért és az üzleti tevékenység optimalizálásáért. A szabályozási ügyletekért felelős egység fogja koordinálni a csoportnak az európai és a nemzeti szabályozó hatóságokkal való ügyleteit. Az operatív ügyletekért felelős egység lesz végzi a legjobb gyakorlatok bevezetését és biztosítja azt, hogy az E.ON kultúrájának része legyen a működés folyamatos megújulása, javulása. A vállalati központ közvetlenül felelős lesz a vállalatcsoport kb. 200 legfontosabb vezetőjének fejlődéséért.

2.8.A Mol-Ruhrigas üzlet

2004. novemberében az E.ON Ruhrigas – pontosabban az E.ON Ruhrigas International AG - megállapodást kötött a Mol Rt. a gázüzletág részleges értékesítéséről. Eszerint a gáztárolás és -kereskedelem ügyeivel foglalkozó cégek - a Mol Földgáztároló Rt. és a Mol Földgázellátó Rt. – 75-75 százalék mínusz egy részvény szavazati részesedését szerzi meg az E.ON 425 millió euróért, s öt évre opciót kap arra, hogy a Molnál maradó részt is megvásárolhassa. Az E.ON vállalta azt is, hogy kiegyenlíti a két cégnek a Mol felé fennálló adósságát (350 millió euró értékben). Ezen túlmenően, az E.ON opciós jogot szerzett a legértékesebb üzletág, a szállító-hálózat 75 százalék mínusz egyszavazatnyi részére is. A vételár része volt a szinte teljes magyar gázimportot bonyolító, a Gazprommal közösen tulajdonolt Panrusgáz fele is. Az egész gázüzletág (a gázimportőr-gáztároló-gázz szállító-gáznagykereskedő rendszer) összértékét végülis 2,2 milliárd euróban határozták meg.

2005. júniusában a Magyar Energia Hivatal engedélyezte a Mol és a német E.ON Ruhrigas között a gázüzletág eladásáról szóló szerződést.

Ugyanakkor, a versennyel kapcsolatos kérdéseket vetett fel az a tény, hogy az E.ON Ruhrgas anyacégének, az E.ON-nak a tulajdonában van a magyar területi áramszolgáltatók fele, többségi tulajdonos a regionális gázszolgáltatást végző Kögázban és Ddgázban, illetve kisebbségi része van a Főgázban. Az, hogy a szolgáltatók a gázt a Moltól vásárolják, azt jelenti, hogy ha az E.ON megveszi a fent említett üzletágot, az egymással kereskedő cégek egy tulajdonos kezébe összpontosulnak. Ezért az E.ON Ruhrgas hivatalosan értesítette az EU Bizottságot szándékáról. A bizottság az elmúlt tizenhat évben több mint háromezer fúziós ügyben döntött, s csak 19-et utasított el, 72 esetben pedig megkötésekkel engedélyezték a fúziós ügyletet.²⁵

Az EU versenybiztos szerint a tervezett ügylet jelentős versenyjogi aggályokat kelthet a magyarországi gáz- és áramellátási lánc valamennyi szintjén, mivel a két vállalat tevékenységei horizontálisan és vertikálisan is fedik egymást. A magyarországi gáz- és árampiacon az E.ON több regionális áram- és gázszolgáltatót tart a kezében. A bizottság úgy látta: a tervezett ügylet erősítheti az új társaság befolyását az összes hazai gázforrás felett, beleértve az importot is.²⁶

Az EU Bizottság 2005. december végi döntése értelmében a Mol a két cégnek - a Mol Földgáztároló Rt.-nek és a Mol Földgázellátó Rt.-nek – adja el inkább a száz százalékát az E.ON Ruhrgas-nak. A Bizottság viszont előírta, hogy a - döntően a Mol által - kitermelt hazai földgáz 50 százalékát versenytárgyalás útján viszonteladók felé kell értékesítenie, és további egymilliárd köbmétert is hasonló módon kell továbbadnia.

²⁵ **Az Európai Bizottság** versenypolitikai főigazgatósága 2005. nyarán átfogó vizsgálatot indított az európai gáz- és árampiacon mutatkozó esetleges versenypolitikai rendellenességek feltárására, vizsgálva a piaci szereplők szerteágazó érdekeltségeit is. A rendellenességek többsége egyébként döntően két okra vezethető vissza az eddigi tapasztalatok alapján: egyrészt gyakoriak az olyan hosszú távú megállapodások, pl. a disztribútoroknak a fogyasztókkal kötött hosszú távú megállapodásai, amelyek a versenyt kizárják, másrészt a szolgáltatók szélsőséges (túl magas vagy túl alacsony) árak képzésével visszaélnék erőfölényükkel - az első esetben a fogyasztók, a másodikban a versenytársaik kárára.

²⁶ [Szöcs László](#): E.ON: Viharfelhők Brüsszel felől, Népszabadság 2005. július 9.

Az EU Bizottság végül is nem akadályozta az E.ON terjeszkedését, bár kezdetben a magyar nagy- és kisfogyasztói piacon is versenyt gátló tényezőket látott a tervezett ügyletben. „Úgy vélték: a Mol domináns gáz-nagykereskedelmi és tárolási üzletágának, illetve az E.On egyéb hazai versenyelőnyeinek összeházasítása kizárta volna a szabad piac jövőbeni egészséges működését. A fúzió ilyen formán nem jöhetett volna létre, így az E.ON maga tett engedményeket. Hajlandónak mutatkozott arra is, hogy jelentős mennyiségű földgázt versenyeztessen meg a magyar piacon. Egyfelől nyolc éven keresztül évi egymilliárd köbméter gázt lesz köteles elárverezni, másfelől le kell mondania a Mol-hoz kötődő tízéves szolgáltatási szerződések feléről. Ezzel a két lépéssel a magyar földgázpiac mintegy 14 százaléka szabadul fel 2015-ig. Mindezek együttléve a bizottság szerint elégségesek ahhoz, hogy a nagykereskedők és a fogyasztók az E.ON-tól függetlenül is jelentős mennyiségű gázhoz jussanak.”²⁷

Az E.ON Ruhrgas a földgáz-nagykereskedő és a földgáztározó közé ékelődő nagy nyomású földgázszállítóvezeték-hálózat, a Mol Földgázszállító Rt.75 százalék mínusz egy szavazat részét az eredeti szerződés szerint két éven belül szintén megvehetette volna. Az Európai Bizottság erre még nem mondta ki áldását, hanem azt mondja, hogy újra engedélyeztetni kell majd az eladást, ha aktuális lesz az ügylet, viszont az engedélyhez nem kötött 25 százalék eladását megtiltja.

3. EWE AG: növekedés és korai jogi szétválasztás

Az alsó-szászországi Odenburg-ban az EWE AG – az ötödik legnagyobb német energiaszektorbeli vállalat - fő tevékenységi területe az áram-és földgázszolgáltatás, illetve az utóbbi években kiterjesztette működését a távközlésre és az infokommunikációs szektorra. Az EWE csoport több, mint 5300 főt foglalkoztat. A vállalat sajátossága, hogy nem csupán az általa kiszolgált régió része, hanem az Ems-Weser-Elba által közrefogott régió önkormányzatainak tulajdona: a Weser-Ems-Energiebeteiligung GmbH (WEE) az 18.1 százalékkal, az Energieverband Elbe-Weser Beteiligungsholding GmbH (EEW) 81.9 százalékkal tulajdonolja az EWE AG-t.

²⁷ Marnitz István., Szócs László.: EU-pecsét a gázügyleten, Népszabadság, • 2005. december 22

Az EWW új stratégiája az **akvizíción és a növekedésen** nyugszik. Az EWE tulajdonrészt szerzett a lipcsei földgázszállító és kereskedő vállalatban, a Verbundnetz Gas AG -ben(VNG). Ez a beszerzés alapvetően megváltoztatta a csoport struktúráját. 35,4 százalékról 49 százalékra növelte részesedését a bremen-i swb AG (swb) vállalatban, és megszerezte hannover-i telco htp GmbH tulajdonának 50 százalékát.

2004-ben az EWE megtette az első nagyobb lépést a **szállítási és az elosztási üzletága szerkezeti és szervezeti szétválasztásában, szétválasztásra került az áram, gáz és távközlés üzletág is.**

Az EWE-nél 2003. nyarától létrehozták és működtetik a külön **un. szétválasztás (unbundling) munkacsoportot**. A megvalósítás során az energiaszektorban dolgozó valamennyi alkalmazottnak először is az un. **szétválasztás tréningen** kellett részt venniük, ahol elsajátították az szétválasztás (unbundling) gondolatát és a vele járó gondolkodásmódot. A tanfolyamon való részvétel kötelező volt a hálózattelepítőknek, karbantartóknak, a mérő-és óraleolvasóknak és a hálózat irányítóknak is. Az új gáztörvény szerint 2005. júliusától elkezdték az eddigi 12 gázkörzet helyett 6 körzet kialakítását, a tartományhatárokat is figyelembe véve. Az új körzetek kialakítása után 350 felhasználó szerződését megvizsgálva arra a megállapításra jutottak, hogy ezen is változtatni kell. A jövőben az EWE a elosztóhálózat és a vevő közé állít egy **vevőszolgálatot**, amely a számlázásért és a fogyasztók berendezéseiért felel. Az uniós követelményeknek megfelelő teljes jogi szétválasztást várhatóan 2006-ban kerül sor.

4. BEB Erdgas und Erdöl GmbH

A **BEB Erdgas und Erdöl GmbH** a szállítás és raktározás terén a gázpiac jelentős szereplője, 2900 km hosszú csővezetékével, három föld alatti tárolójával, amelynek kapacitása 2 milliárd köbméter. 12 betáplálási állomása van, öt a határon; 150 elosztó állomással. Ez a kapacitás úgy alakult ki, hogy 1999-ben a Brigitta, Elwerath és BEB egyesült a német gázpiacon kedvezőbb helyzet elérése céljából. 2000-ben a BEB az első olyan vállalatok között volt, amelyek nyilvánosságra hozták a kereskedelmi hálózatukhoz való hozzáférés feltételeit (NetCode), és 2001-ben pedig

a SoreCode-ban a raktározás kondícióit is. A cég 2003-ban nyilvánosságra hozta az új hálózati elérési kondíciókat is. A cég 2004-re a gáz szállításával kapcsolatos szolgáltatásokra és a raktározására koncentrált.

5. RWE Energy AG

Az RWE Csoport százéves tapasztalattal az áram-és gázszolgáltatás, a vízellátás, szennyvíztisztítás, hulladék újrahasznosítás területén fejti ki alaptervékenységét. Az RWE AG alá tartozik az RWE Power (RWE DEA, Harpen), **RWE Energy AG**, RWE npower, RWE Trading, RWE Thames Water, RWE Systems. A kilencvenes évek legelején létrehozott RWE Energy AG-vel a csoport célja az volt, hogy hangsúlyosabbá váljon az alaptervékenység, az energiaszolgáltatás.

19. ábra: Az RWE AG jelentősebb részvényállománya

RWE AG	Essen	Németország	Részesedés
Leányvállalatok	város	ország	%
RWE Power Aktiengesellschaft	Köln, Essen	Németország	100.00
Kernkraftwerk Gundremmingen GmbH	Gundremmingen	Németország	75.00
Kernkraftwerk Lingen GmbH	Lingen (Ems)	Németország	100.00
Rheinische Baustoffwerke GmbH	Bergheim	Németország	100.00
RV Rheinbraun Handel und Dienstleistungen GmbH	Köln	Németország	100.00
Mátrai Erőmű Részvénytársaság (MATRA)	Visonta/Heves	Magyarország	50.96
RWE Trading GmbH	Essen	Németország	100.00
SSM Coal B.V.	Rotterdam	Hollandia	100.00
Harpen Aktiengesellschaft	Dortmund	Németország	100.00
Harpen Energie Contracting GmbH	Dortmund	Németország	100.00
Saarwasserkraftwerke GmbH	Mülheim-Kärlich	Németország	100.00
SKW Steinkohlen-Wärme GmbH	Kamp-Lintfort	Németország	100.00
RWE Dea AG	Hamburg	Németország	100.00
RWE Dea Suez GmbH	Hamburg	Németország	100.00
	Gstadt am Chiemsee	Németország	
Speicher Breitbrunn/Eggstätt RWE Dea & Mobil	Chiemsee		80.28
RWE Dea Norge AS	Oslo	Norvégia	100.00
RWE Dea UK Limited	Aberdeen	Nagy-Britannia	100.00
RWE Energy Aktiengesellschaft	Dortmund	Németország	100.00
RWE Energy Beteiligungsgesellschaft mbH	Dortmund	Németország	100.00
RWE Transportnetz Strom GmbH	Dortmund	Németország	100.00
RWE Transportnetz Gas GmbH	Essen	Németország	100.00
Thyssengas GmbH	Duisburg	Németország	100.00
RWE Transgas a.s.	Prague-Stranice	Cseh	100.00

MARMOL

		Köztársaság	
RWE Westfalen-Weser-Ems Aktiengesellschaft	Dortmund	Németország	79.97
RWE Westfalen-Weser-Ems Netzservice GmbH	Dortmund	Németország	100.00
RWE Westfalen-Weser-Ems Verteilnetz GmbH	Recklinghausen	Németország	100.00
RWE Rhein-Ruhr Aktiengesellschaft	Essen	Németország	100.00
Emscher Lippe Energie GmbH	Gelsenkirchen	Németország	79.00
EWV Energie- und Wasser-Versorgung GmbH	Stolberg	Németország	53.72
OIE Aktiengesellschaft	Idar-Oberstein	Németország	100.00
rhenag Rheinische Energie Aktiengesellschaft	Köln	Németország	100.00
RWE Kundenservice GmbH	Bochum	Németország	100.00
RWE Plus Beteiligungsgesellschaft Mitte mbH	Essen	Németország	100.00
RWE Rheinland Beteiligungs GmbH	Essen	Németország	100.00
RWE Rhein-Ruhr Netzservice GmbH	Siegen	Németország	100.00
RWE Rhein-Ruhr Verteilnetz GmbH	Wesel	Németország	100.00
RWW Rheinisch-Westfälische		Németország	
Wasserwerksgesellschaft mbH	Mülheim/Ruhr		79.79
Stadtwerke Düren GmbH	Düren	Németország	74.95
Süwag Energie AG	Frankfurt/Main	Németország	77.58
Koblenzer Elektrizitätswerk und Verkehrs-		Németország	
Aktiengesellschaft	Koblenz		57.50
RWE Rheinhessen Beteiligungs GmbH	Dortmund	Németország	100.00
envia Mitteldeutsche Energie AG	Chemnitz	Németország	63.95
enviaM Beteiligungsgesellschaft mbH	Dortmund	Németország	100.00
MITGAS Mitteldeutsche Gasversorgung GmbH	Halle (Saale)	Németország	60.10
envia Kraftwerk Bitterfeld/Wolfen GmbH	Bitterfeld	Németország	100.00
WVP-Wärmeversorgung Plauen GmbH	Plauen	Németország	100.00
Lechwerke AG	Augsburg	Németország	89.87
VSE Aktiengesellschaft	Saarbrücken	Németország	69.33
Energis GmbH	Saarbrücken	Németország	66.16
Hollandia			
BV Netbeheer Haarlemmermeer	Hoofddorp	Hollandia	100.00
RWE Haarlemmermeergas N.V.	Hoofddorp	Hollandia	100.00
RWE Obragas N.V.	Helmond	Hollandia	100.00
Magyarország			
Budapesti Elektromos Művek Részvénytársaság (ELMÜ)	Budapest	Magyarország	55.25
Észak-magyarországi Áramszolgáltató Részvénytársaság (ÉMÁSZ)	Miskolc	Magyarország	54.26
Magyar Áramszolgáltató Kft.	Budapest	Magyarország	100.00
Lengyelország			
STOEN S.A.	Varsó	Lengyelország	99.05
RWE Solutions Aktiengesellschaft	Neu-Isenburg	Németország	100.00
RWE Industrie-Lösungen GmbH	Duisburg	Németország	100.00
RWE NUKEM GmbH	Alzenau	Németország	100.00
SAG Netz- und Energietechnik GmbH	Langen	Németország	100.00
RWE NUKEM, Inc.	Danbury, CT	USA	100.00
RWE Solutions France SAS	Paris	Franciaország	100.00
RWE Solutions Nederland B.V.	Schiedam	Hollandia	100.00
RWE Npower Holdings plc	Swindon	Nagy-Britannia	100.00
RWE Npower plc	Swindon	Nagy-Britannia	100.00
Npower Yorkshire Limited	Swindon	Nagy-Britannia	100.00
Npower Limited	Swindon	Nagy-Britannia	100.00
Npower Northern Limited	Swindon	Nagy-Britannia	100.00
Npower Gas Limited	Swindon	Nagy-Britannia	100.00

MARMOL

Npower Direct Limited	Swindon	Nagy-Britannia	100.00
Npower Cogen Limited	Swindon	Nagy-Britannia	100.00
Zephyr Investments Limited	Reading	Nagy-Britannia	33.30
RWE Thames Water Plc	London	Nagy-Britannia	100.00
Thames Water International Services Holdings Limited	Reading	Nagy-Britannia	100.00
American Water Works Company Inc. Empresa de Servicios Sanitarios	Wilmington, DE	USA	100.00
del Bio Bio SA (ESSBIO)	Concepcion	Chile	50.97
E'town Corporation Inc.	Westfield, NJ	USA	100.00
Ondagua, S.A.	Madrid	Spanyolország	100.00
Proyectos e Instalaciones de Desalación, S.A.	Madrid	Spanyolország	100.00
RWE Aqua GmbH	Mülheim/Ruhr	Németország	100.00

*) 2005 szeptember 30-I állapot szerint

Forrás: RWE AG - Facts & Figures 2005

20. ábra: A befektető vállalat részesedését tükröző számviteli módszert alkalmazó nagyobb partnerek

RWE Power Aktiengesellschaft	Köln, Essen	Németország	
TE PLOMIN d.o.o.	Plomin	Horvátország	50.00
RWE Dea AG	Hamburg	Németország	
GU Kazgermunai (Kazahsztán)	Kyzylorda	Kazahsztán	25.00
RWE Energy Aktiengesellschaft	Essen	Németország	
Pfalzwerke Aktiengesellschaft	Ludwigshafen	Németország	26.69
RWE Westfalen-Weser-Ems Aktiengesellschaft	Dortmund	Németország	
Dortmunder Energie- und Wasserversorgung GmbH	Dortmund	Németország	47.00
Mark-E Aktiengesellschaft	Hagen	Németország	20.00
RWE Rhein-Ruhr Aktiengesellschaft	Essen	Németország	
RheinEnergie AG	Köln	Németország	20.00
Niederrheinische Versorgung und Verkehr AG	Mönchengladbach	Németország	50.00
Stadtwerke Duisburg AG	Duisburg	Németország	20.00
Stadtwerke Essen AG	Essen	Németország	29.00
Magyarország			
Fővárosi Gázművek Rt. TIGÁZ Tiszántúli Gázzolgáltató Részvénytársaság	Budapest	Magyarország	32.71
Hajdúszoboszló	Hajdúszoboszló	Magyarország	44.17
RWE Solutions Aktiengesellschaft	Neu-Isenburg	Németország	
Lahmeyer International GmbH	Bad Vilbel	Németország	24.90
Zellstoff Stendal GmbH	Arneburg	Németország	29.42
RWE Thames Water Plc	London	Britannia	
RWE-Veolia Berlinwasser Beteiligungs AG	Berlin	Németország	50.00

*) As of September 30, 2005

Forrás: Forrás: RWE AG - Facts & Figures 2005

http://www2.rwecom.geber.at/factbook/en/servicepages/downloads/files/major_associates_rwe_fact.xls

21. ábra: Az RWA AG tulajdonosi struktúrája

Részesedés a jegyzett tőkéből	
Allianz AG	4.0%
Münchener Rück AG	4.6%
Egyéb intézményi	
<u>részvénytulajdonosok</u>	<u>44%</u>
Intézményi	
részvénytulajdonosok,	
összesen:	53%
RW Energie-Beteiligungs-	
gesellschaft	10%
Egyéb önkormányzati	
<u>részvénytulajdonosok</u>	<u>21%</u>
önkormányzati	
részvénytulajdonosok	
összesen:	31%
Magán részvénytulajdonosok	14%
Dolgozói részvénytulajdonosok	2%
<u>RWE AG Összesen:</u>	<u>100%</u>

□ 260,000 részvényes tulajdonában van 562.4 millió részvény		Szavazati joggal járó részvények	
□ A külföldi befektetők tulajdonában a következőképpen bontott tőketulajdon van	27%	önkormányzati részvényesek melyből az RW Energie-	32.9%
– USA/CAN	9%	Beteiligungsgesellschaft	11.1%
– UK	10%	Allianz AG	4.3%
– kontinentális Európa		Münchener Rück AG	4.9%
Németország nélkül	8%		

2005 júliusi állapot, becsléseken alapulva.

□

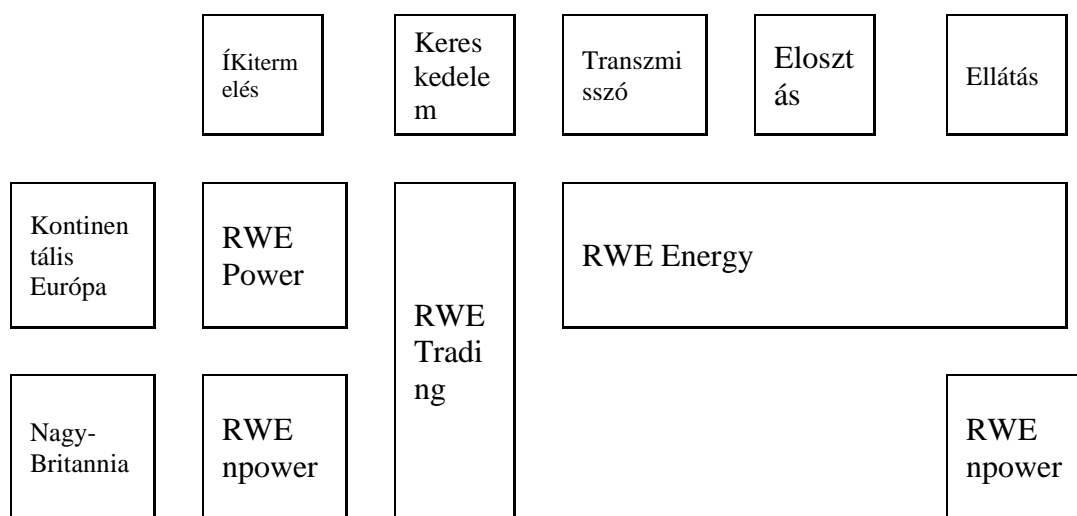
Forrás:

http://www2.rwecom.geber.at/factbook/en/servicepages/downloads/files/sharholder_structure_rwe_fact.xls

Az európai energia piacok liberalizációjával párhuzamosan az RWE csoportnak szembe kellett néznie a hagyományos tevékenységi területén megjelenő versennyel.

A hosszú távú versenyképesség megőrzése érdekében **1999-ben a csoport új stratégiához folyamodott, amelyet a pénzügyi szolgáltatások egy egységben történő egyesítése, és az (energia ellátáshoz kapcsolódó) alaptevékenységre történő koncentráció jellemzett.** Továbbá, a "multiközüzem felfogás"-sal az RWE az európai energia és közüzemi piacon vezető szerepet szándékszik magának kiharcolni. A csoport stratégiája magába foglalja az energia kitermeléstől a fogyasztóknak történő értékesítésig tartó vertikális integrációra való törekvést is, a **vertikális integrációból fakadó szinergiák, és a vertikális integráció segítségével a piaci ingadozáshoz való rugalmas alkalmazkodás lehetőségének kihasználását.**

22. ábra: Az energia-üzletág vertikális integrációjának sémája az RWE csoportban

1999/2000 óta a követett stratégiájának megfelelően 2004-ig bezárólag 24 cégből vonta ki tulajdonát, ilyen vállalatok pl.a Gasag Berliner Gaswerke AG (11,95 %-os részesedése volt), az EMB Erdgas Mark Brandenburg GmbH (44,93 részesedése volt), Erdgas Schwaben GmbH (26 %), Bergemann GmbH/Ruhrgas AG (3,5 %-os részesedés), stb.

Ezzel szemben többségi tulajdont szerzett a Thyssengas GmbH-ban (2000-ben az 50 %-tól 75 %-ig, majd 2002-ben 75 %-tól 100 %-ig), a holland Obragas Holding N.V-ben (90 %), 100 százalékos tulajdont a cseh Transgas-ban és 8 regionális elosztóban, illetve 49 %-ot a VOG (Veba Oil&Gas) (German Oil & Gas Egypt GmbH)-ban és a 21 %-ot a RWE Dea Norway GmbH-ban.

5.1. RWE Energy: munkavállalók képviselői a szétválasztásról²⁸

Az RWE Energy AG-ben az üzemi tanácsok, a dolgozók képviselői, a szakszervezetek egyetértettek abban, hogy létre kell hozni egy speciális tárgyaló testületet az Európai Üzemi Tanáccsal kapcsolatos megállapodás tető alá hozása céljából. Ezek a tárgyalások éppen akkor zajlottak, amikor az európai energiaágazatban bekövetkező változások jelentős kihívást jelentettek az energiaszektorbeli vállalatok, s így az RWE Energy AG számára is, illetve a második uniós gázirányelv 2003. júniusi hatályba lépését követően az országoknak lépniük kellett az irányelv hazai alkalmazását illetően.

Az RWE Energy csoport szakszervezetei, üzemi tanácsai és dolgozói képviselői azt várták az RWE Energy vezetőségétől, hogy a vállalatnál végrehajtandó szétválasztás során szoros kapcsolatban legyenek a dolgozókkal és képviselőikkel. Véleményük szerint mind az irányelv, mind az azt alkalmazó hazai törvényeket fel kell használni arra, hogy a szétválasztás a szállítási vagy az elosztási üzletágban minél kisebb hatással legyen az ott dolgozókra.

Az érdekvédők szerint a szétválasztás megszervezését illetően a dolgozók és a tulajdonosok között speciális megállapodást kell létrehozni. *A munkavállalók képviselői az RWE Energy vezetőségétől a következőket kérik a szétválasztás során:*

1. Mind az elosztási rendszer, mind a szállítói rendszer üzemeltetés kiszervezése **kisszámú dolgozót** érintsen. Az uniós irányelv és a nemzeti jogalkotás csak azt követeli meg, hogy az elosztási és a szállítási rendszer üzemeltető **menedzsmentje legyen kiszervezve**, valamint esetleg a hálózat

²⁸ Resolution adopted by the 2. International Conference of the employee representatives of RWE Energy AG, 24.11.2004, Bochum

MARMOL

működtetésében alapvető szerepet játszó néhány munkatárs. Az elosztásnál vagy a szállításnál dolgozó összes többi alkalmazott maradhat az anyavállalatnál, és munkáját a vállalatok közötti **szolgáltatási szerződés** keretében végezheti!

2. Az érintett munkavállalók munkakörülményeinek, kollektív alkujának és nyugdíjrendszerének **változatlanul** kell maradniuk.
3. Az EU irányelv nem követeli meg a hálózatokhoz kapcsolódó szolgáltatások (karbantartás és javítás) tendereztetését. A **tendereztetésre** csak akkor kerüljön sor, ha a nemzeti jogszabály ezt kötelezően előírja.
4. A **dolgozói képviselő formái** (pl. üzemi tanácsok, bizottságok, szakszervezetek, felügyelő bizottságok) **nem változhatnak** meg a szétválasztás következtében sem, és ezt – ahol erre szükség van, megállapodásban kell rögzíteni.

Az EÜT speciális tárgyaló testület a vita során arra az álláspontra jutott, hogy az uniós irányelvben foglalt szétválasztási követelményeknek való megfelelés végett sürgősen szükség van az RWE Energy AG és az RWE AG Európai Üzemi tanácsának létrehozására (beleértve a brit Innogy-t és a magyar Matra-t).

Források

<http://sg.biz.yahoo.com/ifc/de/>

Strategy and key figures, E.ON, 2005

Benchmarking Report on the Electricity and Gas Markets in compliance with the DG TREN requirement of 2 June 2005, Federal Ministry of Economics and Labour in collaboration with Federal Network Agency Federal Cartel Office Berlin/Bonn, 24 August 2005, <http://www.ergeg.org>

Ines Zenke, Becker Büttner Held, The merger of E.ON and Ruhrgas: A never-ending story?

Volume I, issue #01 - January 2003

<http://www.ruhrgas.de>

<http://www.eon-ruhrgas-transport.com>

http://www.ewe.de/english/eng_presse.php

<http://www.epsu.org/a/902>

<http://www.tigaz.hu/tigaz/chisiamo/sec.aspx?sec=A%20társaságról&pag=Tulajdonosi>

Resolution adopted by the 2. International Conference of Employee Representatives and Trade Unions in the RWE Energy AG, 24.11.2004, Bochum

http://www.epsu.org/IMG/pdf/RWE_Energy_Unbundling_EN.pdf

Resolution adopted by the 2. International Conference of the employee representatives of RWE Energy AG, 24.11.2004, Bochum

http://www.epsu.org/IMG/pdf/RWE_Energy_Regulators_EN.pdf

<http://www.epsu.org/a/902>

RWE AG - Facts & Figures 2005

A BIZOTTSÁG 95/49/EK IRÁNYELVE (1995. szeptember 26.) a szállítóvezeték-rendszereken keresztül történő földgáztranzitról szóló 91/296/EGK irányelv hatálya alá tartozó társaságok listájának frissítéséről

III. rész: A brit gázpiac és az EU

1. A brit gázpiac és szereplői

A brit gázpiac volumene 1,11 milló GWh (2003-as adat), ennek döntő részét – 76 százalékát – hazai termelés adja. Felmérések szerint **azonban 2010-től Nagy-Britannia földgázigényének már felét csak importból tudja biztosítani, az Északi-tengeri gázmezők 2020-tól pedig már csak 10 százalékban lesznek képesek ellátni az ország földgázszükségletét. Ennek jelentőségét aláhúzza az, hogy a brit erőművek 40 százalékban földgázbázison üzemelnek.**

A brit gázpiac a **legkorábban liberalizáltak** közé tartozik az Európai Unióban. 2002-ben, amikor az akkori uniós tagállamokra vonatkozóan összehasonlították a gázpiacok liberalizációjának fokát jellemző olyan tényezőket, mint a harmadik fél hozzáféréseinek lehetőségét a hálózathoz, a szétválasztást, a fogyasztók szabad választásának lehetőségét, illetve azt, hogy a viták rendezése hogyan történik, a szabályozás ex ante vagy ex post (utólagosan) valósul-e meg, azt az eredményt kapták, hogy az akkori 15 tagállam közül a legliberalizáltabb gáz (és energia) piaccal Nagy-Britannia rendelkezik.²⁹ A korai szétválasztásra jellemző, hogy 1989-ben Angliában és Wales-ben elkülönült tulajdonként - a szállítási hálózatot elkülönülten irányítva és működtetve – létrejött a **National Grid Company (NGC)**. A **Közüzemi Törvény** előírta az elosztás és a kereskedelem elkülönült engedélyeztetését, és később az elkülönült jogi személyiségeket is. Bár a törvény lehetővé teszi, hogy a vállalatok egy-egy vállalatcsoport leányvállalataként működjenek, de tiltja, hogy e külön jogi személyként működő vállalatok személyzete és pénzügye között bármiféle kölcsönhatás létrejöjjön.

A brit földgázpiacon a legnagyobb hazai földgázellátó a **British Gas**. A brit gázpiac - bár a francia, olasz és spanyol gázpiacnál kevésbé – meglehetősen **koncentrált**, az öt legnagyobb cég lefedi a piac 75 százalékát.

²⁹ Lásd *Forrás* European Commission (2002), *First Benchmarking Report on the Implementation of the Internal Electricity and Gas Market*, Commission Staff WP) és <ftp://ftp.igier.uni-bocconi.it/wp/2003/230.pdf>

23. ábra: Földgázellátók a brit piacon

- [British Gas](#)([Scottish Gas](#) & Nwy Prydain márkanév alatt is fut)(Anyavállalata a [Centrica](#))
- nPower (anyavállalata a [RWE](#))
- [Powergen](#) Retail (anyavállalata a [E.ON](#))
- [Scottish Power](#)
- [Scottish & Southern Energy](#) (anyavállalata a [Scottish Hydro](#), [Southern Electric](#) & [Swalec](#))
- [EDF Energy](#) (anyavállalata a [London Energy](#), [SEEboard Energy](#), & [SWEB Energy](#))

Nagy-Britanniában – miután a British Gaz-ról levált a Centrica - a nagy-és kiskereskedelmi hálózattól teljesen **független szállítói rendszer üzemeltető** (TSO, Transport system operator) működik. **A szállítói rendszer üzemeltető regionális elosztó hálózatának felét eladva négy új független gázelosztót hozott létre.**

A legnagyobb nem brit tulajdonban lévő földgázeladó a brit gázpiacon a **Shell**. A Shell Gas Direct Quadrant Gas Limited néven 1989-ben kezdte meg működését, a Shell és az Esso 50-50 százalékos tulajdonaként, földgázt szállítva a British Gas-nak. 1995-ben a Quadrant megszerezte a Gas-Direct Limited-et, majd 1997-ben a Shell kivásárolta az Esso 50 százalékos részesedését a Quadrant-ból. Ugyanebben az évben a Shell Gas Direct megvette a Texaco földgázkitermelői és kereskedelmi ágazatát, a Total-tól pedig a kis – és közepes méretű fogyasztók portfólióját. 1999-ben a Shell Gas és Powerglobal divízió európai részlegeként létrejött a Shell Energy Europe. 2001-ben a Shell Gas Direct megszerezte az Alliance/Statoil portfólió közepes méretű fogyasztóit. Ugyanebben az évben a Shell Energy Europe és a Shell Gas Direct ugyanannak a csoportnak a tagjai lesznek, így erősítve a Shell európai gázpiaci pozícióját.³⁰

³⁰ http://www.shell.com/home/Framework?siteId=gasdirect-en&FC2=/gasdirect-en/html/iwgen/leftnavs/zzz_lhn2_0_0.html&FC3=/gasdirect-en/html/iwgen/about_shell/aboutshellgasdirect_12041445.html

Bár a brit gázkereslet döntő részét még egyelőre a hazai cégek elégítik ki, a **Gazprom** vezetőinek bejelentése alapján a **cég terjeszkedésének egyik elsődleges célpontja éppen a brit gázpiac**. A Gazprom felmérései szerint a brit piac 2010-re 50 milliárd köbméter földgázt igényel majd, 2015-2020-ra pedig ez a mennyiség megduplázódhat. Ennek legalább 20-25 százalékát szeretné a Gazprom szállítani. Szándékuk szerint LNG-vel és csővezetéken is el kívánják érni a brit piacot. Ezzel összecseng azzal, hogy Nagy-Britannia több LNG terminál építésével is igyekszik a földgázellátás hosszú távú biztonságát szavatolni.

A brit gázvezeték csökkenésével párhuzamosan folyik az importlehetőségek megteremtése. A Nagy-Britanniát Belgiummal összekötő vezeték a brit földgázexportot bonyolította le. Hamarosan azonban a csővezeték a fogyasztási csúcsidőszakban Angliába szállíthat földgázt, fedezve a kereslet legalább 15 százalékát. A jelenleg építés alatt álló hollandiai csővezetéken a szükséglet további 10 százaléka jöhet be az országba. A Lengeled földgázvezeték a legnagyobb norvég gázmezővel kötve össze Nagy-Britanniát a kereslet 16 százalékát fedezheti.³¹

Nagy-Britannia és a kontinentális európai energia piacok között stratégiai kétirányú kapcsolatot valósít meg az Interconnector. Az Interconnector 25 százalékos tulajdonosa a BG Csoport.

24. ábra: Az Interconnector tulajdonosi szerkezete (%)

³¹ <http://gazpiac.hu/?i=13168&m=10&t=1&s=160>, 2006. január 5

MARMOL

Bg Group	25
BP	10
ConocoPhillips (UK)	10
OAOGazprom	10
Ruhargas UK	10
Total	10
Amerada Hess	5
Distrigas & Co SCA	5
Distrigas SA	5
Eni	5
International Power	5

<http://www.interconnector.com/>

A szállítóvezeték-rendszereken keresztül történő földgáztranzitról szóló 91/296/EGK irányelv hatálya alá tartozó brit társaságnak a bizottság 95/49 EK irányelve³² alapján a **British Gas** számít. A British Gas plc³³ Nagy-Britannia monoplhelyzetben lévő gázellátója volt; **ma már nem létezik a vállalat a korábbi felállásban, viszont a márkanévet megtartotta.** 1997-ben ugyanis a British Gas plc-ből levált a **Centrica** plc és BG plc-re, később **BG Group plc**-re változtatta a nevét. A **név (British Gas) tulajdonjogát kettéválasztották; Nagy-Britanniában a Centrica használja, a világ többi részén a BG Csoport.**

A British Gas-ból levált Lattice összeolvadásával létrejött **National Grid Transco** (NGT), 2005-től National Grid (NG) tulajdonolja és működteti a nemzeti elektromos és földgázhálózatokat és a helyi gázelosztókat.

³² A BIZOTTSÁG 95/49/EK IRÁNYELVE (1995. szeptember 26.) a szállítóvezeték-rendszereken keresztül történő földgáztranzitról szóló 91/296/EGK irányelv hatálya alá tartozó társaságok listájának frissítéséről

³³ plc= public limited company, azaz magyarul részvénytársaság, korlátolt felelősségű társaság. Lásd: http://europa.eu.int/eur-lex/hu/treaties/dat/L_2003236HU/L2003236HU.033801.htm

A brit 1980-as Vállalati törvény teszi lehetővé ezt a társasági formát. A plc létrehozásának kritériumai:

- Legalább £50,000 alaptőke
- Két részvénytulajdonos
- Két igazgató, az egyik lehet a társaság titkára is
- Igazolás arról, hogy jogosult kereskedni

1.1. A British Gas

A neoliberális gazdasági stratégia lépéseként a British Gas-t már 1986-ban privatizálták. 1992-ben a British Gas megszerezte a négy észak-írországi erőmű közül az egyiket, a Ballylumford erőművet, mégpedig azzal a feltétellel, hogy az olajüzemeltetésről a földgázra állítják át. A British Gas létrehozta a Premier Transco Ltd. -t, amely kiépítette a Scotland-Northern Ireland Pipeline (SNIP), 135 km hosszú csővezetékét a tengerben. Az építkezés három évig tartott (1994 -1996). Ballylumford-ot 1966-ban sikerült földgázüzeművé alakítani. A British Gas leányvállalata, a Phoenix Natural Gas nyerte Belfast gázellátására kiírt tendert, felhasználva a Ballylumford-ban termelt energiát. Később a British Gas fokozatosan csökkentette részesedését a Phoenix-ben.

1.2. A többi szereplő

1.2.1. PowerGen (E.ON UK plc)

A Powergen 1990-ben jött létre, amikor a Central Electricity Generating Board három áramfejlesztő vállalatra - a Powergen-re, a National Power-re és a Nuclear Electric plc-re – és egy elosztó vállalatra, a National Grid-re bomlott.

A Powergen részvénytársaság, korlátolt felelősségű társaság lett (public limited company, plc), amelynek 100 százalékos tulajdonosa a brit állam.

1991. márciusában a Powergen 60 százalékát eladták (privatizálták), a maradék 40 százalékra pedig 1995. márciusában került sor. A Powergen jelentős terjeszkedésbe kezdett, amikor felvásárolta az [East Midlands Electricity](#)-t, a [TXU Energi](#)-t, a [Midlands Electricity](#)-t, stb.

2001-ben a Powergen-t felvásárolta az E.ON, s a Powergen átalakult **E.ON UK plc-vé, habár a Powergen név megmaradt.**

A Powergen Nagy-Britanniában az első vállalatok között volt, amelyek **kombinált villany-és gázszámlákat** bocsátanak ki a mindkét szolgáltatást igénybevevő fogyasztóik részére.

1.2.2. Scottish Power plc

A részvénytársasági formájú Scottish Power plc 1991. márciusában alakult az állami kézben lévő [South of Scotland Electricity Board](#)-ból és a [North of Scotland Hydro Board](#)-ból, amely végülis [Scottish and Southern Energy Group](#) része lett. Előtte a brit kormány az angliai és a wales-i villamosenergia-ipart privatizálta, a piacot 12 szolgáltató és két áramfejlesztő cégre bontva. Ugyanakkor Skóciában az energiaipar már korábban is integrálta az energiafejlesztést és -ellátást. Ez az integráltság túlélte a privatizációt, és Nagy-Britannia többi részén is példaként kezdett szolgálni. A Scottish Power 1995 -ben megszerezte az angliai ellátót, a **Manweb-et**. Amikor a brit energiapiacot megnyitották a verseny előtt, a Scottish Power is versenybe lépett, és szinte észrevétlenül piacot vett el a British Gaz-tól, és új piaci részesedést alakított ki Angliába és Wales-ben

2. A brit gázpiaci stratégiák

2.1. A gázpiaci liberalizáció

Az európai földgázpiac mielőbbi teljes megnyitására lobbiznak Brüsszelben a brit ipari vállalatok, mert ettől energiaköltségeik mérséklődését várják. Az angol ipari fogyasztók szerint a korlátozott verseny az egyik fő oka a gyors áremelkedésnek a gáziparban. Az északi-tengeri földgázmezők hozamának folyamatos csökkenése egyre növekvő mértékben teszi kiszolgáltatottá a brit piacot az importnak. A British Gas, a Tesco és a British Sugar részben ennek ismeretében igyekszik Brüsszelben elérni, hogy felgyorsítsák a közösségi piac megnyitását. Álláspontjukat a brit energiahivatal, az Ofgem, is osztja, az Ofgem szerint is a korlátozott verseny okozza a folyamatos áremelkedést a földgázpiacon.

2.2. Brit gáztárolási stratégia

Új energiapolitikája felülvizsgálata során a brit kormánynak át kell gondolnia a tárolókapacitással kapcsolatos stratégiáját. A brit partmenti gáztermelő cégek

szövetsége (Ukooa, United Kingdom Offshore Operators Association) figyelmeztette a brit kormányt, ideje komolyan újraértékelnie a stratégiai földgázkészletek tárolására vonatkozó politikáját. A szervezet az Ilex tanácsadó céget kérte fel a helyzet megvizsgálására. Az Ilex megállapította, hogy míg az újonnan létrehozott kis tárolók többnyire gyorsan kiüríthető sóbányákban vannak, vannak nagy tárolók is, mint a Rough, amelyek kimerült partmenti gázlelőhelyeken találhatóak. Az Ukooa szóvivője szerint az Ilex kimutatta, hogy **tárolási paradoxon jellemzi az országot**. Ha a gázár alacsony, senki nem akar tárolni, így tárolót építeni sem, ha meg magas, túl drága a kapacitás bővítése is. Ez azért van, mert a tárolóknak bizonyos párna-gázra van szükségük, azaz, amivel "kitömik" a térfogatát, hogy megfelelő nyomást biztosítson a tároló falaira. Ám, ha drága a gáz, senki sem akarja a pénzét a tárolóban tartani, gázba fektetve, ahelyett, hogy eladná a gázt. A mostani piaci helyzet kedvez az importnak és a rövid távú tárolásnak. Mégsincs nyoma, hogy épülnének a stratégiai készletek. Holott nagyon nagy szükség lenne olyan tartalékokra, amelyek vészhelyzetben, például a szállítások elakadása esetén vethetők be.

2.3. Az OFGEM³⁴

Nagy-Britanniában a **Office of Gas and Electricity Markets (Ofgem)**, az áram-és földgázpiaci szabályozó hivatal a **Gas and Electricity Markets Authority (GEMA)** számára dolgozik. Az OFGEM az elektromosáram piacot szabályozó **Office of Electricity Regulation (OFFER)** és a gázellátást szabályozó **Office of Gas Supply (Ofgas)** összeolvadásával jött létre.

Az Ofgem jogosultságait szabályozó törvények:

- Gáztörvény, 1986
- Elektromostörvény 1989
- Versenytörvény 1998
- Közüzemi törvény 2000
- Vállalati törvény 2002
- Energia törvény 2004

³⁴ Az OFGEM, Summary paper on Great Britain's gas and electricity markets, August 2005

A Ofgem 2005. augusztusi megállapítása szerint a fő feladat a hatékony verseny előmozdítása. Nagy-Britanniában az a vélemény, hogy ebben az Ofgem-nek aktívan kell résztvennie, de úgy, hogy ne annyira a szabályozás eszközt vegye igénybe, hanem a verseny elősegítésével tudja leginkább a fogyasztók érdekeit képviselni. Az Ofgem pl. már 2001-től nem ellenőrzi a kiskereskedelmi árakat ex ante szabályozás segítségével, mivel úgy vélte, hogy az ellátók közötti verseny hatékonyabban fogja védeni a fogyasztók érdekeit, mint a folyamatos árellenőrzés.

2.4. A brit gázpiacon a piaci versenyt lehetővé tevő tényezők

A jelenlegi – piaci versenyt lehetővé tevő - struktúra az 1986-os és 1989-es gáz-és villamosenergia szektort érintő reformok előtti nyomás eredményeként jött létre. Azóta a szektor szerkezete a törvényeknek, fúzióknak, akvizícióknak és tőkekivonásoknak és szabályozás újraalakításának köszönhetően megváltozott.

2.4.1. Független szállítói rendszer üzemeltetők

A brit gázpiaci versenyt lehetővé tevők tényezők között szerepel a nagy-és kiskereskedelmi hálózattól teljesen **független szállítói rendszer üzemeltető** (TSO, Transport system operator) megléte. A független szállítói rendszer üzemeltető engedélye olyan, hogy semmilyen érdekeltsége nincs a nagy- és kiskereskedelmi piacon venni vagy eladni gázt, semmilyen érdeke nem fűződik ahhoz, hogy bármilyen különbséget tegyen a szállítási hálózathoz jutásban a piaci szereplők között. A piaci szereplők biztosak lehetnek abban, hogy a szállítói rendszer üzemeltető megfelelően kezeli bizalmas információikat.

A gázszektorban ez az állapot akkor valósult meg, amikor a British Gas-ról levált a Centrica. A szabályozás biztosítja azt, hogy a szállítói rendszer üzemeltető függetlenségén ne eshessen csorba, ne szerezhessen érdekeltséget a nagy-vagy kiskereskedelmi piacon, ill. fordítva).

2.4.2. Egyszerű gázpiaci szabályozás

A nagy- és kiskereskedelmi piacon az egyetlen szabályozó a gazdaság egészében érvényes és a fúziókra vonatkozó jogi keret (2002-es vállalati törvény), továbbá az Európai Közösségnek az európai vállalatokra vonatkozó fúziós szabályozása. Az OFGEM álláspontja szerint sikerült elérni, hogy **az energiapiacok relatíve decentralizáltak legyenek, kivéve a hazai gázkiskereskedelmet**, ahol a korábbi hazai monopolellátó piaci részesedése – habár csökkenő arányban - de még mindig túl nagy. A Centrica - a legnagyobb hazai gázellátó piaci részesedése – bár csökken – még mindig meghaladja az 50 százalékot. Az évente kb. öt százalékos csökkenés annak tudható be, hogy a fogyasztók átpártolnak a gázszolgáltatást olcsóbban nyújtó ellátó cégekhez.

2.4.3. Hálózati szabályozás, árkontroll

A hálózati monopóliumok hatékony szabályozása egyrészt a működés hatékonyságát eredményezi, másrészt az ellátás biztonságát, a fogyasztók pedig a hatékonyabb működés következtében lehetővé váló alacsonyabb árakat élvezik. Az **un. RPI-X árformula** azt jelenti, hogy a vállalatok bevétele - általában öt évre - előre garantált, azaz ha olcsóbban képesek működni, akkor megtakarításokat képezhetnek, s a következő áralku során érvényesíthetik a fogyasztók javára.³⁵ A brit energiahálózat privatizálása és 2002. között ennek következtében esett az energia hálózat üzemeltetési költsége 30 százalékkal, továbbá 60 milliárd fontot be is ruháztak, aminek következtében az ellátás minősége javult.

Az árellenőrzés egy másik fontos komponense az, hogy az Ofgem képes összehasonlítani az elosztók különféle árait.

A brit szállítói rendszer üzemeltető legutóbbi, azzal kapcsolatos döntése, hogy eladja a regionális elosztó hálózatának felét, azt eredményezte, hogy négy új

³⁵ RPI= Retail Price Index, azaz kiskereskedelmi árindex, azaz az inflációhoz köti az árat, az X pedig egy olyan faktor, amelynek az a szerepe, hogy lenyomja a költségeket és a hatékonyság növekedését ösztönözze. Az X faktor következtében tehát az reálár növekedése valamivel alacsonyabb, mint az inflációé. Különösen az elektromos- és gázszektorban később kissé módosították az RPI-X formulát azzal, hogy hozzáadták a szolgáltatás feljavításához (modernizálásához) elengedhetetlen költségeket, s a formula így RPI-X+Y lett, ahol Y az elengedhetetlen infrastrukturális fejlesztés költsége. Forrás: <http://www.adamsmith.org/80ideas/idea/12.htm>

független gázelosztó jött létre. Ettől jelentős hatékonyságnövekedést várnak, aminek hatását a fogyasztók az alacsonyabb gázárban fogják – reményeik szerint - megérezni.

2003. végét követően azonban a brit gáz nagykereskedelmi **árában** drámai **növekedés** következett be. Az Ofgem elemzése szerint az ok egyrészt az olajár emelkedése, másrészt az Északi tengeri gázkínálat csökkenése volt, de nehéz beazonosítani az olyan tényezőket, amelyek a kontinentális gázpiac működéséből fakadnak. Az gázpiaci árak növekedésének tendenciája napjainkban is folytatódik. A brit cégek komoly nehézségek előtt állnak a földgázárak rohamos emelkedése következtében. A brit nagyfogyasztók számára a gázárak az elmúlt két évben drámaian megugrottak, jelentős mértékben rontva ezzel a szigetországi vállalkozók európai versenyképességét. Előrejelzések szerint 2006-ban pedig akár 1 millió fonttal is növekedhet a brit iparvállalatok földgázszámlája. A British Gas szerint a földgáz nagykereskedelmi árak növekedése miatt elkerülhetetlen a kiskereskedelmi árak emelése. 2005-ben az előző évihez képest a gázárak 18, a villamosenergia árak 12 százalékkal voltak magasabbak a Centrica csoporthoz tartozó cég fogyasztói számára, aminek következtében csaknem 1 millió ügyfelet vesztek, az év első négy hónapjában pedig további 382 ezer fogyasztó mondta fel szerződését.

A Centrica nehezményezi, hogy nem elég átláthatóak az európai átviteli árak, amelyek szerintük az indokoltnál jobban emelkedtek az elmúlt időszakban. A kiszolgáltatottság csökkentése, és az áremelkedés kedvezőtlen hatásainak ellentételezésére új LNG terminált nyitnak Grain szigetén a következő két hónapban, és bővítik a Belgiummal összekötő földgázvezeték szállítókapacitását. Az Energywatch szerint azonban nem volna meglepő, ha más szolgáltatók is követnék a BG példáját és emelnék áraikat.

2.4.4. Információhoz jutás nehézségei

Az Ofgem-nek fenntartásai vannak az európai gázpiac transzparenciáját, a vele kapcsolatos információkhoz való hozzájutást és az európai gázpiaci verseny hatékonyságát illetően. Az Ofgem-et és számos más piaci szereplőt aggaszt a

gázkitermeléssel kapcsolatos információkhoz jutás nehézsége is, pl. a tengeri kitermelőhelyekről (offshore) Nagy-Britanniába érkező földgáz mennyiségével kapcsolatos információk is ilyenek. Az offshore kitermelés nem az Ofgem, hanem a Kereskedelmi és Ipari Minisztérium hatásköre alá tartozik, és az Ofgem-étől eltérő szabályozás – a brit és európai versenyjog - érvényesül esetében. Az információ-áramlásban némi előrelépést jelentett 2005-ben egy önkéntes program, de ez önmagában nem elegendő, a fogyasztók további információkat igényelnének. Az Ofgem szerint minél több információhoz lehetne jutni, ez annál inkább hozzájárulna a piac hatékony működéséhez, hasznot hozva mind a termelőknek és mind a fogyasztóknak. Csak akkor lenne szabad az információt visszatartani, ha az súlyosan sértené az érintett felet, s ezt az illető be is tudná bizonyítani.

3. A British Gas és az unbundling

3.1. *British Gas: kiválások és tőkeátcsoportosítások: kronológia*

Mint említettük, a British Gas-t 1986. december 8-án privatizálták. A Centrica 1997. február 17-én vált ki, ekkor jött létre a British Gas-ból a BG plc (public limited company). 1999. december 13-án pedig a BG plc-t – a tőke átcsoportosítását követően - felváltotta a BG Group plc. 2000. október 23-án levált a Lattice.

25. ábra: Szétválások, szerkezetváltás: kronologikus sorrend

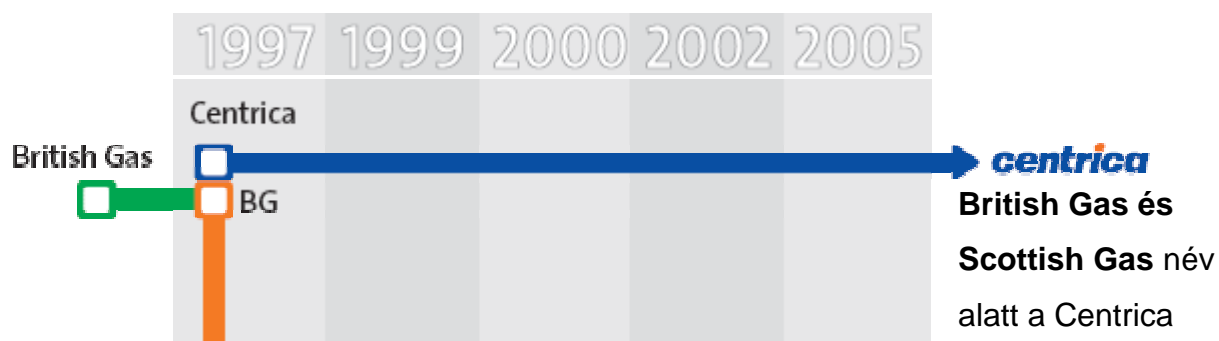
Időpont	Esemény	Alapár/részvény
1986 december	A British Gas privatizálása	£1.35/részvény
1989 december	Bónusz részvények kibocsájtása kedvezményezett részvényesek számára, tíz részvényre egy bónusz részvényként	£2.345/ bónusz részvény
1997 február	A British Gas plc részvényesei jóváhagyták a Centrica plc leválását. British Gas plc neve BG plc-re változott. A részvényesek egy BG részvényt és egy Centrica részvényt kaptak minden egyes	72.947% a BG és 27.053% a Centrica aránya

MARMOL

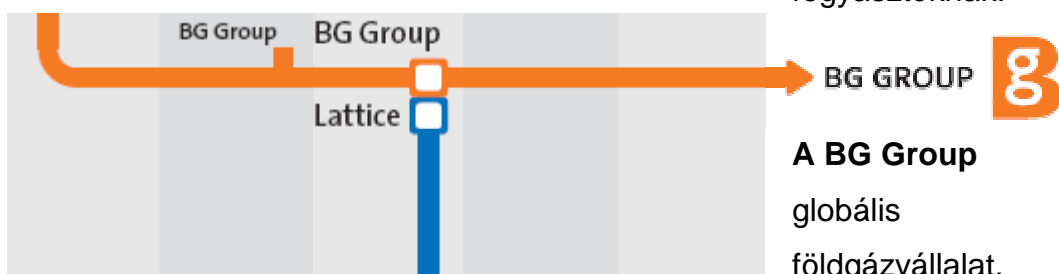
	British Gas részvényért.	
1997 november	BG plc tőke szerkezeti átalakítása "a B részvényprogram" BG részvényesek 17 B részvényt és 15 új BG plc rendes részvényt kaptak minden 17 BG részvény tulajdonlása esetében.	A kapott részvénycsomagokban 88.713% az új BG részvényérték és 11.287% a B részvényérték aránya
1998 december	A kintlévő B részvényeket rendes BG részvényekké alakították: 1 rendes BG részvényt adtak minden 12.995 B részvényért.	
1999 december	BG plc végrehajtotta a pénzügyi szerkezetváltását, aminek eredményeképpen létrejött az új anyavállalat, a BG Group plc. A részvénytulajdonosok 8 BG Group részvényt kaptak minden 9 BG részvényért és egy kötvény csomagot minden 7,840 BG részvényért (vagy készpénzt, ha töredék érték jött volna ki a kötvénycsomaghoz jutás esetében)	88.929% a BG Group részvények 11.071% a kötvények aránya
2000 október	BG Group plc befejezte a Lattice Group plc leválasztását, két önálló társaság létrehozásával. A részvénytulajdonosok egy BG részvényt és egy Lattice részvényt kaptak minden egyes BG Group részvényért.	65.6212% a BG Group részvényértéks és 34.3788% a Lattice Group plc részvényérték aránya
2002 október	A Lattice Group plc összeolvadt a National Grid-del és létrehozták a National Grid Transco-t.	
2005 július	A National Grid Transco plc nevet változtatott: az új név National Grid plc lett. A cél az egységes arculat valamennyi műveletnél.	

26. ábra: Szétválások

MARMOL

British Gas és Scottish Gas név alatt a Centrica szolgáltatja a gázt és az áramot az angliai, skóciai és wales-i fogyasztóknak.

A BG Group globális földgázvállalat, feltárja, kitermeli és eljuttatja a gázt a piacokra

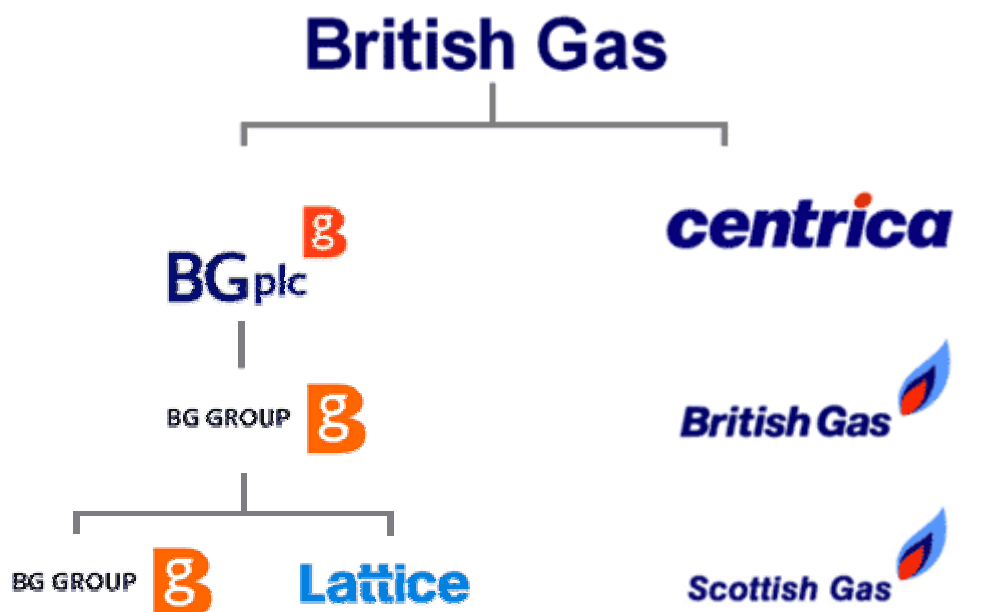

A National Grid tulajdonolja és működteti a gáz és áram szállítást és a gázelosztási hálózatokat Nagy-Britanniában és az USA-ban, és az áramelosztó hálózatokat az USA-ban.

3.2. A British Gas (BG Group) szerkezete

A BG Group csak Nagy-Britannián kívül Centrica pedig csak Nagy-Britannián belül használja a British Gas márkanévet.

27. ábra: A BG Group szerkezete

BG Group főleg a jelenlegi és a feljövő nemzetközi gázpiacok fejlesztésével, irányításával és ellátásával foglalkozik

Most a National Grid (Transco) része

- ▶ Magán-és vállalati fogyasztók számára gáz és áramellátás Angliában, Skóciában és Wales-ben
- ▶ Otthoni és mobil telekommunikáció
- ▶ Központi fűtés beszerelés és javítás
- ▶ Vizvezeték szerelés
- ▶ Háztartási biztosítás

3.3. A brit gázszektor privatizálása

A brit gázszektor privatizálása egyidőben zajlott és összefüggött a villamosenergia szektor privatizálásával. A brit energiapiacot más országok abból a célból is vizsgálják, hogyan működhet a teljesen privatizált energiapiac.

A földgáz szerepe ráadásul fontos és növekvő szerepet játszik Nagy-Britannia energiaellátásában, ez nem véletlen, hiszen a széntermelés 1989. és 1994. között a felére csökkent, míg a földgáztermelés több mint 50 százalékkal nőtt. Ha pedig 1970-t vesszük bázisévnek, akkor megállapíthatjuk, hogy a brit földgáztermelés hatszorosára emelkedett. Hasonlóképpen, Nagy-Britanniában a földgáz fogyasztás 1989. és 1990. között 31 százalékkal nőtt. A gazdaságtalan szénbányák bezárásával időben egybeesett az Északi tengeren a földgáz kitermelés előtérbe kerülése. A szén felhasználásával együtt járó környezetszennyezés tűrhetetlenné válása is ezt ösztönözte.

A döntően magánkézben lévő gázhálózatot 1948-ban nacionalizálták, ekkor hozták létre a vertikálisan integrált British Gas Corporation-t, mint állami monopóliumot. A British Gas azonban nem működött úgy, mint jelentősebb kitermelő egészen az 1970-es évek végéig, az Északi tengeri kitermelés beindulásáig. Ezt követően a British Gas képviselte a brit gázipart.

A földgázipar privatizálásának folyamata az 1986-os Földgáztörvény életbelépését követően kezdődött. A privatizálás során a brit kormány eladta a British Gas-t. **A Földgáztörvény – a privatizáláson túl – azt is előírta, hogy a British Gas tegye lehetővé valamennyi földgázfeladó számára a szállító csővezetékeihez való hozzáférést.**

A British Gas privatizálása azonban nem eredményezte azonnal a verseny kibontakozását. A rátákat továbbra is az Ofgas állapította meg. Végülis a szabad földgázpiacot **három szakaszban** sikerült létrehozni. Az **első fázisban**, 1986 második felében lehetővé vált a nagyfogyasztóknak - döntően iparvállalatok -, hogy ellátót válasszanak. **Második lépésben**, 1992 augusztusában a kereskedelmi méretekben fogyasztóknak tették lehetővé a szabad választást a British Gas helyett. A második szakaszban a British Gas piaci részesedésének jelentős csökkentését hozta. A **harmadik fázisban** – az 1995-ös Gáztörvényt követően – megindulhatott a

verseny a háztartásokért. A törvény elfogadását követően – egy kísérleti program keretében - három délnyugati országrészben – ahol eddig az egyetlen ellátó a British Gas volt - 500 ezer háztartás és kisvállalat számára vált lehetővé a szabad gázellátó választás. A kísérleti program célja a tapasztalatgyűjtés a további piaci dereguláció számára, ami már a teljes brit gázpiacot érinti. Már 1996 áprilisáig az **Ofgas** (Office of Gas Supply), a gázellátást szabályozó hivatal, 10 – a földgázellátást végezni szándékozó - vállalatot vett nyilvántartásba. Ezek között US áramellátó, továbbá norvég, francia és brit olajvállalatok szerepeltek, de jelentkeztek az éppenhogy privatizált brit regionális áramellátók és az éppenhogy magánosított áramfejlesztő, a PowerGen is.

28. ábra: 1995-ös Gáztörvényt követően földgázelosztó engedélyhez jutók

Földgázelosztó részeseülők	engedélyben	Tulajdonos
Amerada hess Ltd		Amerada hess, USA
British Fuel Gas		British Coal korábbi leányvállalata
Eastern Natural Gas Ltd		Eastern Group (Hanson), Nagy-Britannia
British Gas Trading Ltd		British Gas
London Total Energy Company		London Electricity/Total Petroleum (Nagy-Britannia/Franciaország)
Gas UK		Northern Electric, Nagy-Britannia
Norweb Gas Ltd		Norweb, Nagy-Britannia
Southern and Phillips Gas Ltd		Southern Electric és Phillips Petroleum (Nagy-Britannia-USA)
Calortex		Calor és Texaco (Nagy-Britannia és USA)
SWE&Gas		South Western Electric & Utilcorp (Nagy- Britannia és USA)
Conditional Licences Alliance Gas		British Petroleum/Statoil és Nors Hydro (Nagy-Britannia és Norvégia)
Kinetica		PowerGer/Conoco (Nagy-Britannia és USA)
Southern Gas		Amoco/Seebo (Nagy-Britannia és USA)

Forrás: Power Europe és <http://www.eia.doe.gov/emeu/pgem/ch5b.html>

Valamennyi – a brit gázpiacra belépő – kőolajvállalat rendelkezik Északi tengeri földgázérdekeltséggel, s a céljuk éppén az, hogy összevonják az Északi tengeri

kitermelési tevékenységüket a fogyasztók kiszolgálását célzó ellátói tevékenységgel. Az pedig, hogy számos elektromosáram szolgáltató vállalat is létesít leányvállalatot az említett régiókban, azt jelenti, hogy a korábitól jelentősen különböző piac van kialakulóban, ahol nem csak a két hagyományos vállalat, a Central Electricity Generating Board és a British Gas nyújt szolgáltatásokat.

Az új gázelosztó vállalatok közül több is a meglévő 12 regionális áramelosztó közüzem leányvállalata, néhányan külföldi tulajdonban. A London Electricity, az Eastern Group, a Northern Electric, a Norweb, a Southern Electric, és a South Western Electricity valamennyien létrehozták a földgázelosztó leányvállalatukat. Sőt, egy korábbi szénvállalat, a British Coal egy korábbi leányvállalata, a British Fuels Gas Ltd. is kapott gázelosztó engedélyt. 1996-ban az Alliance Gas, a Kinetica, és a Southern Gas ideiglenes engedélyt kapott.

Mint fentebb említettük, a brit földgázpiac átalakításánál az első jelentős lökést a British Gas privatizálása jelentette. Az 1986 Földgáztörvény megengedte a független földgáztermelők belépését a piacra. Ez a British Gas-t arra kényszerítette, hogy átalakuljon. 1994-ben a British Gas két részre vált, megalakult a **Transco**, felölve a British Gas tevékenységei közül a kitermelést, a földgáz szállítását és tárolását, és a külföldi üzleteket. A másik új vállalat, a **British Gas Energy**, hatáskörébe került a hazai ellátás, 19 millió fogyasztóval, a Morecambe Bay-i gázföldek, a szolgáltatások és a kiskereskedelmi gázüzlet.

3.4. British Gas: szerkezetváltások

A British Gas privatizálásakor (1986) részvénytársaság, korlátolt felelősségű társaság lett. Az átalakulásakor a British Gas-ra még úgy tekintettek, mint a teljes brit (elosztási) gázpiacot uraló **szabályozott természetes monopóliumra**. A nem-szabályozott feltáró és kitermelő ágazat kicsi volt a szabályozott elosztási ágazathoz képest .

3.4.1. A Centrica

MARMOL

1997 februárjában a British Gas részvénytulajdonosai jóváhagyták a Centrica plc leválását. (Mint már arról volt szó, a British Gas márkanév használatára Nagy-Britanniában a Centrica lett jogosult.) A leválással két független, a tőzsdén jegyzett részvénytársaság jött létre, a BG plc és a Centrica plc, mindkettő kész arra, hogy részt vegyen a piaci versenyben. A szétválás során a Centrica-ban összpontosultak az olyan üzletágak, mint a gázellátás, a kiskereskedelem és a Morecambe-i földgázkitermelés. 1999-ben a Centrica £1.1 milliárdért megvásárolta az AA-t (The Automobile Association), majd 2004-ben túladott rajta £1.75 milliárdért.

A Centrica európai részlegei a [Luminus](#) (Belgium), az [Oxxio](#) (Hollandia), a [Luseo Energia](#) (Spanyolország), közép-amerikai részlegei a Direct Energy, a Direct Energy Business Services, a WTU Retail Energy és a CPL Retail Energy.

A Centrica nagy-britanniai részlegei a:

- Centrica Energy
- Gázföldek
- Erőművek
- British Gas Residential (lakossági ellátás)
- British Gas (Anglia & Wales)
- Nwy Pyrdain (Wales)
- Scottish Gas
- [Dyno-Rod](#)
- Centrica Business Services (Centrica üzleti szolgáltatások)
- British Gas Business brand
- Centrica Storage (tárolás)
- Rough gas storage facility (Nyers gáz tárolás)
- Centrica Telecommunications (távközlés üzletág)
- One.Tel – rögzített vonalas telefonszolgáltatás Nagy-Britanniában

2004-ben a Centrica számos fogyasztót elveszített, 2005-ben a fogyasztók visszahódítását tekintette céljának. Ennek okai között szerepelt, hogy 2003-tól a gázár emelkedés gyors volt, meghaladta az áramét. **Ugyanakkor a British Gas profitja 64% -kal nőtt, ami kivívta a Energywatch fogyasztói csoport kritikáját.**

Mindez arra készítette a vállalatot, hogy 2005 májusában bejelentse, az árakat csökkentik és új számlázási rendszert dolgoznak ki.³⁶

3.4.2. A Transco leányvállalattá alakulása és a BG Group plc létrehozása

A BG olyan vállalati strukturát örökölt, amely nem a legoptimálisabb a piaci versenyben. Ez a fő üzletágának az irányítását, szabályozását és tőkehatékonyágát érinti. Míg a BG International működése jogilag és pénzügyileg különböző vállalatcsoportokban zajlott, addig a brit földgáz szállítási infrastruktúrát működtető Transco eszközeit és az ezekhez tartozó gázszállítói jogosítványt a csoport holding társasága, a BG plc közvetlenül tartotta kézben, és így az ezekkel kapcsolatos műveleteket **nem lehetett világosan elkülöníteni** a csoport más műveleteitől. Ráadásul a Transco az egyik legnagyobb közmű Európában. Más esetekben az anyavállalat – a fogyasztók számára megfelelő biztosításokkal – leányvállalat(ok)ba szervezi ki a hasonló feladatokat.

1999. június 18-án a BG plc be is jelentette a vállalat szerkezetváltásának tervét, amely szerint. az új holding cég, a BG Group plc; a Transco pedig a BG Group plc leányvállalatává alakulna, ugyanúgy, mint a BG egyéb üzletágai is, köztük a legjelentősebb BG International. A szerkezetváltáshoz pénzügyi átcsoportosítás is járulna. A BG részvénytulajdonosok a BG plc törzsrészvényeikért új BG Group törzsrészvényt és Transco kötvényt kapnának. A tranzakció és szerkezetváltás célja a Transco működésének átláthatóbbá és hatékonyabbá tétele, az egész csoport számára nagyobb szerkezeti rugalmasságbiztosítása.

1999. decemberében a BG plc megvalósította a pénzügyi szerkezetváltást, aminek eredményeként létre is jött az új anyavállalat, a BG Group plc.

A szétválasztásról először a partnerekkel és az érintett kormányokkal folytatott konzultációt. Bár a szabályozó hatóság, az Ofgem jóváhagyására nem volt szükség, de azért tájékoztatták őt is. A Kereskedelmi és Ipari Minisztériummal történt megállapodás alapján a BG 1999. évi szerkezetváltásánál a kormány a leválasztott

³⁶ <http://news.bbc.co.uk/1/hi/business/4528377.stm>

Transco csoportban megtart, az új BG csoportnál viszont nem, egy **aranyrészt**vényt.

Richard Giordano elnök szerint: "Egy további szétválasztás lehetősége a társaság jövőbeli fejlődésének egy lehetséges eszközeként merült fel..Tavaly a BG vállalati és pénzügyi szerkezetváltását, és integrált földgáz üzletként a BG International létrehozását kezdeményeztük...Mára a leválasztás menete világos, a csoporton belül, a Transco és a BG International irányítása különálló vállalatként történik, saját igazgatótanácsukkal és igazgatásukkal..Mindkét vállalat érett és mindkét vállalatnak hasznára lesz a növekedés-orientált stratégia. Ennek értelmében mindkét vállalatnak több lehetősége lesz akvizíciók, fúziók megvalósítására."

3.4.3. A szétválasztás előnyei az Ofgem megállapításai alapján

Tevékenységi területein a Transco és a BG International alkalmas a gyors változásokhoz való alkalmazkodásra és a jó teljesítményre. A korábbi British Gas szétválasztást követően a vezetés célirányosabb lett, lehetőség nyílt a nagyobb specializációra. A piaci sajátosságok következtében a jövőben már nem lenne elegendő a BG Group szerves növekedése, szükség lesz a strukturális növekedésre akvizíciókon, fúziók segítségével.

A szétválasztás lehetővé teszi a befektetők részére is, hogy válasszanak a befektetési típusok között, a Transco és a BG International befektetési lehetőségeinek eltérő karaktere következtében. Ez kibővítheti a befektetők táborát.

A különválasztott Transco és BG International szétválasztása következtében a megerősödött növekedési potenciál mind a munkavállalóknak, mind az utód vállalatoknak nagyobb biztonságot és jobb prosperitást nyújt.

A Transco csoporthoz a BG Transco Holdings és leányvállalata, nevezetesen a Transco tartozik. A Transco tulajdonolja és működteti Nagy-Britannia földgázvezeték rendszerét és LNG tárolási kapacitását. A Transco csoporthoz tartoznak olyan leányvállalatok is (vegyes vállalatok), amelyek pl. a brit távközlési ágazatban működnek, felhasználva a földgázhoz kapcsolódó infrastruktúrát és szakértést.

A **Transco** – stratégiájának részeként – együttműködve az Ofgem-mel – **leválasztja a monopoltevékenységéről a deregulálható üzletágakat**, ügyelve arra, hogy ez olyan kondíciókkal történjen, amelyek nem sértik a részvénytulajdonosok érdekeit és hasznosak a fogyasztóknak. A leválasztás versenyalapú, a működtetéssel összefüggő szolgáltatásokat érinti, létrehozva a többféle (multi) szolgáltatás lehetőségét.

3.5. Az új BG csoport

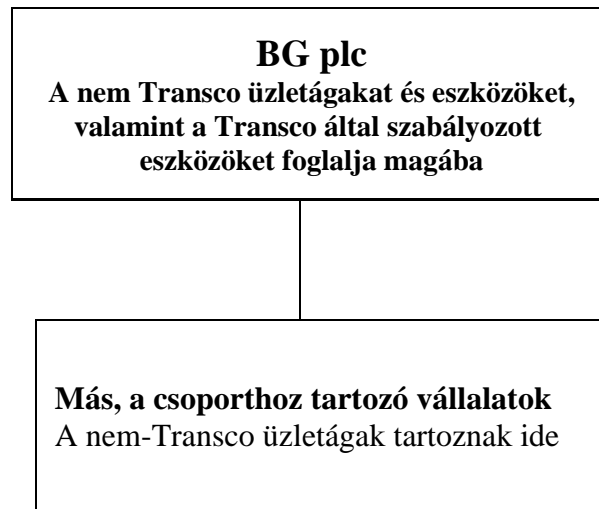
Az új BG Csoport a BG Energy Holdings-ot és leányvállalatait foglalja magába, mindenekeelőtt a legnagyobbat, a BG International-t. A BG Energy Holdings magába foglalja a brit ipar számára földgáz tárolási szolgáltatásokat ellátó a BG Storage-t is.

A BG International a nemzetközi földgázpiacon lévő lehetőségek kiaknázásának lehetősége elé néz.. A BG International fő stratégiai eleme az erőteljes növekedés hosszú távon. A BG International energia és áram üzletága középtávon a társaság eszközeinek 60 százalékát teszik ki, folytatni akarja sikeres szénhidrogán ágazatát. A 2,5 millió – Nagy-Britannián kívüli – fogyasztó számát és a földgázszektorban a növekedési programját növelni kívánja, többek között a távközlési ágazatban és a földgázágazatban szolgáltatások és termékek nyújtásával. A kevésbé tőkeintenzív üzletágak segítik a tőke megtérülést.

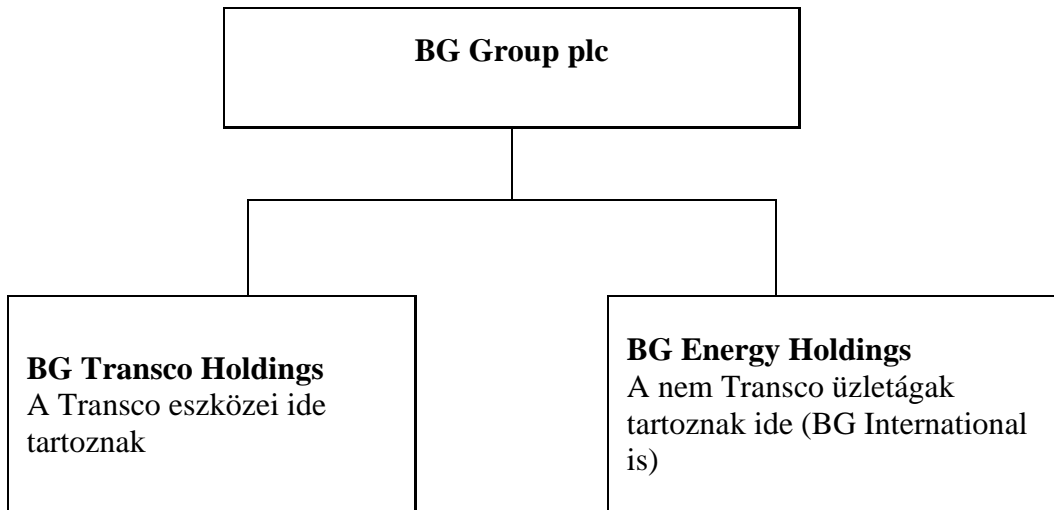
A csoport 1999-es szerkezetváltását követően a Transco és a BG International-t is magába foglaló BG Energy Holdings önálló jogi személy.

29. ábra: Előző struktúra: BG plc

MARMOL

30. ábra: Új struktúra: BG Csoport

3.6. A Lattice leválása, majd a National Grid létrehozása

Ezt követően, további lépésként, 2000 október 16-án a BG Group plc részvénytulajdonosai jóváhagyták a Lattice Group plc leválását a BG Group plc-ről.

31. ábra: A Lattice és a BG csoport

Lattice

Lattice Group

BG^g
BG Group

Infrastruktúra Technológiai Csoport Integrált gázüzlet, brit és nemzetközi (Infrastructure Technology Group) üzletágból áll, amit korábban BG International-ként ismertek

Advantica

(korábban a BG Technology)

Lattice Energy Services

(korábban a BG Energy Services)

Lattice Property

(korábban a BG Property)

The Leasing Group

FPLTelecom

Transco

<http://www.britishgasplc.co.uk/>

BG Storage

2002-ben a Lattice Group plc és a gáz és áram szállítást és a gázelosztási hálózatokat tulajdonoló és működtető a National Grid fúziójával létrejött a National Grid Transco plc, amely az egységes arculat végett 2005. nyarán National Grid plc-vé változtatta a nevét. Az új név és vállalati identitás a brit és az USA-beli National Grid-re vonatkozik. 2005. októberében a National Grid plc leányvállalatainak elnevezése is megváltozott.

32. ábra: 2005 októbere: National Grid plc leányvállalatainak profilja és névváltozása

Korábbi regisztrált név		Új regisztrált név	Név, ami alatt kereskedik
National Grid Transco plc	<p>Anyavállalat</p> <ul style="list-style-type: none"> • A világ egyik vezető közüzemi vállalata, biztonságos és hatékony energiaellátás céljával • Üzletágai vannak a hálózat nélküli távközlésben, 	National Grid plc	National Grid

MARMOL

	ingatlanügyletben, importban	LNG		
National Grid Company plc	Brit áramátvitel • Brit rendszer üzemeltető • Távfűtési társaság tulajdonos Angliában és Wales-ben 340 alállomással		National Grid Electricity	Transmission plc
National Grid	• Brit rendszer üzemeltető • Vezetéktulajdonos Nagy- Britanniában – 4,300 mérföld magasnyomású csővezeték + 7 partmenti terminál - Brit gázelosztó, 11 millió fogyasztót 82,000 mérföld csővezetéken keresztül lát el • Az elosztó hálózata a brit fogyasztók kb. 50 %-át látja el.		Transco plc National Grid Gas plc	National Grid
Massachusetts Electric Company Niagara Mohawk Power Corporation The Narragansett Electric Company Nantucket Electric Company Granite State Electric Company New England Power Company	• Áramvezeték 9000 mérföld • Áramszolgáltatás kb. 3.3 millió fogyasztó részére Gázszolgáltatás 565,000 fogyasztó részére		Változatlan maradt a nevük	National Grid
Crown Castle UK Limited	• A legnagyobb független mobil távközléshez szükséges infrastruktúra szolgáltatója • Analog és digitális rádió és TV közvetítés számára szükséges infrastruktúra szolgáltatója		National Grid Wireless Limited	National Grid Wireless
Grain LNG Limited	LNG Import Terminál - Isle of Grain, Kent • Az első új brit LNG import terminál, az 1. fázis kész, a 2 fázis megvalósítás alatt		National Grid Grain LNG Limited	National Grid
Secondsite Property Portfolio Limited	Brit ingatlan menedzsment		National Grid Property Limited	National Grid

MARMOL

Transco Metering Services Limited	Brit mérés üzletág • kb 20 millió gázórát üzemeltet szerte Nagy-Britanniában • Gázmérő leolvasási szerződése van a nagyobb energiaszolgáltatókkal	National Grid Metering Limited	National Grid Metering
Basslink Pty Limited	Áram Interconnector projekt • Tasmania bekötése a nemzeti áramszolgáltatásba	National Grid Australia Pty Limited	National Grid

Forrás: <http://www.nationalgrid.com/NR/rdonlyres/CD278814-191C-42A0-BDA7-229E0092F870/3916/renamingreleasefinal7Oct.pdf>

4. A munkavállalók pénzügyi részvétele a szétválást követően

A szétválást követően mind a BG Group plc és mind a Lattice Group plc esetében döntés született a dolgozói részvénytulajdonosi programról. Ennek keretében a BG Group vagyonkezelője – amely egyúttal a BG csoport részvénytulajdonlással ösztönző tervéért is felel (Share Incentive Plan (the 'SIP')), megszerzett 258,926 darab 10p névértékű törzsrészt, 334p 2004 május 14-i áron, a SIP-ben résztvevők számára. 2005 március 22-i – 417 p - áron a BG Csoport vagyonkezelője a programban résztvevők számára 100 ezer 10p-s törzsrészt szerzett meg.

A Share Incentive Plan (SIP)-et, azaz a részvénnyel ösztönző tervet, mint a dolgozók motiválásának eszközének lehetőségét egy 2000-ben megszületett pénzügyi törvény tette lehetővé. A törvény arra ösztönözte a vállalatokat, hogy minél többen ajánlják fel dolgozóiknak a részvénnyel való részesítést. A vállalatok évente £3000 font értékben ajánlhatnak fel dolgozóiknak térítésmentesen részvényeikből. 2000/2001-ben 70 ezer dolgozó vett részt ebben a programban, 2001-2002-ben 140 ezer dolgozó jutott térítésmentesen vállalatának részvényéhez, 2002-2003-ban 335 ezren, 2003-2004-ben pedig már 660 ezren. A térítésmentes részvényjuttatás mellett a törvény lehetőséget biztosít pl. a kedvezményes üzletrészhez jutáshoz is. 2003-2004-ben már csaknem 3 millió munkavállaló szerzett üzletrészt kedvezményesen

MARMOL

társaságában. Ezek a megoldások természetesen különféle adókedvezményekkel járnak.

A dolgozók és a menedzserek pénzügyi részvételének összesen négyféle lehetősége áll Nagy-Britanniában rendelkezésre, különböző kedvezényekkel kecsegtetve, ezek a következők:³⁷

- Company Share Option Plan (CSOP)
- Enterprise Management Incentives (EMI)
- Share Incentive Plan (SIP)
- Save As You Earn (SAYE or Sharesave)

³⁷További részletek a következő honlapon találhatóak:
<http://www.hmrc.gov.uk/shareschemes/>

Források

OFGEM, Summary paper on Great Britain's gas and electricity markets, August 2005

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/business/4528377.stm>

[http://www.euromonitor.com/Natural_gas_in_UK_\(mmp\)](http://www.euromonitor.com/Natural_gas_in_UK_(mmp))

www.bg-group.com

A BIZOTTSÁG 95/49/EK IRÁNYELVE (1995. szeptember 26.) a szállítóvezeték-rendszereken keresztül történő földgáztranzitról szóló 91/296/EGK irányelv hatálya alá tartozó társaságok listájának frissítéséről

http://en.wikipedia.org/wiki/British_Gas

http://www.bg-group.com/media/archive_2000/pr-098.html

<http://www.britishgasplc.co.uk/>

<http://www.eia.doe.gov/emeu/pgem/ch5b.html>

http://www.shell.com/home/Framework?siteId=gasdirect-en&FC2=/gasdirect-en/html/iwgen/leftnavs/zzz_lhn2_0_0.html&FC3=/gasdirect-en/html/iwgen/about_shell/aboutshellgasdirect_12041445.html

www.centrica.com

www.nationalgrid.com

<http://www.britishgasplc.co.uk/>

www.transco.uk.com

MARMOL

A Fair Deal for Consumers, UK Government Green Paper on Modernizing the Framework for Utility Regulation, Cm 3898, March 1998

Beesley, Michael (1997) *Privatization, Regulation and Deregulation*: Routledge.

Veljanovski, Cento (1991) *Regulators and the Market*: Institute of Economic Affairs.

Boyfield, Keith (1997) *Privatization: A Prize worth Pursuing?* European Policy Forum (esp chapter 11).

Adam Smith Institute (2002) [Broadband Britain](#) (download PDF 55kb) (the problems of micro-regulation in telecoms) www.adamsmith.org.

Adam Smith Institute (1993) *But Who Will Regulate the Regulators?* www.adamsmith.org.

P Ackers & J Payne (1998) 'British trade unions and social partnership: rhetoric, reality and strategy' *International Journal of Human Resource Management*, 9,3, 529-550

W Brown (2000) 'Putting Partnership into Practice in Britain' *British Journal of Industrial Relations* 38, 2, 299-316

J Kelly (1996) 'Union militancy and social partnership' in P Ackers, C Smith & P Smith (eds) *The New Workplace and Trade Unionism* London: Routledge

Oil and Gas Journal

World Oil

Platt's Oilgram News

British Gas, Annual Report and Accounts 1995

MARMOL

BC Group Data Book 2005

Pressure Rises As British Gas Puts Government in the Dock," The Times (July 26, 1996).

PowerGen PLC, Report and Accounts 1995 , p. 10

European Commission (2002), First Benchmarking Report on the Implementation of the Internal Electricity and Gas Market, Commission Staff WP) és <ftp://ftp.igier.uni-bocconi.it/wp/2003/230.pdf>

IV. rész: a francia gázpiac és az EU

1. A francia gázpiac

A francia gázpiac forgalma meghaladja az 500 TWh-t, s csaknem teljes egészében import földgázon alapszik. A francia gázpiac legnagyobb beszállítója Norvégia, a teljes földgázimport 30 százalékát innen érkeznek. A prognózisok alapján a francia földgázfogyasztás 2008-ra 520.9 TWh-ra nő. Franciaországban a hazai gázellátók fedik le a gázpiac csaknem teljes egészét, a külföldi vállalatok csupán a franciaországi gázellátás 3 százalékát nyújtják.

1.1. A francia gázpiac szerkezete

A francia gázpiac koncentrált. A francia földgázszektor döntő része az állami tulajdonban lévő **Gaz de France (GdF)** kezében van. A Gaz de France a világ negyedik legnagyobb földgáz importőre. A Gaz de France monopóliumot élvezett a földgázimport, forgalma 2003-ban 145 millió euró, illetve 533 md kwh hazai és 59 md kwh export volt. A Gaz de France csoport összesen 29924 főnek ad munkalehetőséget, Franciaország területén 8324 főnek (2004-es adat).

A francia gázpiac másik fontos szereplője a világ negyedik legnagyobb olaj- és gázipari vállalata, a **TotalFinaElf**, forgalma 2003-ban €104.7 milliárd volt. A Total 130 országban van jelen és 111 ezer alkalmazottja van.³⁸ A Total, a Gaz du Sud-Ouest-on (GSO) keresztül vesz részt a földgáz-üzletben.

A francia gázpiac sajátossága az, hogy a két legnagyobb francia gázszektorbeli vállalat - a GdF és a Total mellett - 22 független helyi – az önkormányzat irányítása alatt álló – cég szolgáltatja a földgázt, főleg a kis-és közepes városokban, de olyan nagyobb városokban is, mint Bordeaux, Strasbourg és Grenoble.

Földgázszállítás

A szállítóvezeték-rendszereken keresztül történő földgáztranzitról szóló 91/296/EGK irányelv hatálya alá tartozó francia társaságok köre a bizottság 95/49 EK irányelve³⁹ alapján a következők:

³⁸ <http://www.total.com/en/group/presentation>

- Gaz de France
- SNGSO (SOCIETE NATIONALE DES GAZ DU SUD OUEST) (GSO)
- Compagnie Française du Méthane (CFM)

Megjegyezzük, hogy a Gaz de France 2005 július elsejétől visszavette leányvállalatától, a Compagnie Française du Méthane-tól (CFM)-t, a földgáz kereskedelmével kapcsolatos tevékenységéhez kapcsolódó szerződés állományát.

1.2. Francia gázpiac: lassú liberalizáció

A francia földgázszektorban az 1998. június 22-i egységes piacról szóló irányelv adaptálásával kapcsolatos törvényelőkészítés 2000. folyamán zajlott. Az érintettekkel való konzultációk hosszú sora után elkészült a törvénytervezet, amit a Miniszterek tanácsa 2000. május 17-én fogadott el. Ennek ellenére az EU 1996-os és 1998-as irányelvének adaptáló törvény életbe lépésére csak 2003. januárjában került sor.

Az 1998-as irányelvet tartalmazó törvény életbe lépésének késése ellenére a nemzetközi hálózathoz való hozzáférés már 2000. augusztus 10-től lehetővé vált, mégpedig azon feljogosított fogyasztók számára, akik az európai uniós irányelv közvetlen hatását élvezni akarták. Így az uniós gázirányelv 18.2. cikkelye értelmében harmadik fél számára meglévő hálózatokhoz való hozzájutás lehetővé vált azon végső fogyasztók számára, akiknek éves fogyasztása meghaladta a 25 millió köbmétert.

A hálózathoz jutás általános feltételeit és árát számos szállítói hálózat üzemeltető nyilvánossá tette, és ezek megtalálhatók a honlapokon is.

A Gaz de France nyilvánosságra hozta a francia területen működő két LNG feldolgozó terminál használatának kereskedelmi feltételeit is. Továbbá, a Gaz de France és a Compagnie Française de Méthane feljogosított fogyasztói számára **“rugalmassági szerződéseket”** vezetett be. Ezek lehetővé teszik, hogy a hálózat

³⁹ A BIZOTTSÁG 95/49/EK IRÁNYELVE (1995. szeptember 26.) a szállítóvezeték-rendszereken keresztül történő földgáztranszitról szóló 91/296/EGK irányelv hatálya alá tartozó társaságok listájának frissítéséről

bizonyos pontjain alacsony fogyasztási időszakban ideiglenesen gázt tartalékoljanak/tároljanak, illetve a megnövekedett fogyasztás idején ezt a gázt lehívják. Ez a rendszer lehetővé tette a feljogosított fogyasztók számára gázellátásukkal kapcsolatos szerződéseik újra tárgyalására, és néhány esetben az ellátó lecserélésére.

A 2003-as EU-s gázirányelv hazai alkalmazása – ellentétben az 1998. évvel - meglehetősen gyorsan megvalósult: a 2003. június 26-i gázirányelv 2004 augusztus 9-én lett nemzeti törvény.

A 2003-as EU-s gázirányelv gyors hazai adaptálása és törvénybe iktatása azonban nem jelentette, hogy Franciaország kitörő örömmel fogadta volna a piaci verseny szükségességét a gázpiacon. Míg más EU-s tagállamok azonnal lehetővé tették a liberalizációt, Franciaország úgy döntött, hogy **két lépésben nyitja meg a piacot**: 2004. júliusában az ipari és nagyfelhasználók előtt, míg a háztartások számára csak 2007. júliusától teszi ezt lehetővé. **Azzal, hogy a francia gázpiac hagyományos főszereplője erős piaci pozícióval rendelkezik, az új versenytársak eddig csak kismértékben járultak hozzá monopóliumhelyzetének megváltozásához.** A verseny egyelőre leginkább Franciaország északi régiójában jelent meg, ahol a gázszállítást szolgáló infrastruktúra fejlett, s a vezetékrendszer sűrűn hálózta be ezt a területet.

A francia földgázszektorban a **verseny kibontakozása előtt** rövid távon nem orvosolható **belső és külső akadályok** vannak. Ezek a következők:

1.2.1. A gázár

Franciaország a felhasznált földgázának 97%-át döntően Oroszországból, Norvégiából és Algériából importálja. A GdF a francia földgáz fogyasztás 90 százalékára hosszú távú megállapodással rendelkezik. Ez az áringadozás következtében a francia földgázpiacot sérülékennyé teszi és a verseny kialakulása ellen hat.

A nem-EU ellátókkal kötött hosszú távú megállapodások indexációs megoldásainak következtében a gázárak követték az olajárak alakulását. Ez azt eredményezte, hogy

az azonnali piacon a földgázár időnként magasabb, mint a történelmi földgázcégek által a hosszú távú megállapodások alapján fizetett ár, s várhatóan ez a körülmény nem változik, ami viszont nem kedvez azoknak az új belépőknek, akik nem hosszú távú megállapodások alapján szerzik be a földgázt.

Franciaországban az aktuális költségeket nem feltétlenül tükröző szabályozott árak együtt léteznek a piaci árakkal, ami viszont negatívan hat az ipari fogyasztók esetében a szolgáltató kiválasztásánál. 640,000 ipari és üzleti nagyfogyasztó jogosult arra, hogy ellátót válasszon. 2005. május elsejéig kb. 35,000 választott ellátót és a legtöbbjük a piaci árat kínáló, már meglévő üzemeltetőjét választotta, és csupán 308 választott egy másik, a szolgáltatást piaci áron kínáló gázellátót. **Azaz a választásra jogosultak 90 százaléka nem változtatott az ellátóján, és így továbbra is valójában a szabályozott áron kapja a szolgáltatást,** ami alacsonyabb általában, mint a nagykereskedelmi árral is szembe nézni köteles új belépő tud nyújtani. Ezért azután, a francia gázszabályozó hivatal, a Commission de Régulation de l'Energie (CRE) célja a feljogosított fogyasztók számára a szabályozott árak felfüggesztése.

1.2.2. Az földgáz-infrastruktúra egyenlőtlen megoszlása Franciaországban

A földgáz-infrastruktúrát illetően Franciaország két övezetre osztható, az északi és a déli részre. Az **északi és az északkeleti régió** sűrűbben lakott, mint az ország többi része. A földgázpiaci verseny kibontakozását elősegítő sűrű szállítói hálózat, egy metán végpont Montoir-de-Bretagne-ban, három csővezeték betáplálási pont a belga határhoz közel (Dunkerque, Obergailbach and Taisnières), egy csővezeték betáplálási pont a német határnál (Oltingue), és tárolási kapacitások is találhatóak itt.

Kevésbé jó a helyzet **Dél-Franciaországban**, ez a régió kevésbé ellátott szállítói hálózattal, s egészen a legutóbbi időkig az egyetlen földgázbelépési pont Dél-Franciaországba a Fos-i metán terminál volt (Fos Tonkin), a Földközi tengernél, de nem rendelkezett LNG letöltési kapacitással a nagyobb metán szállító hajókról. Bár az infrastruktúra javul –Spanyolországból földi csővezeték összeköttetés épült ki (Port-de-Larrau), és üzembe lép a Total Euskadour projektje keretében létrejövő csővezeték, a helyzet javulása nem azonnal következik be. 2007-ben Fos-ban (Fos II

Cavaou) 8.3 Gm3 kapacitással jön létre egy további metanol terminál. Ennek tulajdonosai a GdF (70%-ban) és a Total (30%-ban) lesznek.

2004. végén Dél-Franciaországban a gázpiaci verseny rövid távon történő ösztönzése érdekében a GdF és a Total együtt 16.1 TWh (terawatt óra) gázmennyiséget bocsájtott árúba három évre. Valamennyi felkínált földgázt eladtak, vagy aukción, vagy közvetlenül, a vevők a BP, Distrigaz, Gas Natural, Iberdrola és az EDFváltak.

1.3. A versenyt elősegítő tényezők

2004-ben és 2005-ben számos intézkedést foganasítottak a gázpiaci liberalizálás erősítése érdekében. A versenyre pozitív hatást gyakoroltak az olyan lépések, mint a Gaz de France korlátolt felelősségű társasággá történő átalakítása, majd részleges privatizálása, a **szállítás, a gáztranszmisszió leválasztása a Total és a GdF-ből két szeparált jogi személyiséggé létrehozásával**, az infrastruktúrához való hozzáférést illető új szabályozás, a raktározási kapacitásokhoz való harmadik fél hozzáféréseinek menedzsmentje.⁴⁰

1.3.1. Gázellátási program

A francia gázszabályozó hivatal, a Commission de Régulation de l'Energie (CRE) arra kérte a Gaz de France-t és a Total-t (a GSO leányvállalatán keresztül), hogy 2005 január 1-től időszakos gázellátási programot indítsanak. Ezt a kérést az Európai Bizottság is megerősítette.

1.3.2. Piaci szerkezetváltás a szállítói hálózat üzemeltetés terén

2003. januárjában, a gázpiaci szabályozás életbelépésével, a francia gázszabályozó hivatal, a Commission de Régulation de l'Energie (CRE) arra kérte a Gaz de France-t és a Total-t, hogy **válassza szét közös érdekelttségét a szállítói hálózatot**

⁴⁰ Summary for the attention of DG TREN, Commission de Régulation d'Énergie, Paris, 2005 július 29, p.3.

üzemeltető vállalatokban, a **Compagnie Française du Méthane (CFM)** -ben és a **Gaz du Sud-Ouest (GSO)** -ban. Ezzel kapcsolatban 2003. novemberében a Gas de France és a Total egy megállapodásról szóló protokollt írtak alá, amelynek alapján 2004. október 18-én megszületett a 2005. január elsején életbe lépő megállapodás. Ez a megállapodás arra vonatkozott, hogy a Total megszerezi a GSO, a Gaz de France pedig a CFM ellenőrzésének 100 százalékát.

E lépések következtében **egyrészt** a **Gaz de France** és a **Total** kereskedelmi tevékenysége teljesen szétválasztódott egymástól: a **Compagnie Française du Méthane (CFM)** fogyasztókat kiszolgáló üzletágának egy része és a teljes **Gaz du Sud Ouest (GSO)** a Total földgázkereskedelemmel foglalkozó leányvállalatának, a **Total Energie Gaz** –nak a (**TEGAZ**) tulajdonába került.

Másrészt egyszerűsödött és karcsúsodott a földgáz szállítás irányítása: a Compagnie Française du Méthane (CFM) infrastruktúrája integrálódott a Gaz de France-éhoz, és újradefiniálták a Gaz de France szállítói hálózata és a **Total Infrastructures Gaz France (TIGF)** hálózat közötti határvonalakat. A 2003. évi EU-s gázirányelvnek megfelelően a Total jogilag szétválasztotta földgázszállítói és kereskedelmi tevékenységét. Mint említettük a Gaz du Sud Ouest (GSO) egyetlen részvénytulajdonosa is a Total lett. Partnerségi megállapodás keretében, a 2007-ben elkészülő, 8,25 milliárd köbméter kapacitással rendelkező, Marseille melletti Fos Cavaou (Fos 2) terminál kapacitásából 2,25 milliárd köbméterrel a Total fog rendelkezni, valamint lehetőséget fog kapni arra is, hogy a terminált üzemeltető társaság egyharmada a tulajdonába kerüljön. A megállapodás arra is kitért, hogy a Gaz de France szállítási hálózat részlege és a Total Infrastructure Gaz France (TIGF) egymás között koordinálja a spanyol földgáz behozatalához szükséges közös beruházásokat, és szavatolja a gázszállítást a jövőbeli Fos Cavaou cseppfolyósított földgáz (LNG) terminálról.

Ezeket a lépéseket és a Commission de Régulation de l'Energie (CRE) árképzési javaslatát jelentős lépésként értékelik a francia gázpiac liberalizálásának irányába, ugyanis ezzel megvalósulni látszik a hatékony verseny a Total és a Gaz de France között az egész ország területén, hiszen ezzel megszűnt az, hogy egyes régiókban közös tulajdonban lévő leányvállalataikon keresztül nyújtották szolgáltatásaikat;

2004. októberében a Commission de Régulation de l'Energie (CRE), a földgáz szállítási hálózatok használatánál egy olyan tarifát javasolt, amely figyelembe veszi a fenti megállapodás által okozott változások hatását, s a két zóna megszűnésével leegyszerűsödik a földgázszállítással kapcsolatos árképzés.

1.3.3. Harmadik fél hozzáférési lehetősége a raktározási kapacitásokhoz

1A 2004. augusztus 9-i törvény – a 2003/55/EK hazai alkalmazása - lehetővé teszi a harmadik felek számára a földgáztározó kapacitáshoz való hozzájutás kialakítását. Az irányelv a tagállamok számára megengedi a választást a szabályozott hozzáférés (azaz független szabályozó hatóság által megállapított tarifa) és a kialakított feltételekkel történő hozzáférés között (amikor az üzemeltető határozza meg a tarifát és a hozzáférés általános feltételeit.)

2

3Előzőleg az új kereskedőknek nem volt joguk közvetlenül elérni a tároló kapacitásokat. Ezen a helyzeten változtatott az említett 2004. augusztus 9-i törvény, amely transzparens és diszkrimináció mentes hozzáférést biztosít a tározó kapacitásokhoz, és a Commission de Régulation de l'Energie (CRE)-nek ad lehetőséget a viták rendezéséhez. A törvény azt is előírja, hogy a francia piacon valamennyi földgáz-ellátónak még a tél beköszönte előtt földgázt kell raktároznia, attól függően, hogy rendelkezésére-e áll valamilyen más megoldás, ha rugalmasan alkalmazkodni kell a téli kereslethez, illetve attól függően, hogy milyen a fogyasztói bázisa. A törvény továbbá, előírja, hogy ha a fogyasztó ellátót cserél, akkor a vonatkozó tározókapacitás is átkerül az új ellátóhoz..

1.4. EDF és GDF⁴¹: fúzió?

A Gaz de France elnöke, ugyanúgy, mint a Gaz de France vezetői, a Gaz de France és az EDF szétválasztásának híve. Ezért furcsa helyzet állt elő akkor, amikor a Gaz

⁴¹ Eric Buttazzoni: **DEPART AVEC ARMES ET BAGAGES**, Editio, September 2004, <http://66.249.93.104/search?q=cache:Rzf15LEJM5wJ:www.fnme-cgt.fr/cnt/doc/183/11671-fjoint.GDF+%22+Eric+BUTTAZZONI%22&hl=hu>

de France elnökét kinevezték az EDF élére. Többekben felmerült a kérdés, visszavonja-e az EDF új irányítója visszavonja-e eddigi stratégiáját, és a fúziót fogja-e támogatni? A gázipari és villamosenergia szektorbeli dolgozók többsége arra szavazott, hogy az EDF és a GDF egy vertikálisan integrált állami vállalatban egyesüljön. Ezt a vállalatok vezetősége lehetetlennek tartja. A munkavállalók azt követelik, hogy az állam állítson fel egy független bizottságot az EDF és a GDF termelésének és kereskedelmi tevékenységének egy lehetséges fúziójáról.

2. A Gaz de France

A Gaz de France működteti Európa legnagyobb földgázszállító hálózatát és a második legnagyobb földgázipari cég Európában.

2.1. *Gaz de France jellemzői*

A Gaz de France a franciaországi szolgáltató vállalatok között a harmadik legnagyobb, Olaszországban pedig a második. **Franciaországban** 31,185 km nagynyomású földgázszállító vezetékkel 2 a cseppfolyósított földgáz, LNG terminállal, 14 földalatti tározóval rendelkezik, és 655 milliárd kWh földgázt szállít és tárol.

A Gaz de France elosztói tevékenységét 169,244 km hálózatában teljesíti, amihez 8,770 települést (a franciaországi lakosság 75 százalékát) csatlakoztattak. Franciaországon kívül a Gaz de France további 4 millió fogyasztóhoz juttatja el a gázt.

2.2. *Tulajdonosi struktúra*

A Gaz de France 1946-ban jött létre, közszektorbeli vállalatként. 2004. augusztus 9-én alakult át társasággá. Az egy árura való fókuszálás kötelezettségét feloldották, és ma már a Gaz de France szabadon részt vehet mindenféle ipari tevékenységben, és valamennyi energia szektorban működhet. A deregulált földgázpiacon a Gaz de France így európai versenytársaihoz hasonló hasonló forrásokkal rendelkezik. A

részvénytársasággá történő átalakítás is lehetővé teszi a Gaz de France-nak, hogy növekedéséhez elengedhetetlen forrásokhoz jusson. A 2004. augusztus 9-i törvény felhatalmazta a Gaz de France-t, hogy tőkeállományának 30 százalékát magán-és külföldi befektetőnek adja el. Ennek ellenére a Gaz de France továbbra is közszektorbeli vállalat maradt, **többségi tulajdonosa a francia állam.**

2.3. Gaz de France leányvállalatai

A Gaz de France Európában és a szerte a világban jelen van leányvállalataival⁴²

33. ábra: Gaz de France üzletágai

⁴² <http://www.gazdefrance.com/public/page.php?iddossier=428>

MARMOL

“Energia ellátás és a szolgáltatások” üzletág			„Infrastruktúra” üzletág		
Feltárás-termelés			Szállítás, tározás Franciaországban		
Leányvállalat neve	Ország	Tulajdonosi részesedés	Leányvállalat neve	Ország	Tulajdonosi részesedés
EFOG	Nagy-Britannia	22,5 %	CFMH	Franciaország	55 %
ENERCI*	Elefántcsontpart	49 %	GSO	Franciaország	30 %
EEG Erdgas Erdöl GmbH	Németország	100 %	Elosztás, Franciaország területén		
Gaz de France Norge	Norvégia	100 %	Gaz de Bordeaux*	Franciaország	16 %
GDF Production Nederland	Hollandia	100 %	Gaz et Electricité de Grenoble*	Franciaország	4,3 %
GDF Britain	Nagy-Britannia	100 %	Gaz de Strasbourg	Franciaország	24,9 %
Gaz de France Exploration Algeria	Algéria	100 %	Szállítás és elosztás Franciaországon kívül		
Gaz de France Exploration Egypt	Egyiptom	100 %	Arcalgas*	Olaszország	33 %
Gaz de France Exploration Poland	Lengyelország	100 %	BOG*	Ausztria	44 %
Gaz de France Exploration UK	Nagy-Britannia	100%	Consortio Mexi-Gas	Mexico	100 %
Gaz de France Produktion Exploration Deutschland	Németország	100%	Degaz	Magyarország	99,8 %
NoordGasTransport (NGT)	Hollandia	38,6 %	Egaz	Magyarország	99,4 %
Energia eladás és vétel			Energia Mayakan	Mexico	67,5 %
AES Energia Cartagena*	Spanyolország	26,2 %	Estag*	Ausztria	5 %
DK6	Franciaország	100 %	Groupe Gasag	Németország	31,6 %
Dunelys*	Franciaország	100 %	Gaseba Uruguay	Uruguay	51 %
Gaselys	Franciaország	51%	Gasoductos del Bajío	Mexico	100 %
Gaz de France Deutschland	Németország	100 %	Groupe Noverco	Canada	17,6 %
			Groupe GDF Québec	Canada	100 %

2.4..Ellátási kötelezettség

A Gaz de France közérdekű szolgáltatási kötelezettségét a 2004. augusztus 9-i törvény írja elő, a francia állam és a Gaz de France között létrejött megállapodás rögzíti a részleteket. A megállapodás három évre (2005-2007) szól, a Gaz de France rendszeres, minőségi szolgáltatásáról, gázáraknak a nem feljogosított fogyasztókhoz történő – több éves alapon történő - igazításáról, a környezetvédelmi követelményekről, a fejlesztési stratégiáról szól.

2.5. A Gaz de France stratégiája

2000. augusztusában a Gaz de France harmadik fél számára is megnyitotta a szállító- és az elosztási hálózatát, de ez nem jelenti azt, hogy ne folytathatná a szállítási és elosztási hálózatok, a tározók és az LNG terminálok fejlesztését.

A Gaz de France stratégiája az egyes üzletágaknak és a kereskedelmi kínálatnak a korábbinál erőteljesebb integrálásában rejlik. Célja, hogy egy olyan földgáz alapú energiaipari vállalat legyen, amelyet Európai piacvezetői között tartanak számon. Ennek elérése érdekében a Gaz de France nagyonis ambíciózus – két prioritáson alapuló - fejlesztési projekttel lépett elő: 1.) üzleti ágazatainak erőteljesebb integrációja, és 2.) erőteljesebb európai jelenlét.

Az “Energia ellátás és a szolgáltatások” üzletág és az “Infrastruktúrák” együttes célja a megbízható energia ellátás.⁴³ Az **“Energia ellátás és a szolgáltatások” üzletág** magába foglalja a termelést és az értékesítést, „multi-energia” és „multi-szolgáltatás” csomagokat kínálva a fogyasztóknak. Az **“Infrastruktúra” üzletág** - szabályozott keretben - a földgázszállításra és elosztásra irányul.

“Energia ellátás és a szolgáltatások” üzletág:

Fetárás és kitermelés

⁴³ <http://www.gazdefrance.com/public/page.php?iddossier=428>

MARMOL

- Menedzsment és részvétel a gázfelárásban és kitermelésben partnerként vagy üzemeltetőként
- A földgáz és kőolajtermékek forgalombahozatala, a kereskedelmi ágazatban
- Stratégiai célok. A csoport hosszú távú célja az eladása 14 százaléknak megfelelő földgázmennyiség kitermelése.

Energia beszerzés és eladás

- A csoport kínálati portfóliójának optimalizálása három fő irányban: hosszú távú szerződése, a csoport saját forrásai és rövid távú részvétel más piacokon.
- Energia és a vele járó szolgáltatások eladása Franciaországban és Európában egyaránt.
- Energia eladás a lakosságnak, vállalkozásoknak és önkormányzatoknak.
- Stratégiai cél: Annak elérése, hogy a csoport legyen az előnyben részesített energiaértékesítő.
- A csoport földgáz kínálatának megerősítése.
- Electromos áram kínálati portfólió létrehozása, részben termelési kapacitások vétele és kifejlesztése alapján.
- Gáz-és áram adásvétel kifejlesztése a nagyobb európai ipari fogyasztók és disztribútorok irányába.
- Multi-energia csomag kifejlesztése (gáz és áram) valamennyi országban, ahol a csoport jelen van, a lakossági fogyasztók számára, különös tekintettel 2007 gyors közeledtére.

Szolgáltatások

- Az energia eladással együtt nyújtott szolgáltatások fejlesztése.
- Stratégiai cél: a piaci részesedés növelése európai és franciaországi növekedése segítségével

- Multi-szolgáltatás csomagok kialakítása szerte Európában, ahol a csoport jelen van, kiegészítve a csoport multi-energia csomagját (gáz és áram).

“Infrastruktúra” üzletág:

“Szállítás és tározás Franciaországban

- Értékesítés és szállítás
- Fejlesztés és működtetés: szállítási eszközök, földalatti tározók Franciaországban, LNG terminálok Franciaországban
- **Stratégiai cél** a hálózati működés javítása és a fenntartható beruházások politikája a francia szállítási, tározási és LNG infrastruktúrába

Elosztás Franciaországban

- Franciaországban az elosztási hálózat fejlesztése és működtetése
- Adásvétel és elosztás a szállítók számára
- Stratégiai célok: a növekedés ötvözése a közszolgálattal, valamint a hálózat további növelése .

Nemzetközi szállítás és elosztás

- A leányvállalatok irányítása.
- Az elosztási hálózatok működtetése a leányvállalatokon keresztül
- Stratégiai célok: vezető európai csoporttá válni a legnagyobb szállító és tározó infrastruktúra projekteken való részvétellel, főleg Európában, valamint részvétel az elosztó vállalatok általános szerkezeti átalakításában.

2.6. Európai jelenlét megerősítése

A Gaz de France stratégiájának eleme - mint ahogy az előbb is láttuk - **európai jelenlétének megerősítése**. Ezzel, egyebek mellett, célja a francia gázpiacon óhatatlanul bekövetkező piacvesztés kompenzációja. A csoport azt tervezi, hogy jelentősen megnöveli piaci részesedését, különösen Olaszországban, Németországban, Nagy-Britanniában, a Benelux államokban, Spanyolországban és Kelet-és Közép-Európában. A Gaz de France arra törekszik, hogy tulajdoni részt szerezzen az európai szállító és elosztó rendszerekben, és aktív a nemzetközi projekteken, különösen pl. a cseppfolyósított földgáz, LNG, projektben.

2.7. A növekedés és a közszolgálat együttes célja

A jelenlegi körülmények között, amikor a közhangulat a piaci verseny szempontjának elsődlegességét húzza alá, a Gaz de France amellett kötelezte el magát, hogy ötvözi a vállalati növekedést (fenntartható fejlődést) és a közszolgálat iránti elkötelezettséget.

3. Gaz de France és Total: szerkezeti változások a uniós követelményeknek megfelelően

GdF korlátolt felelősségű vállalattá alakult, ahol a francia állam az egyetlen részvényes. 2005. júliusában a részvények több mint 20 százalékát piacra dobta.. A tranzakciót követően is az állam marad a legnagyobb tulajdonos a részvények fennmaradó 78 százalékával, és 2,5 milliárd euró bevétellel.

A GdF tőzsdére vitele a franciaországi privatizációs hullám része, amely elsősorban a nagy állami közszolgáltatók részleges eladását célozza, nem utolsósorban a nagy államháztartási hiány lefaragásának szándékával. A GdF egyes vélemények szerint azért jó befektetés, mert a francia állam szabályozza továbbra is a vállalat tevékenységét, egyebek között megállapíthatja, azaz **biztosíthatja a mindenkori**

gázarat. Az állam erős részvényesi jelenléte ugyanakkor más vélemények szerint nem túl kedvező a többi részvényes számára.⁴⁴

3.1. A szétválasztás (unbundling)

A 2004. évi új francia gáztörvény megköveteli **szállítói tevékenységek jogi leválasztását (unbundling) a földgázzal való ellátással kapcsolatos tevékenységekről.** Ennek megfelelően a Gaz de France újjászervezte tevékenységét és struktúráját.

Az átszervezés két fő eleme a következő volt:

- **a földgáz földalatti tárolása és a cseppfolyósított földgáz fogadása és újra gáz formájúvá történő alakítása megmaradt az anyavállalatnál;**
- **a szállítási tevékenységek átkerültek egy-egy külön leányvállalatba.**⁴⁵

Ennek keretében 2005. januárjában a Gaz de France és a Total megállapodást írt alá közös leányvállalataikban - a Compagnie Française de Méthane (CFM) –ban és a Gaz du Sud-Ouest (GSO)-ban - lévő tulajdonrészeik szétválasztásáról.

E tranzakciók után

- **a Gaz de France lett a CFMH az egyetlen tulajdonosa (a CFMH tulajdonolja 100 százalékban a CFM-t).**
- **A Total teljes egészében tulajdonosa lett a Gaz du Sud-Ouest, GSO-nak (azaz a Total Infrastructure Gaz France-nak).**

2005. január elsejétől tehát a 2003-as uniós gázirányelv követelményeinek megfelelően mind a **Gaz de France és mind a Total létrehozta jogilag független saját szállítási leányvállalatát** is. A Gaz de France S.A. leányvállalata, a **Gaz de France Réseau Transport S.A. (GdFRT)**, lett, amely a szállítási tevékenységeket s csoport egyéb tevékenységétől különválasztva végzi. Hasonlóképpen, a Total létrehozta a jogilag független szállítási cégét, **Total Infrastructures Gaz France**

⁴⁴ <http://www.privatbankar.hu/html/cikk/kommentar.php?kommentar=11202>

⁴⁵ [http://www.euromonitor.com/Natural_gas_in_France_\(mmp\)http://www.euromonitor.com/Natural](http://www.euromonitor.com/Natural_gas_in_France_(mmp)http://www.euromonitor.com/Natural)

(TIGF)-t (ami korábban a Gaz du Sud-Ouest volt, de a Gaz de France tulajdonrészének leválasztását követően teljes egészében a Total tulajdonába ment át.) A Gaz de France és a Total lehetőséget kapott arra, hogy együttműködjön a dél-franciaországi Fos Cavaou-i LNG terminál létrehozásán.

A két domináns francia gázpiaci szereplőt - erőfeszítéseik ellenére - számos kritikával illetik. Így pl., **nem teljesítették még kellőképpen az elkülönített számvitelre vonatkozó kötelezettségeket**, amit mind a történelmi szolgáltatóknak, mind a helyi elosztóknak meg kell tenniük. A két új független földgáz-szállítási vállalatot illetően a kritika az, hogy **nevükben megtartották az anyavállalatra történő utalást, ami nem a legjobb jel függetlenségükre**. A francia szabályozó hatóság, a Commission de Régulation de l'Energie (CRE) is azt kifogásolta, hogy a **beruházásokat és az irányítást** illetően nem eléggé tűnnek függetlennek a szállítási vállalatok.

3.2. Elosztási hálózat megnyitása valamennyi földgázellátó előtt

2004. július elsejétől a földgázpiac nyitott valamennyi feljogosított – vállalati és önkormányzati – fogyasztó számára, akik szabadon megválaszthatják a szolgáltatójukat. Ez a piaci dereguláció következtében a Gaz de France-nak meg kellett nyitnia elosztói hálózatát valamennyi, Franciaországban működő ellátó előtt. 2004. július elsejétől 633 ezer fogyasztói hely lett feljogosítva a választásra, ami kb. ezerszerese az előző év azonos adatának. Ez a változás megköveteli, hogy - a diszkrimináció-mentesség végett – a bizalmas kereskedelmi információk megfelelő tiszteletben tartását.

A földgáz elosztás biztosítása érdekében 2004. július elsején a Gaz de France elosztási üzletágából létrehozta a **Gaz de France Distribution Strategy-t** és létrejött az **EDF Gaz de France Distribution Operations** is. Ez utóbbi közös Gaz de France – EDF tulajdon, amelynek feladata a hálózatüzemeltetés és az önkormányzatokkal napi kapcsolattartás, és 2007-i a lakossági fogyasztók ellátása. A Gaz de France Distribution Strategy felügyeli a harmadik felek hozzájárását a francia földgázelosztó

hálózatához, biztosítja azonos eséllyel a hozzáférést valamennyi földgázellátóhoz, és kezeli a bizalmas üzleti adatokat.

Megjegyezzük, hogy még 2004-ben Franciaországban nyolc régiót hoztak létre a földgázelosztás szempontjából létre, azért, hogy a feljogosított fogyasztók hozzáférhessenek más ellátókhöz is. Életbe lépett a **SYGARD adatbázis**. Az EDF Gaz de France Distribution Operation irodáiban 96 vevőszolgálati központ is nyílt, az ellátók és a feljogosított fogyasztók közötti kommunikáció elősegítésére. A Gaz de France Distribution Strategy –ben **23 regionális fejlesztési iroda** nyílt, a fogyasztóknak a földgázhálózatokhoz való kapcsolása céljából. Ezek együtt működnek az EDF Gaz de France Distribution Operations-nal és a Gaz de France-cal, mint ellátóval, amely végülis jelenleg az egyetlen működő ellátó ezen a piacon. A vállalati piacon a Gaz de France Distribution Strategy **kilenc ügynökséget** hozott létre, amelyeknek az a feladata, hogy a professzionális fogyasztókkal, ellátókkal tartsa a kapcsolatot, figyelemmel kíséresse ahogy a feljogosított fogyasztók bekapcsolódnak a földgázhálózatba, biztosítva mindvégig a szigorú semlegességet. Az ügynökségek szorosan együttműködnek az EDF Gaz de France Distribution-nal, amely megvalósítja a földgázhálózatba történő becsatlakozást, és megkezd a szolgáltatást az új fogyasztó számára.

3.3. Partnerség erősítése a helyhatóságokkal

A franchise hatóságokkal aláírt megállapodás alapján a Gaz de France elosztója felelősséget vállal a helyi önkormányzatok által irányított területeken a földgázelosztásért.

A piaci dereguláció körülményei között az elosztó segíti a franchise hatóságot és az önkormányzatokat a projektjük megvalósításában, garanciát vállalva a közszolgálatért, a minőségért és a biztonságért. Valamennyi önkormányzat a projekt indítását követően kijelöl egy munkatársat kontakt személyként. A Gaz de France földgázhálózatához jelenleg összesen 8,868 település csatlakozott.

4. Új belépők

A francia Pénzügyminisztérium adatai szerint 28 ellátó – közöttük a Total, a Gaz de France és leányvállalataik) kaptak felhatalmazást gázellátásra a 22 helyi földgázelosztó vállalat mellett, akik a helyi piacon jogosultak kereskedni a földgázzal.

Az új belépők különböző kategóriákhoz tartoznak, és különböző stratégiai célokkal rendelkeznek, a piaci szegmens különböző nagyságára akarnak szert tenni, különböző nagyságú beruházási terveik vannak. Az első nagy csoportba a földgázszektor európai szereplőinek leányvállalatai tartoznak, amelyek anyavállalatai Németországban (E.ON Ruhrgas, Wingas), Spanyolországban (Iberdrola, Gas Natural), Olaszországban (ENI SpA) és Norvégiában (Statoil) vannak. Egy másik csoportot képeznek a francia vállalatok által létrehozott cégek, vagy a Franciaországban hagyományosan jelen lévő vállalatok, mint a BP France, EDF, Air Liquide, Rhodia Energy. Végül, egy harmadik csoportot képeznek a piacon most először megjelenő cégek, mint az Altergaz and Poweo.

Mielőtt bármilyen cég megkezdhetné működését a gázszektorban, egy 2004 márciusi rendelet szerint engedélyt kell kapnia a Pénzügyminisztériumtól. Az engedélyezés esetenként szükségtelenül hosszú időt vehet igénybe, és minden gázelosztással, viszonteladással vagy kereskedéssel foglalkozó vállalatot érint, s azt a célt szolgálja, hogy ne érkezhessen ellenőrizetlenül senki a francia gázszektorba, aki viszont megkezdi működését megfelelő műszaki és pénzügyi kapacitással rendelkezzen a közszolgálati kötelezettségek teljesítéséhez. Egy ellátó pl. a következő információkat kell, hogy – egyebek mellett - rendelkezésre bocsássa:

- a megcélzott vevőkör;
- ellátási megállapodás a jövőbeli ügyfelekkel;
- szállítási kapacitások,
- ötéves üzleti terv;
- ötéves és tízéves gázellátási prognózis; és a
- lépések, amelyek biztosítják a gázellátás folyamatosságát.

Miután valamennyi információ eljutott a minisztériumhoz, az engedély megadásához vagy akár elutasításához öt hónap áll rendelkezésére.

5. Szabályozás a francia gázesektorban

A földgázesektor szabályozását a Pénzügyminisztérium és a szabályozó hatóság, a Commission de Régulation de l'Energie, a CRE munkamegosztásban végzi. Az ellátók számára az engedélykiadása és az árszabályozás a minisztérium hatáskörébe tartozik, habár előzetesen konzultál a szabályozó hatósággal (CRE). A szabályozó hatóság ezzel szemben a hálózatok irányításával kapcsolatos ügyekkel, a szállító és elosztó hálózatokhoz és az LNG berendezésekhez való hozzáféréssel kapcsolatos konfliktusok megoldásával foglalkozik. Megfelelő eljárás után a hatóság joga az is, hogy szankciókat szabjon ki, ha valaki nem veszi figyelembe a hozzáférési szabályokat.

5.1. A földgáz-ágazattal kapcsolatos legutóbbi szabályozások

2005. májusában láttak napvilágot a szállítással kapcsolatos szabályozások és rendeletek. Az első rendelet a kiegyenlítő zónák meghatározására vonatkozik. Ezek száma az eredeti nyolcra öt csökkent, s a tervek szerint a jövőben háromra fog csökkenni. Franciaországban "belépés-kilépés" árrendszert alkalmaznak az ún. fő szállítórendszeren (azaz a földgáz betáplálási pontjától a fő tárolóba történő érkezésig), míg a regionális szállítóhálózatok esetében az árat a távolság arányában kalkulálják.

Egy további – 2005. júniusi - rendelet vonatkozik a Gaz de France és a TIGF által üzemeltetett szállítási hálózatokban alkalmazott árak kalkulációjára..

A minisztérium a további területeket szándékszik szabályozni:

- (i) az LNG (metán terminálok) használatának árával kapcsolatos szabályok; és
- (ii) az újabban kiépített infrastruktúrához való harmadik fél által történő hozzáférés elveinek alkalmazása alól való kivétel meghatározásánál alkalmazott módszerekkel kapcsolatos szabályok.

Ez kapcsolódik a 2003-as uniós gázirányelv 22-es cikkelyéhez, amely szerint a beruházók megtagadhatják az új infrastruktúrához való hozzáférést, ha egyebek mellett a beruházásuk célja a gázellátás területén a verseny és az ellátás biztonságának növelése.

6. A szakszervezetek álláspontja és lépései

6.1. A dolgozók motivációjának erősítése

A Gaz de France fejlesztési stratégiájában nagymértékben támaszkodik a dolgozók motivációjára, és arra, hogy a munkavállalók folyamatosan képezzék magukat az új követelményeknek megfelelően. Ennek érdekében a Gaz de France konzultál és alkut folytat a munkavállalókkal a nyugdíjazások és a nyugdíjak, a szakképesítések és a kompenzációk, a munkavédelem, esélyegyenlőség témakörében.

Ezen túlmenően, a 2004. augusztus 9-i törvénynek megfelelően beindították a **dolgozói tulajdonosi programot**, amely az eladásra szánt kezdő tőkének 15 százalékára vonatkozik.

Hasonló folyamat zajlott le az EDF, Électricité de France, privatizációja során. Ez abból állt, hogy a privatizáció keretében az EDF 15%-kal emelte jegyzett tőkéjét, melyből szintén 15%-ot tartott fenn dolgozói a dolgozói tulajdonosi program részére, a fennmaradó részt pedig intézményi és magánbefektetők jegyezhetik le. Azaz a dolgozók összesen mintegy 2%-os tulajdonrészt szerezhetnek vállalatukban. Franciaországban közel negyedmillió EDF-es alkalmazott, míg a külföldi többségi tulajdonú leányvállalatoknál mintegy 30.000 dolgozó jogosult kedvezményes részvényjegyzésre. Kiemelendő, hogy míg világszerte több mint 20 országban érdekelt a francia nagyvállalat, a franciaországi dolgozói részvényvásárlási kedvezményekkel azonos vételi előnyöket csak Magyarországon, Lengyelországban és Nagy-Britanniában ajánl a munkavállalóinak. Ugyanakkor például olasz, kanadai és latin-amerikai leányvállalatainál lényegesen szűkebb körű a jegyzéssel

kapcsolatos előnyök anyavállalati biztosítása, sőt akad olyan érdekeltség, ahol ilyesmi szóba sem kerül. ⁴⁶

6.2. Kollektív megállapodás

A vállalat szerkezetváltása során 2004-ben a Gaz de France-nél felerősödött a munkavállalók és a munkaadók közötti alku folyamat. A vállalatcsoport szerkezetéről és a foglalkoztatást illető egyenlő esélyekről szóló vita új – innovatív - kollektív megállapodást eredményezett különböző területeken.

A munkaszervezetről és az európai üzemi tanácsokról 2003-ban beindított alku eredményeként 2004. június 14-én írták alá a „közös szándék nyilatkozatot”. Ez a nyilatkozat kifejezi az aláírók azon szándékát, hogy a vállalatcsoport egészében legyenek tekintettel a szociális jólét céljának megvalósítására, továbbá a nők és a férfiak foglalkoztatásának esélyegyenlőségére, a nők és a férfiak egyenlő bérezésére, a képzéshez való hozzájutás elősegítésére, és az esélyegyenlőség betartására a munkaerő felvételénél. (A nők a Gaz de France SA munkaerőállományának 26 százalékát teszik ki.)

2004. október 6-án a Gaz de France egy további megállapodást írt alá munkavállalókkal, melynek célja **foglalkoztatási megfigyelőközpont** létrehozása. Ennek célja az, hogy a csoport képet kapjon arról, hogy milyen új szakképesítésekre van szükség, milyen új foglalkoztatási profilok vannak és ennek milyenek a szakképesítési követelmények.

6.3. Szakszervezetek figyelmeztetése a közszolgálat védelmében

2004. folyamán a francia szakszervezetek sztrájkokkal figyelmeztettek a privatizáció következményeire. A CGT, az FO és a CFDT mind az az EdF, és mind a Gaz de France (GdF) privatizálása ellen tiltakozott. A CGT szakszervezeti központ

⁴⁶ A francia mintájú vállalati kedvezmények miatt mind a BERT, mind a DÉMÁSZ csoport vállalatai, valamint az EDF Hungária Kft. is belépett az EDF csoport külön erre a célra létrehozott Vállalati Kollektív Megtakarítási Programjába. Forrás: "forró drót" újság 11. évf. 10.sz.

vezetésével májusban kezdett sztrájkmozgalom forgósztrájk jellegű volt: naponta más és más körzetekben volt áramkikapcsolás, általában 4-6 ezer megawatt erejéig, illetve célzott, figyelemfelkeltő akció, például a párizsi Champs Élysée sugárút, az Eiffel-torony, illetve egyes politikusok lakásának sötétbe borításáva. 2004. június 15-én a szakszervezetek egy nagyobb akcióval – országosan 15 ezer megawatt termelőkapacitás hálózatról történő lekapcsolásával - tiltakoztak azellen, hogy a parlament megkezdte a vitát az EDF és a Gaz de France részvénytársasággá alakításáról, mint a privatizáció előfeltételéről. 2004. június végén munkabeszüntetések voltak a GDF tárolóinál és importfogadó állomásainál is.⁴⁷

Nem értettek egyet a módszerrel a Gaz de France bérből élő vezetőit képviselő szakszervezetek. A CGT-, a FO- és a CFDT –hez tartozó szervezetek több sajtóközleményt is kiadtak annak érdekében, hogy felhívják a figyelmet a privatizáció esetleges negatív hatására az ellátás biztonságát illetően.

Az egyik ilyen sajtóközlemény arra reagál, hogy a kormány bejelentette, hogy 2005. június 23-ától privatizáció útján tőkét kíván bevonnani a vállalatba, a hivatalos indoklás szerint azért, hogy lehetőséget biztosítson a vállalat fejlesztésére. A szakszervezetek szerint a tranzakció célszerűségét alapvetően valótlan állítással magyarázzák, hiszen – a sajtó által átvett első közlések szerint – csupán a (bevont) tőke 8%-a illetné meg a vállalatot, a többi az államot. Ez 1,5 milliárd eurót jelentene a GDF-nek, és 4,3 milliárdot az államnak. Vagyis a tranzakció mögött merev elhatározás húzódik meg, nem pedig stratégiai szükségszerűség. A privatizációs bevételek döntő részét az állam kaparintaná meg. A bejelentés tehát valójában hazugságon alapul, hiszen a privatizációs bevétel jó részét az állam teszi zsebre, ráadásul olyan kockázatos stratégiára ösztönzik a GDF vezetőségét, ami egyáltalán nem szolgálja a lakossági gázszolgáltatás javát. Nem mindegy ugyanis az, hogy a finanszírozáshoz szükséges pénzt hogyan teremtik elő, s milyen növekedési stratégiát javasolnak. Az akvizíciókon alapuló fejlődési stratégiák veszélyesnek bizonyultak az utóbbi időben, mert a vetélytársakat túllicitálva, kizárólag ennek vagy annak a piacnak a megszerzését tartották szem előtt.

⁴⁷ <http://www.fn.hu/index.php?cid=82450&id=4>

A sajtóközlemény szerint a valódi kérdés az, hogy a fogyasztókat mennyire szolgálja a döntés? Erre meg is adja a választ, azaz a fő szempont nem az, hogy a fogyasztók jól járjanak, a GDF irányítása a részvényesek érdekeit fogja szem előtt tartani.

A sajtóközlemény vázolja a lehetséges következményeket. Eszerint:

- a rövid távú irányítás veszélyezteti az ellátás biztonságát;
- a reformok gyorsítása kirendeltségek, elosztóközpontok bezárásához vezet, ami elbocsátásokkal és minőségromlással jár;
- a kormány 13%-kal emelni akarja a gázárakat 2005-ben; nem az olaj világpiacon árfolyamváltozásai miatt, hanem a cég jövedelmezőségének gyorsabb növelése céljából, valamint azért, hogy az osztalék a duplájára nőjön 2007-ig .

A tőkeemeléssel való privatizálás pedig azt jelenti, hogy:

- a vezetés pénzügyi és nem ipari szempontokon alapul;
- rövid távú vezetés a jövő előkészítése és a hosszú távú ellátás biztosítása helyett;
- a vezetés a részvényesek érdekeit nézi, romlik a közszolgáltatás színvonala, közben mégis drágul – a magasabb árat a fogyasztókkal fizettetik meg.

A Gaz de France bérből élő vezetőit képviselő, a CGT, a FO és a CFDT szakszervezetek másik – 2005. január 19 –i sajtóközleménye szerint a a vezetőket a Gaz de France Igazgatótanácsa értesítette, hogy 2005. január 26-án a tőkeemeléssel való privatizáció témája kerül napirendre, amelyet a Gaz de France igazgatósága minél hamarabb szeretne elindítani.⁴⁸ A Gaz de France bérből élő vezetői azonban észrevételezik, hogy a 2003-2006-os stratégiai terv nem igazolja a tervezett privatizációt. A lépések előfeltétele kellene, hogy legyen, hogy nyilvános vita, illetve igazgatótanácsai döntés előzzön meg minden olyan kezdeményezést, amely

⁴⁸ COMMUNIQUE DE PRESSE DES ADMINISTRATEURS SALAIRES DE GAZ DE FRANCE, Gaz de France une ouverture du capital catastrophique pour le service public CGT, FO, CFDT, CGT Yves LEDOUX ,Eric BUTTAZZONI, Olivier BARRAULT, CFDT Bernard CALBRIX , FO Jean François LEJEUNE , 19 janvier 2005

véglegesen meghatározza a GDF jövőjét. Cirelli elnök a parlamenti meghallgatásán még arról beszélt, hogy az államnak meg kell tartania a részvények 70%-át, a tervezett energetikai fúzió kapcsán azonban jelezte, hogy szeretné, ha ez a 70%-os, a törvény által előírt küszöb megszűnne, mert stratégiájának nem felel meg a kis mértékű privatizáció.

A Gaz de France alkalmazottként dolgozó vezetői azzal a kéréssel fordulnak a GDF elnökéhez, hogy tartsanak igazgatótanácsi ülést kimondottan a stratégiai kérdésekről. Véleményük szerint egy fúziót mindig komolyan meg kell gondolni, minden lehetőséget figyelembe kell venni, nem kizárva az EDF-GDF fúziót sem.

A privatizációs tranzakció – amelyet nem előz meg az említett vita – veszélyesnek ítéltető meg.

6.4. Szakszervezeti felhívás a 2005 május 29-i népszavazáson a „nemmel” szavazásra

Az elektromosok és gázosok 2005. április 11-i felhívása szerint⁴⁹ az EDF és a Gaz de France szakszervezetei nemzeti bizottságot hoznak létre, hogy a privatizációra a nemmel való szavazásra bírják a franciákat 2005. május 29-én. Arra szólítanak fel valamennyi elektromost és gázost, hogy egy olyan közös szöveget állítsanak elő, amelyben a szabad verseny mellett az emberi jogok is szerepelnek. Az alkotmányos előjogok ezentúl a gyárak leszerelését, a versenyeztetést, a privatizációt jelentenék, a közszolgáltatások végét, és a piaci versenynek való kiszolgáltatottságot. Az EU-s irányelvek hatályba lépése óta már nem mutathatók ki a verseny pozitív hatásai az áram- és gázszolgáltatás területén: az árak szédületesen emelkednek- 40 százalékkal a gázárakat és 30 százalékkal az elektromos áram árát illetően- , miközben romlik a minőség, a megbízhatóság, és megszűnik a regionális szolgáltatás. „Az, hogy nemmel szavazunk az alkotmányos szerződésre, logikusan következik a harcból, melyet a dereguláció, az EDF és a GDF szétválasztása, a privatizáció és az elért szociális eredmények visszafejlődése ellen folytatunk” – mondják, majd folytatják, hogy **céljuk a enetgiaszolgáltatás 100 százalékban**

⁴⁹

Europe MRC **APPEL DES ELECTRICIENS ET GAZIERS (11-05-2005)**

MARMOL

állami tulajdonban legyen. Aki aláírja a felhívást, a társadalmi haladás Európáját támogatja a profit Európája helyett.

Források

Summary for the attention of DG TREN, Commission de Régulation d'Énergie, Paris,
2005 július 29

A BIZOTTSÁG 95/49/EK IRÁNYELVE (1995. szeptember 26.) a szállítóvezeték-
rendszereken keresztül történő földgáztranzitról szóló 91/296/EGK irányelv hatálya
alá tartozó társaságok listájának frissítéséről

<http://www.total.com/en/group/presentation>

Thierry Chaumeil: **Slow progress in liberalization of France's gas market**,
International Financial Law Review;
<http://www.iflr.com/?Page=17&ISS=20255&SID=579082>

GAZ DE FRANCE - ANNUAL REPORT 2004

COMMUNIQUE DE PRESSE DES ADMINISTRATEURS SALARIES DE GAZ DE
FRANCE, Gaz de France une ouverture du capital catastrophique pour le service
public, 2005 január 19

Groupe Europe MRC, APPEL DES ELECTRICIENS ET GAZIERS (11-05-2005)

EDF tőkeemelés és privatizáció forró drót" újság 11. évf. 10.sz

<http://www.total.com/en/group/presentation>

A BIZOTTSÁG 95/49/EK IRÁNYELVE (1995. szeptember 26.) a szállítóvezeték-
rendszereken keresztül történő földgáztranzitról szóló 91/296/EGK irányelv hatálya
alá tartozó társaságok listájának frissítéséről

Summary for the attention of DG TREN, Commission de Régulation d'Énergie, Paris,
2005 július 29

Eric Buttazzoni: **DEPART AVEC ARMES ET BAGAGES**, Editio, September 2004

MARMOL

<http://www.gazdefrance.com/public/page.php?iddossier=428>

[http://www.euromonitor.com/Natural_gas_in_France_\(mmp\)](http://www.euromonitor.com/Natural_gas_in_France_(mmp))<http://www.euromonitor.com/Natural>

"forró drót" újság 11. évf. 10.sz.

COMMUNIQUE DE PRESSE DES ADMINISTRATEURS SALARIES DE GAZ DE FRANCE, Gaz de France une ouverture du capital catastrophique pour le service public CGT, FO, CFDT, CGT Yves LEDOUX ,Eric BUTTAZZONI, Olivier BARRAULT, CFDT Bernard CALBRIX , FO jean François LEJEUNE , 19 janvier 2005

V. rész: A spanyol gázpiac és az EU

1. A spanyol gázpiac szerkezete és a gázpiaci liberalizáció⁵⁰

Még 2002-ben is a spanyol gázpiac szerkezete rendkívül koncentrált volt, 90 százalékban a Gas Natural kezében volt, évi 218 md kwh hazai és 94 md kwh export értékesítéssel. A gázellátás 64%-a 2004-ben cseppfolyósított formában érkezett, a hazai termelés mindössze 1.2% volt. A földgázimport 50,6%-a Algériából származik, a második legnagyobb szállító Nigeria 17,5%-kal, majd őt követi a sorrendben Norvégia.

A **földgázszállító** vállalatok közé azok az önálló jogi személyként működő vállalkozások tartoznak, amelyek a 34/1998 számú spanyol Szénhidrogén törvénynek megfelelően a cseppfolyósított gáz gázzá alakítását, illetve a földgáz csővezetéken történő szállítását és tárolását végzik, ide tartoznak a nagynyomású földgázvezetékek. Ennek megfelelően 2004-ben a következő földgázszállító vállalatokat regisztrálták:

- Enagas, S.A. – a legnagyobb spanyol földgázszállító vállalat, a piac 90 százalékát fedi le, tulajdonosi részesedéssel rendelkezik a Gasoducto Al Andalus S.A. és a Gasoducto de Extremadura S.A.-ban a portugál földgázszállító vállalattal, a Transgas-sal együtt.
- Gas de Euskadi Transporte, S.A., a második legnagyobb földgázszállító vállalat, Baszkföldön működik;
- Transportista Regional del Gas, S.L
- Infraestructuras Gasistas de Navarra, S.L., a Barcelona-Valencia-át C, Térmica de Castejón-nal összekötő gázvezeték tulajdonosa.
- Endesa Gas Transportista, S.L.,
- Bahía Bizkaia Gas, S.L. (BBG), (Bilbao külvárosában, Zierbanában működő LNG gázzá alakítását végző telep tulajdonosa)

A szállítóvezeték-rendszereken keresztül történő földgáztranzitról szóló 91/296/EGK irányelv hatálya alá tartozó spanyol társaságok körébe a bizottság 95/49 EK

⁵⁰ Forrás: SPANISH ANNUAL REPORT ON THE ELECTRICITY AND GAS MARKET SITUATION (REPORT FOR DG TREN), Comision Nacional de Energia, 28 July, 2005

irányelve⁵¹ az Empresa Nacional de Gas SA (ENAGAS)-t, a Gas Natural SDG, SA-t és a Gas de Euskadi-t sorolja fel.

A **földgázelosztással** foglalkozó vállalatok a fogyasztóknak elérhetővé teszik a földgázhoz jutást. Létrehozzák, fenntartják és működtetik azokat a berendezéseket, amelyek ehhez a művelethez szükségesek. A spanyol gázpiacon ezek a következők:

- Gas Natural de Alava, S.A.
- Gas Galicia, S.D.G., S.A.
- Bilbogas, S.A.
- Gas Natural Andalucía, S.A.
- Tolosa Gasa, S.A.
- Gas Natural Cegas, S.A.
- Gas Pasaia, S.A.
- DICOEXSA
- Gas Hernani, S.A.
- Gas Alicante, S.A.U.
- Gas Natural, SDG, S.A.
- Gas Aragón, S.A.
- Gas Natural Cantabria SDG, S.A.
- Distribuidor Regional de Gas, S.A.
- Gas Natural Castilla León, S.A.
- Megasa Meridional de Gas, S.A.
- Gas Navarra, S.A.
- Gesa Gas, S.A.U.
- Gas Natural Rioja, S.A.U.
- Gas y Servicios Mérida, S.L.
- Gas Natural La Coruña, S.A.
- Gas Directo, S.A.

⁵¹ A BIZOTTSÁG 95/49/EK IRÁNYELVE (1995. szeptember 26.) a szállítóvezeték-rendszereken keresztül történő földgáztranszitról szóló 91/296/EGK irányelv hatálya alá tartozó társaságok listájának frissítéséről

MARMOL

- Gas Natural Castilla La Mancha, S.A.
- Naturcorp Redes,S.A.U.
- Gas Natural de Murcia, S.D.G. S.A.

Kereskedelmi vállalatok

A kereskedelmi vállalatok harmadik személy berendezését használják, földgézt vásárolnak viszonteladásra a feljogosított fogyasztók számára , illetve 2003 január elsejétől minden fogyasztó számára. A 2002 december 27-i 1434/2002 számú királyi rendelet szabályozza a szállítási, az elosztás, a kereskedelmi tevékenységet. 2005 március 31-én 26 vállalat kapott engedélyt a földgázkereskedelemeire:

- Iberdrola, S.A.
- Repsol Comercializadora de Gas, S.A.
- Naturgas Comercializadora, S.A.U.
- RWE Trading GmbH sucursal en España, S.A.
- Cepsa Gas Comercializadora S.A.
- Iberdrola Gas, S.A.U.
- BP Gas España, S.A.
- Electrabel España, S.A.
- ENI España Comercializadora de gas S.A.U.
- Ingeniería y Comercialización de gas, S.A.
- Shell España, S.A.
- Hidrocarbónico Energía S.A.U.
- Unión Fenosa Comercial, S.L.
- Bahía de Bizkaia Electricidad, S.L.
- Carboex, S.A.
- Regasificación y Equipos S.A.
- Gas Natural Comercializadora, S.A.
- Nexus Energía, S.A.
- Gas Natural Servicios, S.A.
- Liquid Natural Gaz, S.L.
- Gaz de France Comercializadora, S.A.

- Investigación Criogenia y Gas, S.A.
- Endesa Energía, S.A.
- Centrica Energía, S.L. (sociedad unipersonal)
- Unión Fenosa Gas Comercializadora, S.A.
- Multiservicios Tecnológicos, S.A.
- Comercializadora de Gas Extremadura, S.A. (*)
- Extremadura.

A számos szereplő ellenére 2005-ben a három legnagyobb vállalat bonyolította a kiskereskedelem 76%-át. Négy olyan vállalat volt, amelynek részesedése a nagykereskedelmi piacon meghaladta az 5 százalékot. Ugyanakkor ezek közül a három fedi le a nagykereskedelem 73% -át.

1.1. A gázpiaci liberalizáció elérése irányába tett általános intézkedések

A spanyol gázpiaci liberalizáció 1998-ban kezdődött, ekkor lépett érvénybe az uniós irányelvet a hazai viszonyokra adaptáló Szénhidrogén törvény.

A harmadik fél infrastruktúrához való hozzáférése, a feljogosított fogyasztók fogalmának bevezetése, a szabályozott és a nem szabályozott tevékenységek közötti különbség tétel és szétválasztásuk, a versenypiac lehetővé tétele a gázszektorban, ez mind Spanyolországban is a liberalizációs folyamat beindulását jelentette, ugyanúgy, mint másutt Európában.

A spanyol földgázpiac teljes megnyitására – a 6/2000-es királyi rendelet alapján - 2003 január elsején került sor, beleértve az ipari, a kereskedelmi és a lakossági fogyasztókat. Ez a rendelet úgy nyitotta meg a piacot, hogy fokozatosan alacsonyabbra helyezte a feljogosított fogyasztáshoz szükséges küszöböt 2000 augusztusától egészen 2003 január elsejéig, amikortól valamennyi fogyasztó a feljogosított kategóriába tartozik. A 14/34/2002 királyi rendelet a földgáz szállítással, elosztással és ellátással kapcsolatos tevékenységeket szabályozza. Ezek az eszközök a piac jelentős növekedését, új ellátók megjelenését, és a végső fogyasztó

által fizetett árak csökkenését eredményezték. 2004-ben kb. 500 ezer lakossági fogyasztó választott új ellátót.⁵²

1.2. A gázpiaci liberalizáció elérése irányába tett specifikus intézkedések

Spanyolországban ugyanakkor még néhány sajátos kiegészítő intézkedés is életbe lépett a gázpiaci liberalizáció során. Ilyen pl.

- a szállítási rendszer üzemeltetése és az Algériából a Maghreb vezetéken keresztül érkező gáz és a szállítói kapacitás részvényállományában való korlátozás,
- a feljogosított fogyasztók számára a feljogosítottság küszöbének lejjebb vitele,
- a kapacitás lefoglalásakor biztosíték nyújtása,
- a részleges kapacitás biztosítása a rövid távú szerződések esetében.

1.3. A mai spanyol földgázpiac jellemzői

A mai spanyol földgázpiacot a következő jellemzi:

- Szabályozott harmadik fél által történő hozzáférési lehetőség a szállító és elosztó infrastruktúrához, ami nemcsak a csővezetékeket foglalja magába, hanem az LNG telepeket és a földalatti tárolókat is.
- 2003. óta valamennyi független fogyasztással bíró fogyasztónak lehetősége van a ellátója megválasztására a liberalizált piacon. Ezt vagy saját maga megteheti, vagy felhatalmazott ellátója révén. A kapacitások lefoglalásánál az igénylési sorrend számít, s biztosítékot is kell nyújtani. Ha a lefoglalt kapacitás nem kerül teljes egészében felhasználásra, akkor ez feltételezi a biztosíték arányos elvesztését is.
- A szállítási rendszer-üzemeltetésben a hálózat műszaki irányításáért, az ellátás biztonságáért és a földgázrendszeren belül a szereplő összehangolt működéséért felelős tulajdoni részesedése maximum 5 százalék lehet.

⁵² OVERVIEW OF THE SPANISH GAS MARKET IN THE YEAR 2003, MINISTERIO DE ECONOMÍA

MARMOL

- A nagykereskedelemben való részvétel is korlátozva van: egyetlen nagykereskedő hazai földgázpiaci részesedése sem haladhatja meg a 70 százalékot.
- Az ellátás biztonságának biztosítása végett a fogyasztókat földgázzal ellátóknak legalább 35 napos biztonsági tartalékkal kell rendelkezniük. Az importőröknek diverzifikálniuk kell beszerzési állományukat, importjuknak legfeljebb 60 százaléka származhat egy országból.

A földgáz-infrastuktúrát illetően hat fő belépési pont van: 4 az LNG-t gázzá alakító telep: Barcelona, Bilbao, Cartagena és Huelva, és két csővezeték: Tarifa és Larrau. A földalatti tároló kapacitás 2.1 bcm. Az LNG üzemek hasznosak, rugalmasságot tesznek lehetővé a földgázpiacon. A spanyol földgázpiac infrastruktúráisan erősen össze kötött Portugáliával. E a jövőben a piacok összekötését is lehetővé teszi.

Megállapíthatjuk, hogy a spanyol földgázpiacon a **liberalizációs folyamat erőteljesen előrehaladt**, már 2004-ben a piaci ellátás 80 százaléka a liberalizált piacon valósult meg, 2005-ben ez az arány elérte a 84 százalékot. A fogyasztók egyre nagyobb hányada cseréli le a hagyományos ellátóját és fordul új ellátóhoz. **2005. elején a liberalizált piacon a fogyasztás 55 százalékát nem a hagyományos földgázellátók nyújtották.**

34. ábra: Szabályozott és szabadpiac részesedése a spanyol földgázpiacban, 2005 jan-nov

	%	GWh
Szabályozott piac	16	46.463
Liberalizált piac	84	236.328
Összesen	100	282.791

Forrás:CNE, http://www.cne.es/pdf/cne36_05.pdf

2. A Gas Natural SDG, S.A jellemzői

2.1. A Gas Natural tulajdoni részesedései és szétválása (unbundling)

MARMOL

A GAS NATURAL SDG, S.A. különböző társaságokat foglal magába, mindenekelőtt a földgáz ellátás, elosztás és kereskedelem, továbbá az LNG területén, Spanyolországban, Olaszországban és Latinamerikában.

A GAS NATURAL un. midstream tevékenységét (azaz leginkább a csővezetéken történő földgázszállítást) a REPSOL-GAS NATURAL LNG, S.L. vállalatán keresztül bonyolítja.

A GAS NATURAL ellátási tevékenységére szakosodott vállalata a GAS NATURAL APROVISIONAMIENTOS. Az S.A. SAGANE a GAS NATURAL azon vállalata, amely az összes algériai fogyasztóval kötött szerződés tulajdonosa..

Az S.A. SAGANE az EUROPE MAGREB PIPELINE, LTD. 71,6 százalékos és a METRAGAZ S.A., 72,35 százalékos tulajdonosa. Ez a két társaság működteti a Magreb-Europa gázvezetékét.

A földgázt és az áramot a végső fogyasztóknak a GAS NATURAL COMERCIALIZADORA S.A. és a GAS NATURAL SERVICIOS, S.A. adja el.

A GAS NATURAL ELECTRICIDAD SDG, S.A. szerzi be az áramot a szabályozott piacon.

A GAS NATURAL INTERNACIONAL- a spanyol területen kívüli tevékenységek felelőse.

A földgáz elosztást Spanyolországban 11 elosztó társaság végzi a különböző autonóm régióknak megfelelően, így ezek a: GAS NATURAL SDG, COMPAÑÍA ESPAÑOLA DE GAS S.A., GAS MURCIA, S.A., GAS ANDALUCÍA, S.A., GAS CASTILLA-LA MANCHA, S.A., GAS CASTILLA Y LEÓN, S.A., GAS NAVARRA, S.A., GAS RIOJA, S.A., GAS CANTABRIA, S.A., GAS GALICIA, S.A. és a GAS LA CORUÑA, S.A..

A GAS NATURAL-nak 17,8% részesedése van az ENAGAS-ban, igaz, hogy ez a Szénhidrogén törvény alapján csupán 5 százaléknyi szavazatot jelent számára.

MARMOL

Ugyanakkor 35 százalékban tulajdonosa a GAS ARAGÓN-nak, amelyben viszont az ENDESA-nak van többségi tulajdona! A GAS NATURAL 9,39% -os tulajdonrészrel van jelen a NATURCORP-ban, 10%-os részesedéssel a GAS NATURAL DE ÁLAVA-ban és 5,143% részesedéssel az OMEL-ben.

2005 október elsejével a GAS NATURAL SDG, S.A. szétvált, az elosztási tevékenységet végzi a GAS NATURAL DISTRIBUCIÓN S.A, és a földgáz másodlagos szállítását a GAS NATURAL TRANSPORTE S.L.

2.2. A GAS NATURAL tervezett akvizíciója piackivásárlásra

2005. végén a CNE (Comisión Nacional de Energia),⁵³ a spanyol energiapiaci hivatal, - fenntartásai ellenére - jóváhagyta a GAS NATURAL tervét helyi riválisa, az ENDESA kivásárlására.⁵⁴ Ennek feltétele azonban az, hogy a Gas Natural adja el néhány áramfejlesztőjét, áram-és gázelosztóját, stb. E tranzakciónak a keretén belül összesen 4300 MW áramtermelő egységet kell leválasztania az újonnan létrejövő cégről. A vevő azonban nem lehet az a cég – az Iberdrola – amellyel a GAS NATURAL már előzetesen tárgyalt. Ez ugyanis az árampiaci koncentrációt erősítené.

35. ábra: A Gas Nacional-ról az akvizíció feltételeként leválasztandó vállalatok

Spanyolországi áramfejlesztők	Teruel As Pontes Foix Foix CCTG
-------------------------------	--

⁵³ <http://www.cne.es/>

⁵⁴ <http://gazpiac.hu/index.xp?i=13144&m=10&t=1&s=159>

MARMOL

	Estremera
Baleári szigeteki	Alcudia FG CCTG CCTG
Spanyolországi áramelosztó	Baleares
Spanyolországi gázelosztók	Valencia, Murcia, Madrid és Baleari szigetek
A cseppfolyós földgázt gázformájúvá alakítók	Reganosa Sagunto
Egyéb érdekeltségek	NATURCORP GASNALSA

Forrás: GAS NATURAL, http://www.cne.es/pdf/cne33_05.pdf

Az akvizíció további feltétele az, hogy a GAS NATURAL -nak el kell adnia azokat a tartalék gázkapacitásait, amelyeket nem a szabályozott piacon kínált szolgáltatásaihoz használ. Ezeket más kiskereskedőknek kell eladnia. Ezzel a szabályozó hatóság azt is el akarja érni, hogy csökkenjen a GAS NATURAL -nak a kiskereskedelmi hálózat feletti ellenőrzése.⁵⁵ A Gas Natural-nak azt is vállalnia kell, hogy tartózkodik a további felvásárlásoktól.

Az ENDESA kivásárlásával a GAS NATURAL egy olyan vállalatcsoportot szerezne meg, amelyhez olyan vállalatok tartoznak, mint az:

- • ENDESA GENERACIÓN (az áramfejlesztést és a bányászatot koncentrálva);
- • ENDESA RED, benne az ENDESA DISTRIBUCIÓN ELÉCTRICA, S.L. ENDESA OPERACIONES Y SERVICIOS COMERCIALES, S.L. és az ENDESA GAS, S.A.
- • ENDESA ENERGÍA, amit a liberalizált gáz-és árampiacon való kereskedelmi tevékenység céljából hoztak létre

⁵⁵ 2006 jan 5 <http://gazpiac.hu/index.xp?i=13144&m=10&t=1&s=159> és Informe de la CNE sobre el proyecto de concentración consistente en la adquisición del control de ENDESA, S.A. por parte de Gas Natural SDG, S.A. mediante oferta pública de adquisición de acciones. (Aprobado por el Consejo de Administración de 20 de diciembre de 2005.) Ref.: 33/2005, <http://www.cne.es/novedades.html>

MARMOL

- • ENDESA SERVICIOS, számos szolgáltatást nyújtva az ENDESA különféle társaságai számára.
- • ENDESA PARTICIPADAS, az ENDESA olyan vállalataiban tartja fenn a részvételt, mint az AUNA, EUSKALTEL y SMARTCOM.
- • ENDESA EUROPA-t azzal a céllal hozták létre, hogy egyetlen vállalat tartsa a kezébe az ENDESA valamennyi európai részvételét. Ezek az ENDESA ITALIA (Olaszország), SNET és SOPROLIF (Franciaország) és ENDESA TRADING.
- ENDESA INTERNACIONAL, az ENDESA latinamerikai érdekeltségeit tartja egy kézben. Ezek az ENERSIS, ENDESA CHILE és a CHILECTRA (Chile), EDESUR,
- COSTANERA, DOCK SUD és EL CHOCÓN (Argentína), CIEN, ENDESA
- FORTALEZA, AMPLA és COELCE (Brazília), EMGESA és CODENSA (Colombia),
- EDEGEL és EDELNOR (Perú).

A spanyol versenybíróságnak 2006. január 7-ig kell a GAS NATURAL – nak az ENDESA megvételével kapcsolatos árajánlatáról (22 milliárd euró) szóló jelentését a Gazdasági Minisztériumhoz eljuttatni. A Gazdasági Minisztérium saját véleményét is kifejtve juttatja el javaslatát a kormánynak, amely a végső döntés meghozatalára jogosult. **Valójában az Európai Bizottság is kritikával fogadja az eseményt, amelynek következtében egy csaknem-monopólium jön létre a spanyol energia-piacon.**⁵⁶

2.2.1. Szakszervezeti tiltakozás a koncentrációval szemben

A szakszervezetek **nem értenek egyet** azzal, hogy a Gas Natural magába olvassza az Endesa-t, az érdekelt felek tartanak az így létrejövő gáz és árampiaci koncentrációtól, és kifejezték is ebbéli véleményüket a Comisión Nacional de la Energía, a spanyol energiapiaci hivatal felé. A szakszervezeteken túlmenően a szektor más résztvevői, a fogyasztóvédelem szervezetei, regionális szervezetek is ezen az állásponton vannak, és hangsúlyozzák a tranzakciónak a versennyel

⁵⁶ Spanish Regulator Opposes Gas Natural-Endesa Deal, A WALL STREET JOURNAL ONLINE NEWS ROUNDUP, January 4, 2006;PageA9

kapcsolatos majdani negatív következményeit. Az egyetlen cég, amely nem tiltakozott a tranzakcióval szemben a brit BP, a negyedik legnagyobb földgázforgalmazó Spanyolországban. Egyébként pedig a többi külföldi vállalat a spanyol energiapiac liberalizálásának megtorpanásától tart. A fogyasztóvédelem szervezetei az árak megemelkedésétől félnek.

A Független Energiaipari Szakszervezetek Szövetsége, az Asociación Sindical Independiente de la Energía (Asie) azt hangsúlyozza, hogy a tranzakció egyrészt az ár, másrészt a szabad szolgáltató választása területén hozná kedvezőtlen helyzetbe a fogyasztókat. Káros lenne az, ha egyetlen meghatározó vállalat rendelkezne a kőolaj, a földgáz és a villamos áram ellenőrzése felett.⁵⁷ (Az Asie az Endesa-ban jelenlévő három szakszervezet közül az egyik, a dolgozók 12 százalékát képviseli).⁵⁸

A Comisión Nacional de la Energía, a spanyol energiapiaci hivatal kérdőívet bocsátott ki a tranzakció által érintett társaságok, szakszervezetek és fogyasztói érdekvédelmi szervezetek felé, véleményüket tudakolva.

⁵⁷ Forrás: CLIENTES Y SINDICATOS VOTAN 'NO' A LA OPA DE GAS NATURAL (Madrid), 2005. december 17,
<http://es.biz.yahoo.com/051217/125/4gwry.html> é
<http://www.expansion.com/edicion/expansion/empresas/es/desarrollo/601229.html>

⁵⁸ La CNE decidirá sobre la OPA de Gas Natural a Endesa en menos de 45 días, El Diario, 2005. szeptember 22

Források

SPANISH ANNUAL REPORT ON THE ELECTRICITY AND GAS MARKET SITUATION (REPORT FOR DG TREN), Comision Nacional de Energia, 28 July, 2005

A BIZOTTSÁG 95/49/EK IRÁNYELVE (1995. szeptember 26.) a szállítóvezeték-rendszereken keresztül történő földgáztranzitról szóló 91/296/EGK irányelv hatálya alá tartozó társaságok listájának frissítéséről

<http://www.cne.es/>

<http://gazpiac.hu/index.xp?i=13144&m=10&t=1&s=159>

Informe de la CNE sobre el proyecto de concentración consistente en la adquisición del control de ENDESA, S.A. por parte de Gas Natural SDG, S.A. mediante oferta pública de adquisición de acciones. (Aprobado por el Consejo de Administración de 20 de diciembre de 2005.) **Ref.: 33/2005**, <http://www.cne.es/novedades.htm>

Spanish Regulator Opposes Gas Natural-Endesa Deal, A WALL STREET JOURNAL ONLINE NEWS ROUNDUP, January 4, 2006;PageA9

<http://gazpiac.hu/index.xp?i=13144&m=10&t=1&s=159>, 2006 jan 5

OVERVIEW OF THE SPANISH GAS MARKET IN THE YEAR 2003, MINISTERIO DE ECONOMÍA

ANNUAL REPORT TO THE EUROPEAN COMMISSION, Autorità per l'energia elettrica e il gas, 2005 július 31

A BIZOTTSÁG 95/49/EK IRÁNYELVE (1995. szeptember 26.) a szállítóvezeték-rendszereken keresztül történő földgáztranzitról szóló 91/296/EGK irányelv hatálya alá tartozó társaságok listájának frissítéséről

MARMOL

<http://www.expansion.com/edicion/expansion/empresas/es/desarrollo/601229.html>

CLIENTES Y SINDICATOS VOTAN 'NO' A LA OPA DE GAS NATURAL (Madrid),
2005. december 17, <http://es.biz.yahoo.com/051217/125/4gwry.html>

VI. rész: Az olasz gázpiac és az EU követelmények

1. Az olasz gázpiac szerkezete és a gázpiaci liberalizáció⁵⁹

Az olasz gázpiac **koncentrált**, háromnegyede az **ENI** kezében van, 578 md kwh hazai és 132 md kwh export eladással. Az olasz földgázszektort az utóbbi években az jellemezte, hogy az ENI visszaélt domináns helyzetével. Ezt állapította meg a verseny szabályozó hatóság, az Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (AGCM) és az energia-és gáz hatóság, az Autorità per l'Energia Elettrica e il Gas (AEEG) közös, 2004-évi elemzése.

A szállítóvezeték-rendszereken keresztül történő földgáztranzitról szóló 91/296/EGK irányelv hatálya alá tartozó német társaságok köre a bizottság 95/49 EK irányelve⁶⁰ alapján a következők:

- Snam SpA
- Edison Gas SpA

Olaszországban a villamosenergia- és földgázágazat reformját 1999-ben indították el, és jóval gyorsabban haladtak a 96/92/EC és az 98/30/EC uniós irányelvekben foglaltak megvalósításával, mint amit maguk az irányelvek megköveteltek.

Az uniós irányelvek alapján készült hazai törvények az áram-és a gázszektor teljes átalakítását tartalmazzák. Megszüntetik a kizárólagos jogokat, és mindenki számára lehetővé teszik valamennyi lényeges infrastruktúra elérését, drasztikusan lecsökkentve ezáltal a szektorban hagyományosan vezető szerepet játszó piaci részesedését, de ugyanakkor ösztönözve őket az uniós piaci versenyben való megfelelésre.

1.1. Piaci liberalizáció

Az olasz privatizációs tervet 2000 februárjában tárták az érdekelteket és a politikai pártokat magába foglaló vitát követően, a nyilvánosság elé. Ekkor a hazai

⁵⁹ Forrás: ANNUAL REPORT TO THE EUROPEAN COMMISSION, Autorità per l'energia elettrica e il gas, 2005 július 31

⁶⁰ A BIZOTTSÁG 95/49/EK IRÁNYELVE (1995. szeptember 26.) a szállítóvezeték-rendszereken keresztül történő földgáztranzitról szóló 91/296/EGK irányelv hatálya alá tartozó társaságok listájának frissítéséről

gáztermelést és gázimportot 90 százalékban, a távolsági földgázzállítást és a raktározást teljes egészében, a nagyfogyasztók ellátásának 73 százalékát, az áramfejlesztők 67 százalékát, a kisfogyasztók ellátásának 33 százalékát az ENI csoport uralta.

Olaszországban a 2000. május 23-i 164/00 rendelet alkalmazza a hazai viszonyokra a 98/30/EK irányelvet. Ennek keretében: a nem uniós tagországból származó gázimportot a minisztériumnak kell engedélyeznie.

A rendelet értelmében a szabályozott tevékenységeket jogilag is le kell választani a nem-szabályozottokról. A gázszektor engedményes fogyasztóit a 2000. május 23-i 164/00 rendelet állapítja meg. Ilyen volt valamennyi gázzal üzemelő generátor a fogyasztástól függetlenül, és az éves 200 ezer m³ –nél többet fogyasztó vállalatok, ők nagyon gyorsan megjelentek a liberalizált piacon. 2002 végén az engedményes fogyasztók teljes fogyasztásának 93 %-a (kivéve a nagy generátorokat) az új ellátókkal kötött vagy a régiekkel kötött, de újra tárgyalta szerződéseken alapult. **A rendelet szerint 2003. január elsejétől valamennyi fogyasztó engedményessé vált.** A helyi önkormányzatok tenderek segítségével választják ki azokat az elosztókat, akik engedélyt kapnak a térségben az elosztásra. Trösztellenes szabályozást vezettek be a vállalatoknál, a gázimport feletti és a végső fogyasztói piac túlzottan nagy része feletti ellenőrzés elkerülése végett.

A 2003. januári teljes piaci nyitás – valamennyi fogyasztó számára az ellátó szabad megválasztásának lehetőségét is beleértve - nem növelte jelentősen a szabadpiaci résztvevők számát, mivel az új ellátók korlátozott mennyiségben léptek be a piacra. Megjelenésüket nem ösztönözte az sem, hogy a földgázárban az önköltség növekedése miatt a kereskedelmi árrés csökkent. 2003-ban 2 százalékkal növelte a szabadpiaci értékesítés súlyát a 200 ezer m³ –nél kevesebbet fogyasztók belépése, és 2004-ben 6 százalékkal..Az erőműveket kivéve a teljes fogyasztásnak átlagban 45 százaléka realizálódott 2002-ben a szabadpiacon, 2003-ban 48 százaléka és 2004-ben már 51 százaléka.

1.2. Szétválások és koncentrációk

A kilencvenes évek második felében az ENI csoport részvényeinek 64 százalékát magánbefektetőknek adták el, a kincstár a megtartott 36 százalékkal ellenőrző pozíciót töltött be. A liberalizációs folyamat egyik legnagyobb problémáját jelentette, hogy a különböző vállalatokra szétválasztott, különböző szegmensekben működő ENI csoportbeli vállalatok túlságosan magas piaci részesedést tudhatnak magukénak. Ez azt jelenti, hogy a piacra belépők nehéz helyzetben találják magukat, és a szabályozó hatóságoknak sincs egyszerű dolguk, kemény beavatkozást igényelne részükről a verseny feltételeinek biztosítása. Az elemzők szerint ebből az következik hogy elengedhetetlen **a nemzeti szállítói hálózat és tárolási kapacitás tulajdonosi leválasztása minden egyéb tevékenységről. Az ENI csoportnak a nemzetközi gázcsőhálózatban meglévő tulajdoni részesedését is egy új és független vállalatnak kell átadnia.**

A szétválasztás elv gyakorlati megvalósítása úgy történt, hogy az **ENI csoporton belül jogilag szétválasztották a különböző tevékenységeket.** Külön vállalat végzi a szállítást és a tárolást, a két tevékenység **számviteli szétválasztásával és külön irányítással.** Nem hajthatja végre ugyanaz a vállalat a helyi elosztást és kiskereskedelmi tevékenységet; továbbá külön vállalat végzi a földgáz termelését és importját.

A **harmadik fél hozzáférése** a szállítási hálózathoz a **hatóság által szabályozott tarifával** történik; a hozzáférést azonban meg lehet tagadni, ha nem elegendő a kapacitás; ugyanakkor elsőbbséget kell biztosítani az operátorok által aláírt, hosszú távú, kötelező érvényű ún. take-or-pay kötelezettséggel igényelt szállítási kapacitás kielégítésének (Megjegyezzük, hogy Olaszországban a szóba jöhető harmadik felek között az Enel, Edison, Dalmine, Plurigas és Energia található.)

2002. januárjától – a liberalizáció közbenső szakaszában – trösztellenes plafont vezettek be, ami azt jelentette, hogy egyetlen operátor sem juttathat 75 százalékot meghaladó mennyiséget a hazai földgáz szállító hálózatba. Ez a maximális küszöb 2010-ig évente 2 százalékkal csökken, amikor a maximális érték 61 százalékra csökken.

MARMOL

2003. januárjától 2010. decemberéig egyetlen vállalatnak sem lesz engedélyezve, hogy a végső fogyasztóknak eladott földgázmennyiség több mint 50 százalékát szolgáltassa.

A. 79/99 és a 164/00 kormányrendeletek a 03/54/EC és a 03/55/EC irányelvbe foglalt legtöbb követelményt tartalmazzák. Mint említettük, a 98/30/EC uniós irányelvet a, kormány 164/00 számú rendelete vezette be, elrendelve

- a földgáz szállítás és elosztás üzletágának **jogi leválasztását** az eladástól, továbbá
- a tárolás **jogi leválasztását** valamennyi más tevékenységtől, a szállítás kivéve, amely utóbbi esetben a törvény megelégszik a számviteli szétválasztással.

A leválasztás menetrendje:

1. Az ügyviteli unbundling és számviteli rendszer: 2001. december 21, az ügyviteli leválasztással kapcsolatos irányelv jóváhagyásával (311/01 számú szabály)

- Meghatározásra kerültek azok a kritériumok, amelyek biztosítják, az integrált társaságokon belül a különböző tevékenységek ügyviteli szétválasztását.
- Meghatározásra kerültek azok a kritériumok, amelyek megakadályozzák a kereszt-ártámogatást, azaz biztosítják a korrekt költségallokációt és költség aggregálást a különböző tevékenységeket illetően.
- Egyszerűsített eljárasmódokat biztosítanak a kisforgalmú vállalatok részére, vagy a csupán egyfajta tevékenységet végző vállalatoknak.
- Bevezetik a fogyasztásmérésnek az elosztástól való leválasztását.

A mérési tevékenység a 311/01 irányelvet megelőzően az elosztási tevékenység részét képezte; helyi monopólium helyzetet élvezve, nem volt kitéve a versenynek, s általában idejétmúlt technológia (elavult mérőműszerekkel és technológiával történő mérés) jellemezte. **A későbbi tapasztalatok alapján megállapítható, hogy fogyasztásmérés piacosításának feltétele a megfelelő (modern) technológia.**⁶¹ Azaz a fogyasztásmérésnek a földgázszolgáltatásról való leválasztásánál lényeges a korszerűtlen fogyasztómérők lecserélése. A fogyasztásmérés nem szabályozott árú tevékenység, esetében biztosítani kell a megfelelő tőkemegtérülést.

A fogyasztásmérés leválasztásától a fogyasztók esetében hatékonyabb, pontosabb leolvasást, a számlázás áttekinthetőségét várják, a vállalatok esetében pedig a modern fogyasztásmérés nyújtásával a versenyképesség növekedését.

A 311/01 irányelv alkalmazása előtt a fogyasztásmérőket csak a földgázszolgáltatók üzemeltethették, és ők feleltek a fogyasztók biztonságáért. A fogyasztás mérés leválasztásával kétségesse vált, hogy ki miért felel.

A szállítási, elosztási és tárolási infrastruktúrához való hozzáférés a diszkriminációmentesség alapelvén és szabályozott tarifákon történik.

Az ellátók számára akkor adnak ki engedélyt, ha a kialakított szigorú – biztonsági - feltételeknek megfelelnek.. Az ellátók és a végső fogyasztókat kiszolgálók számára meghatároztak egy maximális mennyiséget amivel szabadon kereskedhetnek, ha egy vásárló ennél többet szeretne – saját fogyasztásán túl – rendelni. Kötelező a versenytárgyalás a gázelosztó engedményesek részére a helyi hálózatban minden 12 évben. Mint említettük, 2003. január elsejétől a piac – mérettől függetlenül - valamennyi résztvevő számára nyitott. Az ENI elfogadta azt, hogy négyévig évente 9,2 milliárd m³ földgázot bocsásson ki, amelyből az első 2,3 milliárd m³ aukciójára 2004 októberében került sor. Az AEEG ezzel párhuzamosan kötelezte a Snam Rete Gas

⁶¹, Andrea Galieti: The Unbundling Regime for the Gas Industry in Italy: Focus on Metering, 22nd World Gas Conference Tokyo, 2003, 2003 június 3

MARMOL

Spa (SRG)-t, olasz hálózatot üzemeltető társaságot, hogy javítsa a hozzáférési lehetőséget az LNG-t újra földgázzá alakító termináljához.

A 290/03 számú törvény szerint az ENI-nek csökkentenie kell tulajdonosi részesedését az SRG (a Snam Rete Gas Spa) szállítási vállalatban a jelenlegi 50 százalékról legfeljebb 20 százalékra, ennek a műveletnek a határideje 2007. július elseje. Az ENI végülis kifelé hátrál a szabályozott tevékenységekből, azaz a szállítási, elosztási és tárolás üzletágakból, és a hangsúlyt az upstream üzletágára (kereskedelem, marketing) helyezi, ebben amúgyis erős a világpiacon pozíciója jelenleg is.

A 164/00-as rendelettel tehát végülis még nem lehetett jelentős eredményt elérni a korábbi monopolhelyzetben lévő pozíciójának letörésében, de lehetőség nyílt arra, hogy a kezdők is belépjenek a piacra. 2004-re pl. 25-re nőtt az Olaszországba gázt importáló cégek száma, habár a nem ENI által behozott földgáz csupán négy cégtől származott.

Az elosztásnak a kereskedelmi tevékenységektől való kötelező leválasztása és a koncessziók hosszának drámai mértékű lecsökkentése 30 évről 12 évre fúziókat és akvizíciókat váltott ki, aminek következtében 2000-től 2004-ig 40 százalékkal csökkent 2000-ben még kb. 750 helyi elosztó és kereskedelmi ügynökeik száma. Ahhoz, hogy ez utóbbiak megtarthassák kereskedői engedélyüket, földgáz kínálatukkal kapcsolatban meg kell állapodniuk az importőrökkel, a nagykereskedőkkel, a tárolást végző vállalatokkal.

Különösen a magánfogyasztókat és a kiskereskedőket kiszolgáló kereskedelmi tevékenységeknek volt célszerű koncentrálni tevékenységüket, ezzel csökkentve az egyéb rezsiköltségeket. Ez indokolta pl. 2005. januárjában az ITALGAS értékesítési üzletágának a ENI-be történő beolvadása. Vannak jelek – továbbá – a korábbi elosztó vállalattal történő vertikális integrációra is, kitermelési és tárolási érdekeltségek felvásárlásával.

1.2.1. Hálózathoz való hozzájutás

A Snam rete Gas (SRG) jogi leválasztása az ENI-től nagy sikernek volt elkönnyvelhető, legalábbis a szabályozó hatóság részére, habár úgy ítélik meg, hogy ameddig az ENI ellenőrző résszel rendelkezik a vezetékhez való hozzájutásban a diszkrimináció veszélye fennáll. A 2007-ig 20 százalékra csökkentendő részesedés politikai vita tárgyát képezte, egyesek 5 százalékos tulajdon engedtek volna meg számára.

A diszkriminációmentes hálózati hozzáférést segíti elő az SRG műveleteit szabályozó hálózati kódex, továbbá a szállítási tarifák átlátható struktúrája, amely a bemenetnek és a kimenetnek az országos és a regionális hálózathoz viszonyított helyétől függ.

Az AEEG más olyan természetes vagy de facto monopóliumot is szabályoz, mint az újra gázzá átalakító terminálok, a helyi elosztási hálózatok, a földalatti tárolók. Az AEEG viselkedési kódexet és egy általános elosztói kódexet hozott létre, azzal a céllal, hogy sikerüljön valamilyen közös nevezőt kialakítani a nagy számú elosztó részére.

A földgáz iránti kereslet növekedése az import függést erősíti és az importhoz szükséges infrastruktúra iránti igényt növeli. Bár számos terv van új import terminálok létszítésére, csak kevesek kaptak meg a szükséges engedélyeket, bár a helyhatóságok tiltakoznak ellene. Az építkezések ösztönzése érdekében az AEEG megkönnyíti a harmadik felek hozzájutását az elkészülő terminálokhoz.

1.2.2. Nagyker piac

A liberalizált gázpiac életbe lépése óta a földgáz és szállítási kapacitás többlettel rendelkező és a kapacitás hiánnyal küszködők között - amióta a szállítási tevékenységeket leválasztották az SRG-be – lehetővé vált a csere. A cserék eleinte a határmenti ügyletekre terjedtek ki és telefonon bonyolódtak. Később hatékonyabbá és rugalmasabbá váltak az ún. virtuális csere pontok (Punto di scambio virtuale (PSV)) bevezetésével, amelyet az SRG' internetes helyéről vezérelnek. A PSV

hasznos kiegyensúlyozó eszköznek bizonyult és a tranzakciók gyorsan nttek 2003 októberi bevezetését követően.

1.2.3. Árak

A franchise-ban vásárlók részére az ár, továbbá a szállítás, elosztás és tárolás árát a szabályozó hatóság, az AEEG állapítja meg, figyelembe véve a diszkrimináció mentességet és a költségeket. A szabályozó hatóság e szerepe 2003 januárja után is megmaradt. Az átlagos nemzeti gáztarifát pl. 2002 novemberében a következő három összetevő határozta meg:

- földgáz nyersanyag költsége (21.5%),
- a szállítás, tárolás és elosztás fix költségei (32.3%)
- adók (45.4%).

Források

A BIZOTTSÁG 95/49/EK IRÁNYELVE (1995. szeptember 26.) a szállítóvezeték-rendszereken keresztül történő földgáztranzitról szóló 91/296/EGK irányelv hatálya alá tartozó társaságok listájának frissítéséről

<http://gazpiac.hu/index.xp?i=13144&m=10&t=1&s=159>

<http://gazpiac.hu/index.xp?i=13144&m=10&t=1&s=159>, 2006 jan 5

ANNUAL REPORT TO THE EUROPEAN COMMISSION, Autorità per l'energia elettrica e il gas, 2005 július 31

A BIZOTTSÁG 95/49/EK IRÁNYELVE (1995. szeptember 26.) a szállítóvezeték-rendszereken keresztül történő földgáztranzitról szóló 91/296/EGK irányelv hatálya alá tartozó társaságok listájának frissítéséről

Andrea Galieti: The Unbundling Regime for the Gas Industry in Italy: Focus on Metering, 22nd World Gas Conference Tokyo ,2003,2003 június 3

Fraquelli, G., M. Piacenza and D. Vannoni (2002) Scope and Scale Economies in Multi-utilities: Evidence from Gas, Water and Electricity Combinations, mimeo, University of Turin.

OECD (2001), *Regulatory Reform in Italy*, SG/RR(2001)1.

European Commission (2002), *First Benchmarking Report on the Implementation of the Internal Electricity and Gas Market*, Commission Staff WP.

Michele Polo and Carlo Scarpa (2002): The Liberalization of Energy Markets in Europe and Italy, IGIER – Università Bocconi, December 2002, working paper no 230

Összegzés

Az uniós irányelvek következtében valamennyi EU-tagállamban a kilencvenes évek második felétől napirendre került a energiapiacok liberalizálása. Az irányelveknek az egyes tagállamok saját nemzeti programjaikon keresztül szereznek hatályt. Ezek a közös megközelítés mellett jelentős különbségeket is mutatnak.

A folyamat során először is létre kellett hozni egy olyan „játékteret”, amelyben az új belépők, új szereplők is lehetőséget kapnak a működéshez. Az eddigi uniós tapasztalatok alapján a liberalizációs politikák elsősorban az első lépésre koncentráltak, elérve ezzel, hogy a harmadik felek hozzáférhessenek a monopolhelyzetet élvező szállítási infrastruktúrához, és ezzel új üzemeltetők lépjenek be mind az upstream, mind a downstream tevékenységi körökbe. Ugyanakkor mind európai, mind az egyes országok szintjén kevésbé hatékonyak voltak a versenykönyezet kialakításában, az előzőleg monopolhelyzetet élvezők piaci részesedésének visszafogásában és a piacszervezés szabályainak kialakításában. Mindezek következtében a végső fogyasztóhoz való eljutásban és a fogyasztói árakban bekövetkezett változások korlátozottak. A kilencvenes évek tapasztalatai vezettek oda, hogy az Európai Bizottság a szétválasztással kapcsolatos hatékonyabb lépéseket szorgalmazott (Lásd: EFET (2000) Unbundling as a crucial factor in the completion of European Electricity and Gas Market Liberalisation, European federation of Energy Traders, Position Paper, 2000, szeptember 18).

A szétválasztás hatékonyságát befolyásoló tényezőket a következőkben foglalhatjuk össze:

- Az integrált társaság eszközeinek és működésének felosztása az újonnan létrehozott jogi személyiségek, leányvállalatok között (ha feltétlenül szükséges, egy csoporton belül), anélkül, hogy közös vállalati irányítás alatt maradnának vagy közös alapszabály érvényesülne esetükben;
- Elkülöníteni a szállításhoz és elosztáshoz kapcsolódó üzemeltetés eszközeit és épületeit a kitermelés és beszerzés ügyletétől;
- A vállalatok személyzetét, a vezetést és a vállalat testületeit teljesen el kell szeparálni, még a karrier szempontjából sem lehet összekapcsolódás

- Az információs rendszereket és információáramot is szét kell választani, az egyetlen kivétel, a szállítási leányvállalat kitermeléssel és beszerzéssel foglalkozó társvállalatai által nyújtott információk, azért, hogy észlelni lehessen a rendszer szűk kapacitásait.
- Szét kell választani a társvállalatok között a pénzügyi forrásokat (beleértve a cash-t is), az eszközöket és a kiadásokat, a kereszt-támogatás valamennyi formája elkerülése érdekében.

Annak ellenére, hogy a szétválasztás legerőteljesebb formája a teljes szerkezeti (tulajdonosi), a fizikai, jogil és pénzügyi szétválasztás is kielégítőnek értékelhető, különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy a tulajdonosi szétválasztás akár politikai akadályokba is ütközhet egyes tagállamokban.

Alkalmazott eszközök, a szétválasztás

A földgázpiacon működő vertikálisan integrált vállalkozásokon belül a nem-piaci tevékenységek a piaci tevékenységekkel általában együtt valósulnak meg. Alapproblémaként felvetődött az, hogy a nem-piaci tevékenység végrehajtója korlátozhatja a piaci tevékenység versenyképességét, mégpedig úgy, hogy meghatározza, milyen feltételek mellett juthatnak a piaci versenyben résztvevők a nem-piaci szolgáltatásokhoz. Az integrált földgázipari vállalkozás tevékenységei szétválasztásának célja tehát, hogy megbízható képet nyerjünk az engedélyköteles üzletágak vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetéről, illetve az, hogy megelőzhető legyen az (engedélyköteles és a másodlagos) tevékenységek közötti keresztfinanszírozás, s ezzel a másodlagos tevékenység ne veszélyeztesse az engedélyköteles tevékenységet, megvalósulhasson a piaci verseny.

A piaci liberalizációt és a versenyszektor bővítését ösztönző stratégiakészítők számára tehát fontos kérdéssé vált, hogyan lehet a piaci szereplők versenyképességét megőrizni, sőt előmozdítani?

Az OECD 2001-es anyaga többféle javaslatot tartalmaz a piaci és nem-piaci tevékenységek szétválasztására, pl. a piaci és nem-piaci részek tulajdonosi szétválasztása, mint legtisztább eszköz mellett a nem piaci szolgáltatásokhoz (pl.

szállítóvezetékhez) való hozzáférés szabályozására, a nem-piaci rész független (non-profit) vállalkozás irányítása alá történő helyezésére (azaz az „üzemeltetés” leválasztására); az integrált cég kisebb, egymást kiegészítő részekre történő felszabdolására.

A Nemzetközi Energia Ügynökség is elégtelennek ítéli a számviteli szétválasztást, ugyanis ez nem oldja meg a „bizalmas információkhoz való privilegizált hozzáférés”, valamint a „kettős” könyvvitel problémáját. A hatékony szétválasztás a Nemzetközi Energia Ügynökség szerint minimum azt jelenti, **hogy a szállítási és a kereskedelmi tevékenységet ketté választják úgy, hogy az két külön leányvállalatban bonyolódjon.** A valódi szétválasztás a Nemzetközi Energia Ügynökség szerint azt jelentené, hogy a szállítással foglalkozó leányvállalatot „kínai fal” venné körül, és teljesen független lenne a földgáz kereskedelmi ügyeivel foglalkozó holding szintű döntéshozóktól. Ezt a feltételt azonban nagyon nehéz betartani. Ezért a Nemzetközi Energia Ügynökség szerint, ha megvalósítható, akkor célszerűbb a szállítói tevékenységet jogilag is, eladással leválasztani a többi, energiaellátással kapcsolatos tevékenységtől, azaz **a divesztíció a legjobb megoldás a verseny szempontjából.** Divesztíció alkalmazásával javasolja a földgázraktározás leválasztását is a szállításról és a kereskedelemről.

Az **EU Bizottság értelmezése** szerint a hálózathoz való hozzáférés diszkriminációmentességének biztosítására, valamint az érdekeltek elkerülése érdekében le kell választani a hálózati üzletágot (természetes monopólium) a vertikálisan integrált társaságok olyan tevékenységeiről, amelyek a piacon versengenek, azaz a termelésről és a szolgáltatásról. A szétválasztás lehet **jogi, funkcionális vagy csupán számviteli.** Míg a jogi és funkcionális szétválasztást nem kötelező a 100 ezer fogyasztóval kevesebbel rendelkező hálózatok esetén, addig a számviteli szétválasztás minden hálózati rendszerüzemeltetőt érint. A 2003-as unió gázirányelvet készítette elő az a vélemény, hogy aállítás (beleértve a rendszerüzemeltetést) és az ellátás közötti teljes jogi szétválasztás hiánya akadályozhatja leginkább a diszkriminációmentes hálózathoz jutás, és egy domináns helyzetben lévő vállalkozás ki is használhatja ezt a lehetőséget. Ha a teljes szétválasztás nem történik meg, akkor csak nagyon erős szabályozó rendszerrel lehet a diszkriminációmentességet biztosítani. Az 2003/55/EK új gázirányelv a földgázpiaci verseny

további elősegítését, azonos feltételek mellett a **hálózati infrastruktúrához való hozzáférés** biztosítását, a **keresztfinanszírozás elkerülését** célozta. Az új gázirányelv a korábbinál jóval nagyobb lépést jelent a piaci liberalizáció irányába: a feljogosított fogyasztók körét **2007. július 1-jétől** minden fogyasztóra kiterjeszti, előírja a szállító, elosztó vállalatok számára a jogi és üzemeltetési szétválasztást, a harmadik félnek a szállítási és elosztási hálózatokhoz történő szabályozott hozzáférést, erősíti a fogyasztók helyzetét (pl. azzal, hogy a tagállamok kötelesek biztosítani a feljogosított fogyasztó részére a költségmentes szolgáltató-váltást és az információhoz jutás jogát). Az EU 2003-as gázirányelve szerint **a hatékony és megkülönböztetéstől mentes hálózati hozzáférés biztosítása érdekében szükséges, hogy a szállítási és az elosztó-hálózatokat – vertikálisan integrált vállalkozások esetén – eltérő jogi személyek üzemeltessék.** Szintén szükséges, hogy a szállítási és az elosztói rendszerüzemeltetőknek tényleges döntéshozatali joga legyen azok fölött az eszközök fölött, amelyek a hálózatok fenntartásához, üzemeltetéséhez és fejlesztéséhez szükségesek, amennyiben a kérdéses eszközök a vertikálisan integrált vállalkozások tulajdonában és üzemeltetésében vannak. Fontos azonban megkülönböztetni az említett **jogi és a tulajdonosi** szétválasztást. **A jogi szétválasztás nem feltétlenül von maga után változást az eszközök tulajdonlásában, és nincs akadálya annak sem, hogy hasonló vagy azonos foglalkoztatási feltételeket alkalmazzanak a vertikálisan integrált vállalkozás egészében.** Azonban szervezeti intézkedéseken keresztül a felelős döntéshozók függetlenségét biztosító, megkülönböztetéstől mentes döntéshozatali eljárást kell kialakítani. **A különálló társaság létrehozásának kötelezettsége csak a hálózati üzletágot, azaz a természetes monopóliumot érinti.** Minden más tevékenységet, azaz a szolgáltatást és a termelést, továbbra is lehet egyazon társaságon belül üzemeltetni.

A szétválasztási rendtartás alapvető elemei a következők:

1. A szállítási rendszerüzemeltető (TSO, Transport System Operator) és az elosztói rendszer-üzemeltető (DSO, Distribution System Operator) jogi leválasztása a szállításhoz illetve elosztáshoz nem kapcsolódó egyéb tevékenységekről.
2. A szállítási rendszerüzemeltető és az elosztói rendszerüzemeltető funkcionális szétválasztása annak érdekében, hogy ezek függetlensége a vertikálisan integrált vállalkozáson belül biztosítva legyen.

3. Az elosztói rendszerüzemeltető esetében a jogi és funkcionális szétválasztás követelménye alóli mentesség lehetősége.

4. Számviteli szétválasztás: annak megkövetelése, hogy a szállítási rendszerüzemeltető és az elosztói rendszerüzemeltető külön nyilvántartást vezessen.

A rendtartás szerint a jogi szétválasztást 2007. július 1-éig, azaz a piac teljes megnyitásának napjáig el lehet halasztani. **A jogi és funkcionális szétválasztási követelményeket akkor kell alkalmazni, ha a szóban forgó hálózati üzletág egy vertikálisan integrált vállalkozás része.** (Vertikálisan integrált egy vállalat, ha a társaság egyidejűleg a villamos energia/gáz termelésében vagy szolgáltatásában érintett, és a hálózat üzemeltetése ugyanebben a jogi struktúrában zajlik, illetve ha a hálózat üzemeltetése jogilag különálló hálózati társaságban zajlik, azonban pl. a szolgáltató/termelőtársaság birtokolja a kapcsolódó hálózati társaság részvényeinek többségét).

A szétválasztás lépései

- Különálló hálózati társaságot kell létrehozni (ha még nem létezik).
- Ha a hálózati társaság a kapcsolódó szolgáltató/termelőtársaság „ellenőrzése” alatt marad, a hálózati társaságot funkcionális szempontból, a gázirányelv 13. cikke 2. bekezdése szerint szét kell választani, hogy biztosítsa szükséges függetlenségét az anyavállalattól.

Ha viszont a szolgáltató/termelőtársaság ugyan rendelkezik a hálózati társaság tulajdonrészével, de nem – vagy már nem – “ellenőrzi” a hálózati társaságot, a szóban forgó hálózati vállalkozás nem képezi az irányelv szerinti vertikálisan integrált vállalkozás részét. Ennek eredményeképpen a gázirányelv 13. cikkében, 2. bekezdésében foglalt szétválasztási követelményeket egyáltalán **nem kell alkalmazni.**

Mikor „ellenőrzi” a szolgáltató/termelőtársaság a hálózati társaságot?

Tanács 4064/89/EGK rendelete a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről 3 cikke szerinti meghatározást használjuk. Egy társaság akkor rendelkezik “ellenőrzéssel” egy másik kapcsolódó társaság felett, ha:

- a kapcsolt társaság részvényeinek többsége a birtokában van, vagy
- nincs birtokában a részvények többsége, de de facto kizárólagosan ellenőrzi a kapcsolt vállalkozást, pl. mivel a többi részvény nagyszámú kisorosztványes között oszlik meg és ezt az utolsó éves közgyűlés során ténylegesen lezajlott szavazások is tanúsítják. A kisebbségi részvényes feletti de facto ellenőrzés olyan konkrét szerződéses rendelkezésből is fakadhat, amely jogot ad a társaság üzletpolitikájának meghatározására.

Minek kell megfelelni a szétválasztást követően?

A szállítást és az elosztást különálló „hálózati” társaságnak kell végeznie. A hálózati társaságnak nem feltétlenül kell a hálózati eszközök tulajdonosának lennie, azonban a funkcionális szétválasztás követelményeinek megfelelően “tényleges döntéshozatali joggal” kell rendelkeznie.

A vertikálisan integrált társaság elvileg szabadon megválaszthatja a hálózati társaság jogi formáját, feltéve, hogy a választott társasági forma elégséges függetlenséget biztosít az anyavállalattól.

A **kombinált hálózatüzemeltető**, azaz egyetlen társaságban több eltérő jellegű hálózat üzemeltetése az irányelvek jogi szétválasztás alóli mentességgel rendelkeznek és kifejezett rendelkezésben engedélyezik ezt a fajta kombinált működést, feltéve, hogy a számviteli szétválasztás megtörténik és a kombinált üzemeltető az ágazat többi tevékenységétől funkcionálisan elválik.

Funkcionális szétválasztás esetén a vezetőség szétválasztása megkívánja, hogy a hálózati társaság vezetősége ne legyen érintett a kapcsolódó szolgáltató/termelőtársaság vagy holding társaság vezetőségében. Ez vonatkozik a felső vezetésre (igazgatóság) és az operatív vezetésre.

A jogilag lehetséges kereteken belül korlátozni kell a hálózati üzletág személyzetének áthelyezését a társaság más tevékenységeihez. **A felső vezetés esetében a szerződés lejárata követően nem lehet visszatérni a vertikálisan integrált társaság azonos szektorban dolgozó más ágazatához.**

A hálózati üzletágban érintett társaság nem birtokolhatja a kapcsolódó szolgáltató vagy holding társaság részvényeit,. Máskülönbem nem lehet biztosítani a hálózat vezetőségének függetlenségét. Ugyanígy ki kell zárni azt a lehetőséget, hogy a hálózati társaság vezetőségének tagjai **magánvagyonukban** rendelkezzenek ilyen részvényekkel.

Kérdés, hogy **oszthat-e a szállító/elosztó, a szolgáltató és esetleg egyéb üzletág olyan szolgáltatásokon, mint a személyügy és a pénzügy, az informatikai szolgáltatások, a szállás és közlekedés.** Ezt a kérdést **egyedileg** lehet vizsgálni, bár az **általános szabály az, hogy ezeket a szolgáltatásokat is általában független módon kell biztosítani.** Ha mégis közösek, akkor bizonyítani kell, hogy miért így a leggazdaságosabb, illetve azt, hogy megvizsgálták a független szolgáltatások lehetőségét is.

A jogilag szét nem választott elosztórendszer esetén vizsgálandó tényezők:

- A vertikálisan integrált szervezeten belül külön részleget kell létrehozni az elosztói üzletágnak és ezt "profit-centerként" kell működtetni.
- Ügyvezető igazgatót kell kinevezni a hálózati részleghez. Konkrét szerződése legyen a társasággal, amelyben különösen a megbízása visszavonására szolgáló kimerítő indokok felsorolásának kell szerepelnie. A vertikálisan integrált társasági igazgatóságában nem vehet részt.
- Abban az esetben, ha az igazgatósági tagoknak egyéni felelősségeik vannak, a hálózati üzletágért felelős társaság igazgatóságának tagja nem lehet egyidejűleg felelős a szolgáltatásért és termelésért.
- A hálózati részlegben dolgozó munkatársaknak egyidejűleg nem lehetnek a szektor egyéb tevékenységeihez kapcsoló feladatuk.
- A hálózati részleg és a társaság egyéb részlegei között megosztott közös szolgáltatásokat a lehető leginkább korlátozni kell, a fenti alapelveknek megfelelően.
- A hálózati szektorban dolgozó személyzet bére kizárólag a hálózati üzletág, mint a "profit center" teljesítményén, előre meghatározott elemek alapján határozható meg.

- Korlátozni kell a személyzet áthelyezését a hálózati részlegtől a társaság egyéb részlegeibe.
- A hálózati részlegben dolgozó munkatársak nem rendelkezhetnek a társaság részvényeivel.

Számviteli szétválasztás

A vállalkozások belső számvitelükben külön elszámolást kell, hogy vezessenek az átviteli és elosztási tevékenységük mindegyikéről, mintha a szóban forgó tevékenységeket különálló vállalkozások végeznék. A gázirányelv 25. cikkének 1e bekezdése szerint az eredményes számviteli szétválasztás, felügyelete révén gondoskodnak arról, hogy a termelés/szolgáltatás és a szállítás/elosztás között ne forduljon elő keresztfinanszírozás. 2007. július 1-jéig külön elszámolást kell vezetniük a feljogosított, illetve a nem feljogosított fogyasztóknak nyújtott ellátási tevékenységről. Az elszámolásokban részletezni kell a szállítási/elosztóhálózat tulajdonlásából származó bevételeket. Az auditálásnak külön ki kell térnie a hátrányos megkülönböztetés és keresztfinanszírozás elkerülésének igazolására.

Gázpiaci liberalizáció előrehaladása, piaci alternatívák

2002. évi uniós felmérés szerint amely – egyebek mellett - a harmadik fél hozzáférése, a szétválasztásra és a fogyasztók szabad választására vonatkozott, A fenti elemeket és osztályzatokat figyelembe véve a 2002-es felmérés szerint a legtöbb pontot elért, s e számítások szerint a legerőteljesebb gázpiaci liberalizációs lehetőség által jellemzett ország **Nagy-Britannia**, de az élmezőnybe – a 15 ország közül az első ötbe - tartozik Finnország, Olaszország, Belgium és Spanyolország is. E számítások alapján Németország a középmezőnybe tartozik. A legkevesbé értékelhető nemzeti gázpiaci liberalizációs programmal **Franciaország, Görögország és Portugália** rendelkezett. 2002-ben Franciaországban, Görögországban és Portugáliában még számos fontos kérdést nyitva hagytak.

Az integrált földgázipari vállalkozások tevékenységeinek szétválasztása során alkalmazott módszerek között a mind a szállítási, mind az elosztói tevékenységen belül az engedélyköteles és a másodlagos tevékenységet végző vállalkozások **jogi szétválasztását Olaszországban és Belgiumban** alkalmazták. Olaszországban

mind a szállítási, mind az elosztási tevékenységet végző vállalkozások mérlegeit nyilvánosságra is hozzák, míg Belgiumban csak a szállítási tevékenység területén valósul meg ez a kívánalom, az elosztás területén nem publikálták a mérleget és eredmény-kimutatást. Olaszországban, ahol tehát a jogi szétválasztás is megvalósult, csak a szállítási rendszerüzemeltető esetében hoztak létre önálló vállalati (jogi) személyiséget, az elosztói rendszerüzemeltető esetében nem. A jogi szétválasztás esetében is van tehát arra példa, hogy a vállalat megtartja a korábbi jogi személyiségét, és egy helyen működik.

A gázpiaci jogi szétválasztása Nagy-Britanniában teljes. Saját módszert alkalmazva, mind a szállítói, mind az elosztói tevékenység területén külön-külön vállalati (jogi) személyiséggel s más-más földrajzi elhelyezkedésű székhellyel rendelkeznek a központok. A vállalati mérlegek nyilvánossága is biztosított.

A szállítási és elosztói tevékenységeken belül a **pénzügyi/számviteli szétválasztást Németországban, Franciaországban és Svédországban** érvényesítették. Németországban és Franciaországban nem hozták azonban nyilvánosságra a mérleget, míg Svédországban igen. **Németországban, Franciaországban és Svédországban** a pénzügyi/számviteli szempontból szétválasztott vállalkozásoknak **nincs külön vállalati (jogi) személyisége és a szétválasztott tevékenységeket irányító vállalati központ földrajzilag is egy helyen van.**

2005. augusztusi állapot szerint 12 EU-s tagállam törvénykezése vette át a szállítási rendszerüzemeltetővel kapcsolatos szétválasztási követelményeket (Ausztria, Dánia, Németország, Franciaország, Magyarország, Olaszország, Hollandia, Lengyelország, Portugália, Spanyolország, Szlovénia, Nagy-Britannia). Közülük néhányan már korábban jogrendszerükbe iktatták ezt a követelményt (Ausztria, Olaszország, Spanyolország), miközben másokban csak 2005 nyarán (Franciaországban és Németországban, 2005 júliusában). Belgiumban a szétválasztás jogi alapját képező törvény 2006-ban lép életbe, de – mint ahogy ezt fentebb láttuk - a vállalatok önkéntes alapon megkezdték a szétválasztást. Hét további tagállamban (Csehország, Észtország, Írország, Lettország, Litvánia, Szlovákia, Svédország) még nem született meg a törvény a jogi és a funkcionális

szétválasztásról, míg öt tagállamban derogációt kértek és kaptak ez alól, vagy nem érinti őket a kérdés (Ciprus, Málta, Luxembourg, Finnország, Görögország).

Néhány tagállamban további, **erőteljesebb lépéseket** szándékoznak tenni, így pl. Olaszországban a tulajdonosi szétválasztás irányában, vagy olyan rendelkezések irányába, amelyek korlátozzák a földgáz versenypiaci részében aktív vállalatok számára a hálózati rendszerekben való tulajdonlását (Belgium, Spanyolország)) Három országban alkalmaznak teljes tulajdonosi szétválasztást, a hálózatokat illetően (Nagy-Britannia, Dánia, Hollandia).

Megállapíthatjuk, hogy az új EU gázirányelv gyakorlatban történő megvalósulása még csak részben történt meg, részben azért, mert a legtöbb tagállam nemzeti törvényhozásában csak késéssel alkalmazta az irányelvet, különösen ami a szállítási rendszerüzemeltetést illeti, de az elosztói rendszerüzemeltetésre vonatkozó szabályok is késtek. Másrészt viszont, éppen a szállítói rendszerüzemeltetés terén vannak olyan tagállamok, amelyek tovább mentek az irányelv követelményen és a tulajdonosi szétválasztást is szorgalmazzák. Ezek már a harmadik fél számára történő diszkriminációmentes elérhetőség irányába tettek lépéseket.

Összességében megállapítható, hogy 2005. közepén kb. a tagállamok felében valósult meg a szállítási és elosztói rendszerüzemeltetők szétválasztása. Az elosztói tevékenységet illetően a legtöbb tagállam kihasználja a rendelkezésre álló derogációs lehetőséget, a kisebb elosztókat kiveszi mind a jogi és a funkcionális szétválasztás alól, és a nagyobb elosztók esetében és a 2007. júliusi határidővel, továbbá a nemzeti törvények csak éppen az EU irányelvben foglalt minimum követelményeket tartalmazzák. A piaci szereplők azt remélik, hogy a 2006 júliusától a gázszállítási hálózatokhoz való hozzáférés új szabályozása a jelenleginél világosabb keretet fog jelenteni.

2005. november 21-én tette közzé az ERGEG (European Regulators Group for Electricity and Gas) vitairatát **az egységes európai gázpiac kialakításához szükséges intézkedésekről, az érdekeltek véleményét 2006. január végéig várja**. Az egységes európai gázpiacot elősegíteni szándékozó akcióterv prioritásai között szerepelnek a tevékenységek szétválasztása mellett az olyan célok, mint a

szabályozó hatóságok együttműködése, a jogi hézagok megszüntetése, harmonizációja; a transzparencia, az információk megfelelő kezelése, a verseny és a választás megvalósulása; a hálózati kapacitásokhoz való szabad hozzáférés; a határokon keresztül földgáz-kereskedelem; a kapacitások rendelkezésre állása és a földgáz-minőség. A megoldás keresésénél elsőbbséget kapnak a **regionális megközelítések** és a közös alapelvek rögzítése és betartása. Az érdekelt felektől, a gázpiaci szereplőktől, várják a visszajelzést, pl. arról, hogy véleményük szerint mi a legfőbb akadálya az egységes európai gázpiac létrejöttének; mi a véleményük a regionális földgázpiac fogalmáról? A hosszú távú szerződések biztonságot jelentenek a befektetőknek, ugyanakkor a hatékony verseny akadályát képezhetik. A szabályozó hatóságoknak milyen lépést kellene tenniük a befektetőknek is még megfelelő szintű biztonság érdekében? Hogyan lehetne megosztani a kockázatot az infrastruktúrába befektetők és a hálózatokat használók között, stb.?

A vitairat aláhúzza a földgázszállítói vállalatok alapvető szerepét a földgázpiaci verseny kialakulásában. Az egységes európai gázpiac kialakulásában alapvető fontosságú, hogy a gázszállító vállalat a versenypiac többi szereplőjétől függetlenül működjön. A szállítói rendszer-üzemeltetőnek meghatározó befolyása van a nagykereskedelmre, hiszen mind az üzemeltetési, mind a beruházási döntései tükröződnek az árakban. Ha a földgázszállítási engedélyes és a piac többi szereplője, a termelők, a kereskedők, sőt még akár a nagyfogyasztók is, nem külön vállalkozásként működnek, a szállító más árt érvényesíthet, mint a piac többi, tőle független szereplője esetében. **A jelenlegi szétválasztási megoldások hatékonyságát az egyik felelős a piaci integráció vontatottságáért, és a földgáznak a határokat átszelő kereskedelme növekedésének lassúságáért.**

Az európai közszolgálati szakszervezet véleménye

A szakszervezeti – EPSU - értékelése szerint a liberalizáció nem hozott több munkahelyet (sőt 10 év alatt 300 ezer munkahely szűnt meg az energiaszektorban), az állampolgárok számára nem hozott árcsökkenést, és nem vezetett egy megbízhatóbb energiarendszer kialakulásához. Sőt az infrastruktúrába, az energiatechnológiákba, a képzésbe, a K+F-be történő beruházások hiánya éppen hogy a biztonságos, megengedhető energia rendszerek létét veszélyezteti hosszú távon.

A szakszervezeti követelések a következők:

- Lehetővé kell tenni, hogy a tagállamok energiapiacai zárva maradjanak és a hazai felhasználók szempontjából történjen a szabályozásuk. Ne valósuljon meg az erőltetett nyitás 2007-ben.
- A beruházásokkal kapcsolatos célkitűzéseket kell magunk elé tűzni, beleértve a képzéssel, K+F-el, a karbantartással és javításokkal kapcsolatos beruházásokat.
- Ne valósuljon meg az erőltetett szétválasztás.
- A jövőben alkalmazott eszközöknek a foglalkoztatás és az ellátás biztonságának jelentős javulásához, a felhasználók jogainak növekedéséhez kell vezetnie.

Az EPSU szerint **-nincs szükség a tulajdon szétválasztására**, a szabályozó hatóságok feladata az, hogy biztosítsák a diszkriminációmentességet az átvitelhez való hozzáférés során. Elképzelhető, hogy a belső piacból néhány ország – ha akar - kimaradhat: A PSIRU beszámolója szerint *a kiskereskedelmi verseny a kis fogyasztók számára egyértelműen nagyobb kiadással jár, mint amit a verseny működtetésével kompenzálni lehet, azaz a kisfogyasztók az indokoltnál magasabb áraknak vannak kitéve. Amennyiben a nagykereskedelmi versenyt nem alkalmazzák a kisfogyasztók esetében, akkor egy megfelelő módon szabályozott tarifát kell bevezetni, ami nem engedi meg annak a kockázatát, hogy a kis fogyasztók szubvencionálják a nagy fogyasztókat.* Az egyes országoknak meg kellene engedni, hogy kimaradjanak a belső piacból saját lakosságuk demokratikus döntései alapján, például egy referendum révén.